VASFİ MAHİR KOCATÜRK

DİVAN ŞİİRİ

Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle

BEŞİNCİ BASIM

EDEBİYAT YAYINEVİ
Denizciler Cad. 58/C
ANKARA

AYYILDIZ MATBAASI A. Ş.
ANKARA — 1967

DİVAN ŞİİRİ

Bugünkü dile çevrilmişleriyle

I

Gül istedim diken oldu yerim ne çare kılam
Meğer libas-i hayatımı pare pare kılam

N'olaydı sihr bileydim ki hicre doymak için
Yüreğimi yüreğin gibi seng-i hare kılam

Eğer sitareye hükm olsa vaslın ey mehru
Yaşımla ruz ü şeb âfâkı pür sitare kılam

Dedim ki yâre kulum dedi bu sözü diyenin
Kesem kalem gibi başın dilin de pare kılam

Dedim teveccüh edip öldür Ahmed'i dedi
Bu kâr-ı hayre ne lâzım ki istihare kılam

II

Sername-i mahabbeti canane yazmışım
Hasret risalesin varak-ı cane yazmışım

Nalişlerini derd ile biçare bülbülün
Bâd-ı sabâ eliyle gülsitane yazmışım

Zülfün hikâyesini gönülde misal edip
Gam kıssasını levh-ı perişane yazmışım

Resmetmişim gözümde hayalini gûyiya
Nakş ü nigârı sagar-ı mercane yazmışım

Tâb-ı rühünle sûzunu yazarken Ahmed'in
Şevkınden odlara tutuşup yane yazmışım.

I

Gül istedim, yerim diken oldu, ne yapayım, hayatımı, dikenlere takılıp yırtılan bir elbise gibi parça parça etmekten başka çare yok. Ah, ne olurdu, büyü bilseydim de, ayrılığa dayanabilmek için, yüreğimi senin yüreğin gibi mermer taş yapsaydım!.. Ey ay yüzlü, eğer sana kavuşmak yıldızların tesiriyle olursa gece gündüz ağlıyarak ufukları göz yaşımın yıldızlariyle doldurayım.

Sevgilime "Ben senin kulunum" dedim; bana: "Bu sözü söyliyenin kalem gibi başını keser, dilini de parçalarım" dedi. O halde "Lûtfederek Ahmedi öldür" dedim; "Bu hayırlı iş için tereddüt etmeme ne lüzum var!" cevabını verdi.

II

Sevgilime büyük bir aşk mektubu yazdım, hasret duygularını ruhumun sahifelerine geçirerek ona gönderilecek bir kitap meydana getirdim. Zavallı bülbülün dert ile inleyişlerini meltem vasıtasiyle gül bahçesine yazmış oldum.

Ey sevgili, saçlarının gönlümdeki macerasını örnek tutarak gam hikâyesini perişan kâğıt üzerine yazdım. Hayalini gözüme öyle işlemişim ki sanki mercandan bir kadeh üzerine nakışlar yapmışım. Yanağının kalbime verdiği ateşle Ahmedin yanıklığını yazarken heyecandan alevlenerek nerdeyse yanıverecektim.

I

Ol dem kani ki kâ'be-i kûyün mekân idi
Ârâmgâhı gönlümün ol âsitan idi

Ol dem kani ki sebzelerin taze tutmağa
Ol gülsitanda yaşlarım ab-ı revan idi

Ol dem kani ki saye-i perr-i hüma gibi
Zıll-i zalil-i gerd-i rehin sayeban idi

Ol dem kani ki mürg-u dile asitanının
Her kûşe-i müşerrefi bir âsüman idi

Ol dem kani ki mesken idi eşiğin Cem'e
Hayfa ki geçti bilmedik ol hoş zeman idi.

II

Taşlarla döğünüp yürür âb-ı revanı gör
Rahm eyledi bu halime kevn ü mekânı gör

Dağlar başında ebr-i felek ağlayıp gider
Yanınca ra'din ettiği ah ü figanı gör

Çâk eyledi yakasını derd ile subhgâh
Çarhın şafak yerine ya döktüğü kanı gör

Deryalar acıyıp göğe boyadı camesin
Toprak döşendi ruy-ü zemin ü zamanı gör

Ey kimsesiz soran beri gel hisse-i gam al
Sen dahi bir nedir feleğin armağanı gör

İslâm içinde naz ü naîmi götürmiyen
Küffar çinde cebr ile şimdi duranı gör.

I

Hani o zamanlar ki senin bana Kâbe gibi görünen köyünde bulunuyordum; gönlümün dinlenme yeri o yüksek makamdı. Nerede o zamanlar ki gül bahçesine benziyen yüzünün yeşilliklerini taze tutmak için göz yaşlarım akar su oluyordu.

Hani o zamanlar ki geçtiğim yollardaki toprağın koyu gölgeliği, devlet kuşunun kanadının altı gibi, bana sığınak oluyordu. Nerede o zamanlar ki senin ocağının her köşesi benim gönül kuşuma şerefli bir göktü.

Eşiğinin Cem'e mesken olduğu o zamanlar nedere! Ne yazık ki geçti, bilemedik; o zamanlar hoş zamanlarmış.

II

Taşlarla dövülüp ilerliyen akar suya bak, benim şu halime acıyan tabiatı gör! Dağlar başında göğün bulutu ağlayıp gidiyor, yanı başında gök gürültüsünün ettiği ahı ve feryadı seyret! Sabahleyin dert ile yakasını yırttı. Feleğin şafak yerine şu döktüğü kana bak!..

Denizler acıyarak elbisesini maviye boyadı, yer yüzü toprak döşendi, zamanı, gör.

Ey kimsesiz soran, beri gel, gam hissesi al da feleğin armağanı nedir sen de bir gör!

İslâmlar arasındaki nazlı ve nimetlerle dolu hayatı beğenmezken şimdi kâfirler içinde zorla duranı gör!

I

Lâle-hadler yine gülşende neler etmediler
Servi yürütmediler gonceyi söyletmediler

Taşradan geldi çemen sahnine bigâne deyu
Devr-i gül sohbetine lâleyi iletmediler

Âdeti hûbların cevr-ü cefadır amma
Bana ettiklerini kimselere etmediler.

Hamdülillâh mey-i canbahş ile sakîlerimiz
Âb-ı hayvan ile kevser suyun istetmediler

Ey Necati yürü sabr eyle elinden ne gelir
Hûblar cevr ü cefayı kime öğretmediler

II

Çıkalı göklere ahım şereri döne döne
Yandı kandil-i sipihrin ciğeri döne döne

Ayağı yer mi basar zülfüne berdar olanın
Zevk ü şevk ile verir can ü seri döne döne

Sen olasın deyu bir bir asılıp ayineler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne

Şam-i zülfünde gönül mısrı harab oldu deyu
Sana iletti kebuter haberi döne döne

Ey Necati yaraşır mutribi şeh meclisinin
Raks urup okuya bu şi'r-i teri döne döne

I

Lâle yanaklılar yine gül bahçesinde neler etmediler: selviyi yürütmediler, koncayı söyletmediler. Dışardan geldi, çimenlik sahasına yabancıdır diyerek gül devri sohbetine lâleyi götürmediler.

Güzellerin âdeti cevrü sefadır amma bana ettiklerini kimselere etmediler. Tanrıya şükür ki sakîlerimiz ruh veren şarabı sunarak âbı hayatla kevseri arattırmadılar.

Ey Necati, yürü sabret, çünkü elden ne gelir; güzeller cevr ü cefayı kime öğretmediler.

II

Ahımın kıvılcımları döne döne göklere çıkalı gök kandilinin bağrı yandı, ıstırapla kıvranıp dönüyor.

Ey sevgili, senin zülfüne asılanın ayağı yere mi basar? Zevk ve heyecandan döne döne canını başını verir. Aynalar, sarkarak belki sen olursun diye döne döne bir bir gelene gidene bakıyorlar. Zülfünün gecesinde gönlümün şehri harap oldu diye güvercin döne döne uçarak sana haber getirdi.

Ey Necati, sultan meclisinin çalgıcısı bu taze şiiri döne döne oynayarak okusa yaraşır.

III

Dil sevdi yine can ile canan olacağı
Biçare bilir derdine derman olacağı

Gün yüzü tulû eyleyicek subh-u safadan
Besbelli idi afet-i devran olacağı

Dil leblerinin şevki ile düştü şaraba
Sakî içelim sun beri şol kan olacağı

Dil zülfüne dolaştı dedim güldü dedi yâr
Benzer ki olageldi perişan olacağı

Genc-i ruhü katında gönül halini anma
Billâh Necati ko şu viran olacağı

IV

Gamzen çalışır, lâhzada kan eylemek ister,
Busen duruşur, anı yalan eylemek ister.

Her âdemi bir busede bin yıl yaşatırlar,
Sakîlerimiz tayy-ı zaman eylemek ister.

Canane gelir meclise, gelmez değil, amma
Kendisini can gibi nihan eylemek ister

Ben kasdederim saklamağa akşını, lâkin
Gönlüm dolarak ah ü figan eylemek ister.

Elvermiş iken ayağına baş ko, Necati!
Ol şuh-u cihan servi revan eylemek ister.

III

Gönlüm yine o canan olacağı canla sevdi: Zavallı, derdine derman olacağı bilir. Onun gün yüzü safa sabahından doğduğu zaman dünyanın âfeti olacağı besbelli idi.

Gönlüm o sevgilinin dudaklarının arzusiyle şaraba düştü; sakî, şu kan olasıyı getir sun da içelim.

"Gönlüm zülfüne dolaştı" dedim; sevgili güldü ve dedi ki: "Perişan olması yaklaşmışa benziyor.."

Ey Necati, onun bir hazine gibi zengin ve güzel yanağı karşısında gönlünün halini anma. Allah aşkına, bırak şu viran olasıyı!

IV

Gamzen, çalışır, her an kan etmek ister; öpücüğün atılarak onu yalancı çıkarmak ister.

Her insanı bir öpücükte bin yıl yaşatıyorlar. Sakîlerimiz zamanı aşmak isterler.

Sevgili, toplantıya gelmez değil, gelir, ama kendisini ruh gibi gizlemek ister.

Ben onun aşkını saklamağa niyet ederim. Fakat gönlüm dolarak ah ve figan etmek ister.

Ey Necati, fırsat düşmüşken onun ayağına baş koy. O cihan şuhu, selvi boyuyla yürümek arzusundadır.

Keşfet nikabını yeri göğü münevver et
Bu âlem-i anâsırı firdevs'i enver et

Depret lebini cûşe getir havz-i kevseri
Anber saçını çöz bu cihanı muattar et

Hattın berat verdi sabâ yeline dedi
Tez er Hatay'a Çin'i tamamet müsahhar et

Yârâ yolunda aşk ile derdinden ölenin
Kim der sana ki hicr ile canın mükedder et

Zeynep çü dost zülfü gibi tarumarsın
Divane olma şi'rini divan ü defter et

MİHRÎ HATUN

Hâbdan açtım gözüm nagâh kaldırdım seri
Karşıma gördüm durur bir mah-çehre dilberi

Taliim sa'd oldu yahut kadre erdim galiba
Kim mahallem içre gördüm gice doğmuş müşteri

Nur akar gördüm cemalinden egerçi zâhira
Kendisi benzer müselmana libası kâferî

Gözümü açıp yumunca oldu çeşmimden nihan
Şöyle teşhis eyledim kim ya melektir ya peri

Erdi çün âb-ı hayata Mihri ölmez haşredek
Gördü çün şeb zulmetinde ol ayan İskender'i

Yüzünün örtüsünü aç, yeri göğü aydınlat; bu maddeler âlemini nurlu cennete çevir! Dudaklarını kımıldatarak kevser havuzunu coştur, amber gibi saçını çöz, bu cihanı kokularla doldur! Şakağındaki zülüfler melteme ferman yazdı ve dedi ki: çabuk git, Hatay ile Çin illerini zaptet!

Ey sevgili, "Yolunda dert ile aşkından ölenin ayrılıkla ruhunu üz" diye sana kim söyler!..

Zeynep, sevgilinin saçları gibi darmadağınsın, divane olma, şiirlerini defter ve divan haline getir!

MİHRÎ HATUN

Uykudan gözümü açtım, ansızın başımı kaldırdım, ay yüzlü bir güzelin karşımda durduğunu gördüm. Talihim mesut oldu, yahut da galiba kadir gecesinin saadetine kavuştum; çünkü mahallem içinde geceleyin Müşteri'nin doğduğunu görmüştüm.

Gerçi görünüşte yüzünden nur akıyordu ve kendisi müslümana benziyordu, fakat elbisesi kâfir biçimi idi. Gözümü yumup açıncaya kadar gözden kayboldu; o andaki görüşüme göre ya melekti ya peri..

Mihrî artık kıyamete kadar ölmez, çünkü âb-ı hayata ulaştı, gece karanlıkları içinde o İskender'i açıkça gördü.

I

Bu bezm-i âlemârânın içinde câmlar güldür
Sürahi gonce vü avezesi feryad-ı bülbüldür

Benefşe al ele bağ-ı bahara ta'neder meclis
Şehâ zerrin kadeh nergis dühan-ı şem' sümbüldür

Bu bir serv ü yalın yüzlü güzeldir şem'-i bezmârâ
Yanar par par sana karşu serinde dûdu kâküldür

Şehâ kavs-i kuzah çeng ü bu bezme zühre çengidir
Şua'-ı mihr ü meh nay ü felek def ay ü gün püldür

Bu meclis bir güzel rânâ teferrücgâhdır Zatî
Sürahi çeşmesar olmuş ona ab-ı revan müldür

II

Noldun inlersin felek hercayi cananın mı var
Her makamı seyreder bir mah-ı tâbanın mı var

Benzini ey busitan fasl-ı hazan mı etti zerd
Yoksa başı taşra bir serv-i hırmanın mı var

Ağlayıp feryad edersin her nefes ey andelip
Hâr ile hemsaye olmuş verd-i kandanın mı var

Yoluna cânâ revan etsen gerek canım dedim
Yüzüme bin hışm ile baktı dedi canın mı var

Zülf-ü dilber gibi ey Zatî perişansın yine
Cevri bihad yoksa bir yâr-ı perişanın mı var

I

Âlemin süsü olan bu meclisin içinde kadehler güldür; sürasi konca, çıkardığı sesler bülbül feryadıdır.

Eline menekşe al, meclis bahar bahçesini hiçe sayıyor; sultanım, altın kadeh nergis, mumun dumanı sümbüldür.

Meclisi şenlendiren bu mum bir selvidir, açık yüzlü bir güzeldir; dumanı başında kâkül olmuş, sana karşı par par yanıyor.

Sultanım, bu meclise ebemkuşağı saz, zühre oyuncudur; ayın günün ışığı ney, gökler tef, güneş ve ay puldur.

Ey Zati, bu meclis güzel bir gezme yeridir; sürahi çeşme olmuş, ona akar su da şaraptır.

II

Ey felek ne oldun, inliyorsun, hercayi bir sevgilin mi var? Her yeri dolaşan bir ay'ın mı var?

Ey çiçekli bahçe, senin benzini sonbahar mı sararttı, yoksa başı dışarı bakar salınan bir selvin mi var?

Ey bülbül, her an ağlayıp feryat ediyorsun, dikenle baş başa vermiş gülen bir gülün mü var?

Dedim ki "Ey sevgilim, yoluna canımı vereyim!", yüzüme öfkeyle baktı, "Senin de canın mı var ki!" dedi.

Ey Zati, gene güzellerin zülfü gibi perişansın, yoksa, cevri sonsuz, peri gibi bir sevgilin mi var?

I

Küfr-ü zülfün salalı rahneler imanımıza
Kâfir ağlar bizim ahval-i perişanımıza

Seni görmek müteazzir görünür böyle ki eşg
Sana baktıkça dolar dide-i giryanımıza

Cevri çoğ eyleme kim olmaya nâgeh tükene
Az edüp cevrü cefalar kıluben canımıza

Eksik olmaz gamımız bunca ki bizden gam alup
Her gelen gamlı gider şâd gelüp yanımıza

Gam-ı eyyâm Fuzuli bize bidad etti
Gelmişiz acz ile dad etmeğe sultanımıza

II

Dil-i zârımda ne kim var bilüpdür bilürem
Yâr hal-i dilimi zar bilüpdür bilürem

Yâri ağyâr bilüpdür ki bana yâr olmaz
Ben dahi ânı ol ağyar bilüpdür bilürem

Zülfünü ehl-i vefa saydine dam eyliyeli
Beni ol dame giriftar bilüpdür bilürem

Ben ne hacet ki kılam şerh ana hâl-i dilimi
Dil-i zârımda ne kim var bilüpdür bilürem

Yâr hem sohbetim olmazsa Fuzuli ne acep
Özüne sohbetimi âr bilüpdür bilürem.

I

Kara zülüflerine tapınışımız imanımızda gedikler açalı karanlıkta kalan kâfirler bile bizim perişan halimize ağlıyor.

Ey sevgili, seni görmek imkânsız görünüyor; çünkü sana baktıkça ağlayan gözlerimize yaşlar doluyor. Cevri çok etme, zira belki ansızın bitiverir; cevri az yaparak canımıza cefalar et! Her gelen bizden bunca gam alarak yanımıza şen gelip gamlı gittiği halde yine gamımız eksik olmuyor.

Ey Fuzuli, zamanın gamı bize zulm etti; âciz kalarak sultanımızdan imdat dilemeğe geldik.

II

Dertli gönlümde ne varsa sevgilinin onları bildiğini bilirim; sevgili gönlümün halini perişan bilir, biliyorum. Sevgilinin bana yâr olmadığını yabancılar biliyor; ben de bunu yabancıların bildiğini biliyorum. Vefalıları avlamak için zülfünü tuzak yapalı beni bu tuzağa tutulmuş biliyor, biliyorum. Ona gönlümün halini açmama ne lüzum var: dertli gönlümde olanları biliyor, biliyorum.

Ey Fuzuli, sevgili bana konuşma arkadaşı olmazsa şaşılacak şey mi: benimle konuşmayı kendisi için bir leke sayıyor, biliyorum.

III

Dost bîperva Felek birahm devran bîsükûn
Derd çok hemderd yok düşmen kavi tali' zebun

Saye-i ümmid zail afitab-i şevk germ
Rütbe-i idbar âli paye-i tedbir dun

Akl dun-himmet sada-yı ta'ne yer yerden bülend
Baht kem-şefkat belâ-yı aşk gün günden füzun

Ben garib ü mülk-ü rah-ı vasl pür teşviş ü mekr
Ben harif-i sade levh-i dehr pür nakş-ü füsun

Her sehikad cilvesi bir seyl-i tufan-ı belâ
Her hilâl-ebru kaşı bir serhat-i meşk-i cünun

Yelde berg-i lâle tek temkin-i daniş bisebat
Suda aks-i serv tek tesir-i devlet vajgûn

Serhad-i matlup pür mihnet tarîk-i imtihan
Menzil-i maksud pür âsîb rah-ı âzmun

Şahid-i maksad neva-yi çeng tek perdenişin
Sagar-ı işret habab-ı saf-ı sahba tek nigûn

Tefrika hasıl tarîk-ı mülk-ü cem'iyyet mahuf
Âh bilmem neyleyim yok bir muvafık rehnümun

Çehre-i zerdin Fuzuli'nin tutupdur eşg-i âl
Gör ana ne rengler çekmiş sipihr-i nîlgûn

III

Dost pervasız, felek merhametsiz, devran sükûnsuz; dert çok, dert arkadaşı yok, düşman kuvvetli, tali âciz. Ümit gölgesi kaybolmuş, arzu güneşi hararetli; düşkünlük rütbesi yüksek, tedbirin mevkii aşağı. Aklın himmeti kısa, ayıplama sesleri yer yerden üstün; taliin şefkati az, aşk belâsı günden güne daha fazla.

Ben garip, kavuşma yolunun bulunduğu ülke hile ve karışıklık dolu; ben saf bir insan, dünya kitabı nakışlar ve büyülerle dolu. Her selvi boylunun cilvesi bir belâ tufanı dalgası; her hilâl kaşlının kaşı bir çılgınlık kitabının baş satırı.

Bilgi temkini rüzgârda lâle yaprağı gibi sebatsız, suda selvi aksi gibi devlet tesiri tersine. Emelin son hududu mihnet dolu bir imtihan yolu; varılmak istenen hedef zarar dolu bir tecrübe yolu. Maksadın güzeli saz nağmesi gibi perde içinde; içki kadehi saf şarabın kabarcığı gibi baş aşağı. Cemiyet ülkesinin yolu korkunç, karışıklık hasıl oluyor; ah! ne yapayım bilmem, muvafık bir yol gösteren yok..

Fuzuli'nin sararmış yüzünü kızıl göz yaşları kaplamıştır; gör, bak, mavi gök ona ne renkler çekmiş, ne oyunlar etmiş.

IV

Ah eylediğim serv-i hıramanın içündür
Kan ağladığım gonce-i handanın içündür

Sergeşteliğim kâkül-ü müşginin ucundan
Aşüfteliğim zülf-ü perişanın içündür

Bîmâr tenim nergis-i mestin eleminden
Hûnin ciğerim lâl-i dürefşanın içündür

Yaktım tenimi vasl günü şem' tek amma
Bil kim bu tedarik şeb-i hicranın içündür

Kurtarmağa yağma-yı gamından dil ü canı
Sa'yim nazar-ı nergis-i fettanın içündür

Can ver gönül ol gamzeye kim bunca zamandır
Can içre seni sakladığım anın içündür

Vâiz bize dün dûzehi vasf etti Fuzuli
Ol vasf senin külbe-i ahzanın içündür.

V

Beni candan usandırdı cefadan yâr usanmaz mı
Felekler yandı ahımdan muradım şem'i yanmaz mı

Kamu bimarına canan deva-yı derd eder ihsan
Niçün kılmaz bana derman beni bimar sanmaz mı

Gamım pinhan tutardım ben dediler yâre kıl ruşen
Desem ol bîvefa bilmen inanur mı inanmaz mı

Şeb-i hicran yanar canım döker kan çeşmi giryanım
Uyarur halkı efganım kara bahtım uyanmaz mı

IV

Ah edişim senin selvi gibi salınıp yürüyen endamın içindir; kan ağladığım gülen konca ağzın içindir. Şaşkınlığım mis gibi kokan kâkülün yüzünden, dağınıklığım perişan zülfün içindir. Vücudumun hastalığı nerkis gibi baygın gözünün eleminden, ciğerimin kanaması inci saçan lâal dudakların içindir.

Sana kavuştuğum gün vücudumu mum gibi yaktım amma bilmiş ol ki bu hazırlanış ayrılık gecen içindir. Senin gamının hücumundan canımı ve gönlümü kurtarmağa çalışmam nerkis gibi fettan gözünün bakışı içindir.

Ey gönül, o gamzeye can ver! Zira bunca zamandır seni canımın içinde saklayışım bunun içindir.

Ey Fuzuli, dün vaiz bize cehennemi anlattı; o tasvir senin bir azap yeri olan evin içindir.

V

Sevgili beni candan usandırdı, kendisi cefadan usanmıyor mu? Ahımdan gökler yandı, emelimin mumu yanmıyacak mı?

Sevgili bütün hastalarının derdine çare lûtfediyor. Bana neden ilâç vermiyor, beni hasta sanmıyor mu?

Ben gamımı gizli tutuyordum. "Sevgiliye aç!" dediler. Söylesem o vefasız acaba inanır mı, inanmaz mı?

Ayrılık gecesinde canım yanıyor, ağlıyan gözüm kan döküyor. Feryadım halkı uyandırıyor, kara bahtım uyanmıyacak mı?

Gül-ü ruhsarına karşu gözümden kanlu akar su
Habibim fasl-ı güldür bu akar sular bulanmaz mı

Değildim ben sana mail sen ettin aklımı zail
Bana ta'neyliyen gafil seni görgeç utanmaz mı

Fuzuli rind-i şeydadır hemişe halka rüsvadır
Sorun kim bu ne sevdadır bu sevdadan usanmaz mı

VI

Benim tek hiç kim zâr ü perişan olmasın ya Rab
Esir-i derd-i aşk ü dağ-ı hicran olmasın ya Rab

Demadem cevrlerdir çektiğim birahm bütlerden
Bu kâfirler esiri bir müselman olmasın ya Rab

Görüp endişe-i katlimde ol mahı budur derdim
Ki ol endişeden ol meh peşiman olmasın ya Rab

Çıkarmak etseler tenden çeküp peykânın ol servin
Çıkan olsun dil-i mecruh peykân olmasın ya Rab

Demen kim adli yok ya zulmü çok her hal ile olsa
Gönül tahtına andan özge sultan olmasın ya Rab

Cefa vü cevr ile mutadım anlarsız nolur halim
Cefasına hadd ü cevrine pâyan olmasın ya Rab

Fuzuli buldu genc-i âfiyet meyhane küncünde
Mübarek mülkdür ol mülk viran olmasın ya Rab

Senin yüzünün gülüne karşı gözümden su kanlı akıyor. Ey sevgili, bu gül mevsimidir, akan sular bulanmaz mı?

Ben sana meyletmiş değildim, sen aklımı başımdan aldın. Beni ayıplıyan gafil seni görünce utanmıyacak mı?

Fuzuli çılgın bir rinddir, boyuna halka rüsvay olur. Sorun ki bu ne sevgidir, bu sevgiden usanmıyor mu?

VI

Ey Tanrı! Hiç kimse benim gibi acılı ve perişan olmasın. Aşk derdine ve ayrılık yarasına esir olmasın.

Merhametsiz güzellerden boyuna eziyetler görmekteyim. Bir müslüman bu kâfirlere esir olmasın.

O ay gibi güzeli beni öldürmek düşüncesinde gördüm, derdim şudur: Aman Tanrım, sakın o ay o düşünceden pişman olmasın!

O selvi boylunun attığı oku çekip vücudumdan çıkarmak isteseler.. ey Tanrım, çıkan yaralı gönlüm olsun, o ok olmasın.

Adaleti yok yahut zulmü çok demem, her hal ile olsun, gönül tahtına ondan başka sultan olmasın, Tanrım!

Cevrü cefaya alıştım, onlarsız halim ne olur?.. Cefasına sınır, cevrine son olmasın Tanrım!

Fuzuli meyhane köşesinde âfiyet hazinesi buldu. O ülke mübarek bir ülkedir; viran olmasın, Tanrım!

VII

Ya Rab belâ-yı aşk ile kıl aşina beni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüda beni

Az eyleme inayetini ehl-i dertten
Yani ki çok belâlara kıl mübtelâ beni

Oldukça ben götürme belâdan iradetim
Ben isterim belâyı çü ister belâ beni

Temkinimi belâ-yı mahabbette kılma süst
Tâ dost ta'n edip demeye bîvefa beni

Gittikçe hüsnün eyle ziyade nigârımın
Geldikçe derdine beter et mübtelâ beni

Öyle zaîf kıl tenimi firkatinde kim
Vaslına mümkün ola yetürmek sabâ beni

Nahvet kılıp nasîb Fuzuli gibi bana
Ya Rab mukayyed eyleme mutlak bana beni

VIII

Can verme gam-ı aşka ki aşk afet-i candır
Aşk afet-i can olduğu meşhur-u cihandır

Sûd isteme sevda-yı gam-ı aşkda hergiz
Kim hasıl-ı sevda-yı gam-ı aşk ziyandır

Yahşi görünür sureti mehveşlerin amma
Yahşi nazar ettikte serencamı yamandır

Aşk içre azab olduğun andan bilürem kim
Her kimse ki âşıkdır işi âh ü fidandır

Ger derse Fuzuli ki güzellerde vefa var
Aldanma ki şair sözü elbette yalandır.

VII

Ey Tanrı, beni aşkın belâsına aşina et, bir an aşk belâsından ayırma beni! Dert çekenlerden lûtfunu esirgeme: Yani beni çok belâlara düşür! Ben var oldukça belâya karşı olan arzumu kaybettirme: belâ beni istediği gibi ben de belâyı isterim.

Aşk belâsında irademi gevşetme, ta ki sevgilim ayıplıyarak bana vefasız demesin. Gittikçe sevgilimin güzelliğini fazlalaştır, geldikçe beni daha beter derdine düşür! Onun ayrılığiyle vücudumu öyle zayıf bir hale getir ki meltem estiği zaman beni ona ulaştırması mümkün olsun.

Fuzuli gibi kibir nasip ederek körükörüne beni bana bağlama, Allahım!

VIII

Aşkın gamına canını kaptırma, çünkü aşk can belâsıdır: aşkın can belâsı olduğu bütün dünyada meşhurdur. Aşk derdinin sevdasında hiçbir zaman menfaat isteme, çünkü aşk derdi sevdasının mahsulü sadece ziyandır.

Ay yüzlülerin şekilleri güzel görünür ama iyi bakılırsa bu görünüşün neticesi yamandır. Aşkta azap olduğunu şundan bilirim ki âşık olan kimselerin işi hep ah ve feryattır. Fuzuli "güzellerde vefa var" derse aldanma, zira şair sözü elbette yalandır.

MÜSEDDES

Dün saye saldı başıma bir serv-i serbülend
Kim kaddi dilrüba idi reftarı dilpesend
Güftara geldi nageh açıp lâ'l-i nuşhand
Bir piste gördüm anda döker rize rize kand
Sordum meğer bu dürc-ü dehendir dedim dedi
Yoh yoh deva-yı derd-i nihanındürür senin

Eğmiş hilali üstüne tarf-ı külahını
Çok dilşikestenin göğe yetürmüş ahını
Zülfün dağıttı gizledi ebr içre mahını
Gördüm yüzünde halka-i zülf-ü siyahını
Ol piç ü tâbı çok ne resendir dedim dedi
Devr-i rühumda rişte-i canındürür senin

Vermiş füruğ şem'-i rühu gün çırağına
Salmış şikest serv-i kadi gül budağına
Dün serv tek basanda kadem göz bulağına
Bir nice hârdan elem ermiş ayağına
Gül bergine batan ne dikndirm dedim dedi
Müşgân-ı çeşm-i eşgfeşanındürür senin

Seyr eyle saldı bağa güzer ol semen'izar
Enva'-i zib ü zinet ile fasl-ı nevbahar
Dökmüş gül üzre sümbül-ü gisu-yu müşgbar
Yakmış ayağına yine gülberg tek nigâr
Nesrine reng-i lâle nedendir dedim dedi
Gamzem hadengi döktüğü kanındürür senin

Dün bir güzel yüksek bir selvi gibi başıma gölge saldı. Endamı gönül kapıcı, hareketi ruhun istediği gibi idi. Lâal dudaklarını açarak tatlı bir gülüşle söze başladığı zaman baktım ki bir fıstıktan damla damla şeker dökülüyor. Sordum:

— Yoksa bu inci kutusu senin ağzın mıdır?
Dedim.

— Yok, yok! Senin gizli derdinin devasıdır.
dedi.

Başlığının bir tarafını hilâl gibi kaşı üzerine eğmiş, çok gönlü kırıkların ahını göklere çıkarmıştı. Saçını dağıttı, ay yüzünü bulutlar içine sakladı. Yüzünde halka halka siyah zülfünü görünce:

— O kıvrım kıvrım şey nasıl bir bağdır?
Dedim.

— Senin canındır ki bir ip şeklinde yanağımın etrafına sarılmıştır. Dedi.

Yanağının meş'alesi gün ışığına parlaklık vermiş, selvi boyunun güzelliği karşısında gül dalı kırılmıştı. Dün selvi gibi gözümün pınarına ayak basınca bir çok dikenler ayağını incitti:

— Gül yaprağına batan bu dikenler ne?
Dedim.

— Senin gözünün yaş döken kirpikleridir.
Dedi.

İşte o yasemin yanaklı, bahar mevsimi gibi türlü türlü süsler içinde, bahçeye çıktı, mis kokular saçan sümbül saçlarını gül yüzü üzerine dökmüş, ayağına gül yaprağı şeklinde kına yakmış, nakışlar yapmış:

Seyl-i sirişgim oldu revan hâk-i kûyüne
Can valih oldu lâ'l-i leb ü güftügûyüne
Dil düştü dam-ı silsile-i müşgbuyüne
Ol lahza kim sataşdi gözüm zülf ü ruyüne
Akreb meh-i münire vatandır dedim dedi
Vehm eyle kim hatarlı kıranındürür senin

Düşmüş izarı üzere muanber selasili
Aşüftehal edip nice bisabr ü bidili
Aklımı valih eyledi şekl ü şemaili
Göz gördi kametin dil ü can oldi maili
Veh bu ne turfe serv-i çemendir dedim dedi
Manzur-u dided-i niğranındürür senin

Dün subhdem ki lâle vü nesrin salıp nikab
Gül çehresinden aldı sabâ perde vü hicap
Gülzare çıktı seyr ede ol reşg-i afitab
Şebnem nisar etti güneş lü'lü-ü hoşab
Lü'lü' mi yoksa dürr-i adendir dedim dedi
Epsem Fuzuli eşg-i revanındürür senin

— Beyaz gülde bu kan rengi nedir? Dedim.

— Senin gamzem oklarile dökülen kanındır! Dedi.

Göz yaşlarım bir sel gibi onun köyünün toprağına doğru aktı, ruhum lâal dudağına ve söz söyleyişine hayran oldu, gönlüm mis kokulu düğüm düğüm saçlarının tuzağına düştü. Gözüm zülfü ile yüzüne ilişince:

— Akrep burcu parlak aya vatan olmuş.
Dedim.

— Sakın, bu senin için tehlikeli bir yıldız yakınlaşmasıdır! Dedi.

Amber kokulu siyah örgüleri yanağı üzerine düşmüş, nice sabrı ve gönlü elinden gidenlerin halini perişan etmişti. Vücudunun şekli ve tavırları aklımı hayretlere düşürdü, gözüm boyunu bosunu gördü, can ve gönül ona meyl etti.

— Ah! Bu hangi bahçenin nadide selvisidir?
Dedim.

— Senin ona bakan gözünün içinde görünendir.
Dedi.

Dün sabah lâle ve nesrin yüzlerinden örtüyü attığı ve meltem gülün çehresinden perde ile çekinmeyi kaldırdığı zaman o güneşi kıskandıran güzel dolaşmak üzere bahçeye çıktı. Güneş tatlı sudan yapılmış inciler halinde çiy taneleri yağdırdı:

— Bunlar elmas mı yoksa Aden incileri midir?
Dedim.

— Sus, Fuzuli, senin dökülen göz yaşlarındırlar.
Dedi.

MECNUN'LA CEYLAN

**Gördü ki bir avcı dam kurmuş
Damına gazâller yüz urmuş.
Bir ahu esir-i damı olmuş,
Kan yaşı kara gözüne dolmuş.
Boynu burulu, ayağı bağlu,
Şehlâ gözü nemlü, canı dağlu..
Ahvaline rahm kıldı Mecnun
Baktı ana, döktü eşg-i gülgûn
Gönlüne katı gelip bu bidad
Yumşak yumşak dedi ki: - Sayyad!
Rahmeyle bu müşgbu gazale!
Rahmetmez mi kişi bu hale?
Sayyad! Bu natüvane kıyma!
Kıl canına rahm, cane kıyma!
Sayyad, sakın, cefa yamandır!
Bilmezsin mi ki kane kandır?
Sayyad! Bana bağışla kanın,
Yandırma cefa oduna canın!
Sayyad dedi: - Budur maaşım,
Açman ayağın giderse başım.
Mecnun ana verdi cümle rahtin,
Pâk eyledi bergden dirahtin.
Ol turfe gazalin açtı bendin,
Şad eyledi can-ı derdimendin.
Yüz urdu yüzüne kıldı efgan,
Göz sürdü gözüne oldu giryan
K': - Ey çeşm-i nigâr yadigârı!
Sehleyle bana gam-ı nigârı!
Kıldıkta hayal-i çeşm-i Leyli
Sen ver ben hastaya teselli!**

MECNUN'LA CEYLÂN

Giderken baktı ki bir avcı tuzak kurmuş ve tuzağına ceylânlar düşmüş. Bu tuzağa esir olan bir ceylânın kanlı gözyaşları kara gözlerine dolmuş: Boynu bükülmüş, ayağı bağlı; şehlâ gözü nemli ve canı yaralı. Mecnun bu ceylânın haline acıdı, ona bakarak gülrengi gözyaşları döktü. Bu zulüm, gönlüne çok sert geldi: yumşak yumşak dedi ki:

— Avcı, bu mis kokulu ceylâna merhamet et! İnsan bu hale acımaz mı? Bu zavallı zayıfın canına acı, cana kıyma! Avcı, cefa yamandır, ondan sakın. Bilmiyor musun ki kan edene kan olur! Avcı, bunun kanını bana bağışla, canını cefa ateşine yakma.

Avcı cevap verdi:

— Benim yiyeceğim budur, başımı kesseler ayağını açmam. Bu avı öldürmeyi ihmal edersem sonra çoluğumun çocuğumun hali ne olur?..

Mecnun, bir ağacı yapraklarından temizler gibi, üstündeki bütün kıymetli şeyleri çıkararak ona verdi. O güzel ceylânın bağlarını açtırıp dertli canını şadetti. Yüzünü yüzüne dayıyarak figana başladı ve gözünü onun gözüne sürerek ağladı:

— Ey bana sevgilimin gözünü hatırlatan, onun gamını çekmemi kolaylaştır! Leylâ'nın gözü hayalime geldikçe ben hastaya sen teselli ver!..

I

Ey aşk-ı yâre bende-i ferman olan başım
Bitaht ü taç âleme sultan olan başım

Kan ile ta'n taşlarını lâlrenk idüp
Derd ü belâ güherlerine kân olan başım

Ey bir gedügine bu cihanın konulmayıp
Gam illerinde seng-i biyaban olan başım

Evvel benim firak ile umman idüp yaşım
Âhır habab-ı lücce-i umman olan başım

Her gün Hayali gibi idüp bir makamı seyr
Her gice bir vilâyete sultan olan başım

II

Al tuti gülşen-i minayı seyran eylesin,
Goncalar bülbül gibi feryad ü efgan eylesin.

Her yanadan lâleler açsın kadeh bezm ehline,
Her habab ol şevkten çak-i giriban eylesin.

Çeşme-i billûrdan yakut-u nab olsun revan,
Bahr-i hüsnün dilberin pür dürr ü mercan eylesin

Çünki bu mamure-i âlem oluptur bisebat
Bade seyli hane-i enduhu viran eylesin.

Benzemez şam-ı firak içre Hayali yaşına,
Her bir encüm kendüyi bir mah-ı tâban eylesin.

I

Ey sevgilinin aşkına fermanlı köle olan başım! Tacsız tahtsız âleme sultan olan başım!.. Atılan ayıplama taşlarını kanla lâal rengine boyayarak dert ve belâ cevherlerine maden ocağı olan başım! Ey, bu cihanın hiç bir gediğine konulmayıp gam ülkelerinde kırların taşı olan başım! Önce ayrılık derdiyle benim göz yaşımı umman ederek nihayet sonsuz denizler üzerindeki bir kabarcığa dönen başım!..

Hayali gibi hergün bir makamı dolaşıp her gece bir ülkeye sultan olan başım!..

II

Al papağan gök bahçelerini gezip dolaşsın, koncalar bülbül gibi feryat ve figan etsin.

Kadeh, toplantıda bulunanlara, her yandan lâleler açtırsın; o şevkten her kabarcık yakasını yırtsın.

Billûr pınarından saf yakut akıp dökülsün, sevgilinin güzellik denizini inci ve mercanla doldursun.

Madem ki bu mâmur âlem ülkesi devamsızdır, bari şarap seli keder evini viran etsin.

Hayali'nin ayrılık akşamındaki gözyaşına benzemez; her yıldız kendini parlak bir ay etsin!..

Dâr-i dünya deli gönlüm gibi viran olsa
Ne cihan olsa ne can olsa ne hicran olsa

Kâşki sevdiğimi sevse kamu halk-ı cihan
Sözümüz cümle heman kıssa-i cânan olsa

Bir demir dağı delip boynuna almak gibidir
Her kişi âşık olurdu eğer âsan olsa

Şadümanım gam-ı yâr ile sevinmez bu kadar
Bir geda cümle cihan mülküne sultan olsa

Can atar karşı çıkar izzet eder ey Yahya
Hançer-i dilber ile bir sakınan can olsa

MUHİBBİ
(Kanunî Sultan Süleyman)

Allah Allah diyelim, sancak-ı şahi çekelim,
Yürüyüp her yanadan Şark'a sipahı çekelim.

İki yerden kuşanalım yine gayret kuşağın,
Bulaşıp toz ile toprağa bu rahı çekelim.

Payimal eyliyelim kişverini sürhserin,
Gözüne sürme deyu dud-u siyahı çekelim.

Bize farz olmuş iken olmamız islâma zahir
Nice bir oturalım bunca günahı çekelim!

Umarım rehber ola bize Ebubekr ü Ömer,
Ey Muhibbi, yürüyüp Şark'a sipahı çekelim!..

Dünya ülkesi deli gönlüm gibi viran olsa, ne cihan, ne can, ne de ayrılık olsa. Keşke cihanın halkı hep benim sevdiğimi sevse, hemen hepimizin sözü sevgilinin hikâyesi olsa. Aşk bir demir dağı delip boynuna almak gibidir, eğer kolay olsa herkes âşık olurdu.

Sevgilinin derdiyle o kadar mesudum ki bir dilenci bütün cihan mülküne sultan olsa bu kadar sevinmez.

Ey Yahya, o güzelin hançeriyle sakınan bir can olsa can atar, karşı çıkar, saygı ve ikram gösterir.

MUHİBBİ

Allah! Allah! diyelim, padişahlık sancağını açalım, her yandan yürüyüp Doğu'ya askeri çekelim!

Gayret kuşağını gene iki yerden kuşanalım, tozla toprağa bulanarak bu yolu çekelim.

Kızılbaşın ülkesini ayak altına alalım, kara dumanı onun gözüne sürme diye çekelim!

Müslümanlığa destek olmak bize farz olmuşken nice bir oturup bunca günâhı çekelim!

Umarım Ebubekir ve Ömer bize kılavuz olur; ey Muhibbi, yürüyüp Doğu'ya askeri çekelim!..

KASİDE

SADRIÂZAM ALİ PAŞAYA

Ruhbahş oldu Mesiha sıfat enfas-ı bahar
Açtılar didelerin hab-ı ademden ezhar

Taze can buldu cihan erdi nebatata hayat
Ellerinde harekât eyleseler serv ü çenar

Döşedi yine çemen nat-ı zümürrüd - famın
Sim-i hâm olmuş iken ferş-i harîm-i gülzar

Yine ferraş-ı sabâ sahn-i ribat-ı çemene
Geldi bir kafile kondurdu yükü cümle bahar

Leşker-i ebr çemen mülküne akın saldı
Durma yağmada yine niteki bâgı tâtâr

Ferkına bir nice per takınır altın telli
Hayl-i ezhare meğer rambak oluptur serdar

Dikti leşkergeh-i ezhara sanavber tuğun
Haymeler kurdu yine sahn-i çemende eşcar

Döşedi mihr-i felek yolları dibalar ile
Etti teşrif çemen mülkünü sultan-ı bahar

Subhdem velvele-i nevbet-i şahi mi değil
Savt-i mürgan-ı hoşelhan ü sada-yı kühsar

Çemen etfalinin uykuların uçurdu yine
Subhdem gulgule-i fahte gulbang-i hezar

Daye-i ebr yine goncelerin sebnemden
Başına akçe dizer nite ki etfal-i sıgar

Mevsim-i rezm değildir dem-i bezm erdi deyu
Susenin hançerini tuttu serapa jengâr

BAHAR

SADRAZAM ALİ PAŞA İÇİN YAZILMIŞ
BİR KASİDENİN BAŞLANGICI

Baharın nefesleri İsa gibi ruh verici oldu: çiçekler ölüm uykusundan gözlerini açtılar. Cihan taze can buldu, bitkilere hayat erdi; selvi ve çınar hareket etmek isteseler ellerinde. Gül bahçesinin içine ham gümüş yaygı olmuşken gene çimenlik zümrüt renkli kilimini döşedi. Gene sabah rüzgârı çimenlik kervansarayına geldi bir kafile kondurdu ki yükü bütün bahar.

Bulut ordusu çimenlik ülkesine akın saldı, düşman haydutları gibi durmadan yağma etmekte. Zambak, başına altın telli tuğlar takınıyor, meğer çiçekler zümresine başkomutan olmuş. Çam, çiçekler ordugâhına tuğunu dikti; ağaçlar gene çimenlik ülkesine çadırlar kurdu. Göğün güneşi yolları ipek kumaşlarla döşedi: bahar sultanı çimenlik ülkesini teşrif etti.

Sabahleyin güzel nağmeli kuşların sesleri ve dağların yankıları hükümdar orkestrasının çıkardığı sesler değil mi? Gene sabahleyin kumrunun tekbiri ve bülbülün ezanı çimen çocuklarının uykusunu uçurdu.

Gene bulut dadısı koncaların başına, küçük çocuklar gibi, çiy tanelerinden akçeler diziyor. Savaş mevsimi değildir toplantı zamanı geldi diye susenin hançerini baştan ayağa pas tuttu. Seher yeli yaseminin gümüş göğ-

Semenin sine-i sîmînin açıp bad-ı seher
Çözdü gülşende gülün düğmelerin nahun-ü hâr

Pirehen berg-i semen gûy-ü girîban şebnem
Gülsitan oldu bugün bir sanem-i lâle-izar

Zib ü fer vermek için ruy-ü arus-u çemene
Yasemen şane sabâ maşıta âb ayinedar

Dürr ü yakut ile bir nahl-i murassa sandım
Erguvan üzre dökülmüş katarât-ı emtar

Şişe-i çarhta gör bunca musanna nahli
Nice ârâste kılmış anı sun'-u Cebbar

Berg-i ezharı hava şöyle çıkardı feleğe
Pür kevakib görünür künbed-i çarh-ı devvar

Dem-i İsa dirilir buy-ü buhur-u Meryem
Açtı zambak yed-i beyza-yı kef-i Musa vâr

Cam-ı zerrîni dolu bade-i gülrenk etmiş
Gül-ü rânâ seherî etmek için def'-i humar

Zambakın goncesidir bağa gümüş bazubend
Zağferan ile yazılmış ana hatt-ı tumar

Dehen-i gonce-i ter türlü letaif söyler
Gülüp açılsa acep mi gül-ü rengin - ruhsar

Güher-i fırsatı aldırma sakın devr-i felek
Sîm ü zerle gözünü boyamasın nergis vâr

Cam-ı mey katraları sübha-i mercan olsun
Geliniz zerk ü riyadan edelim istiğfar
Lâle sahrayı bugün kân-ı Bedahşan etti
Jale gülzara nisar eyledi dürr-ü şehvar
Damenin dürr ü cevahirle pür etti gül-i ter
Ki ede hâk-i der-i Hazret-i Paşaya nisar

sünü açıp dikenin tırnağı gül bahçesinde gülün düğmelerini çözdü. Gömleği yasemin yaprağı, yakasının tokası çiy tanesi: gülbahçesi bugün lâle yanaklı bir sevgili oldu. Bu çimenlik gelininin yüzüne güzellik ve parlaklık vermek için, yasemin tarak, meltem süsleyici, su ayna tutucu.

İnci ve yakutla işlenmiş bir düğün ağacı sandım: erguvan üzerine yağmur damlaları dökülmüş. Bak, göğün vazosunda incilerle işlenmiş bunca düğün ağaçlarını gör, gene kudretli Tanrının sanatı onları nasıl bezemiş! Çiçek yapraklarını hava öyle göğe çıkardı ki bu dönen çarkın kubbesi yıldızlarla dolu görünüyor.

Bohur-u Meryem çiçeğinin kokusu İsa'nın nefesi geçiniyor, zambak Musa gibi beyaz elini açtı. Güzel gül, sabahleyin, mahmurluğunu gidermek için zerrinin kadehini gülrengi şarap dolusu etmiş. Taze koncanın ağzı türlü türlü lâtifeler söylüyor: yanağı renkli gül gülüp açılsa şaşılır mı?

Fırsat incisini sakın elden kaçırma, feleğin devri nergis gibi altın ve gümüşle gözünü boyamasın. Şarap kadehi damlaları tespih taneleri olsun, gelin, gösterişçilikten ve iki yüzlülükten tövbe edelim. Lâle bugün kırları Bedahşan mâden ocağına çevirdi, çiy gül bahçesine büyük inciler saçtı. Taze gül, Paşa Hazretlerinin kapısının toprağına saçmak üzere, eteğini inci ve elmaslarla doldurdu...

MERSİYE

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN'A

Ey paybend-i damgeh-i kayd-i nam ü nenk!
Tâ key hava-yı meşgale-i dehr-i bidirenk?..
An ol günü ki âhır olup nevbahar-ı ömr
Berg-i hazana dönse gerek ruy-ü lâlerenk!
Âhır mekânın olsa gerek cür'a gibi hâk,
Devran elinden erse gerek cam-ı ayşe senk...
İnsan odur ki ayine veş kalbi saf ola,
Sinende n'eyler âdem isen kine-i pelenk?..
İbret gözünde niceye dek gaflet uykusu,
Yetmez mi sana vakıa-i şah-ı şir-i cenk?..
Ol şehsüvar-ı mülk-ü saadet ki rahşına
Cevlân deminde arsa-i âlem gelirdi tenk..
Baş eğdi ab-ı tığına küffar-ı Engürus,
Şemşiri gevherini pesend eyledi Firenk...

Yüz yere koydu lûtf ile gülberg-i ter gibi,
Sanduka saldı hâzin-i devran güher gibi.

Hakka ki zib ü zinet-i ikbal ü cah idi,
Şah-ı Sekender - efser ü Dara - sipah idi.
Gerdun ayağı tozuna eylerdi serfürü,
Dünyaya hâk-i barigehi secdegâh idi.
Kemter gedayı az atâsı kılardı bay,
Bir lûtfu çok, mürüvveti çok padişah idi.
Hâk-i cenab-ı hazret-i dergâh-ı devleti
Fazl ü belâgat ehline ümmidgâh idi.
Hükm-ü kazaya verdi rızayı eğerçi kim
Şah-ı kaza - tüvan ü kader - destigâh idi.
Gerdun-u duna zar ü zebun oldu sanmanız;
Maksudu terk-i cah ile kurb-u İlâh idi.

MERSİYE

Ey şan alma arzusu ve kötülenme korkusu ile ayağı bu âlemin tuzağına tutulmuş olan insan, bu kararsız dünya ile uğraşmak hevesi daha ne zamana kadar sürecek!.. Unutma ki bir gün gelecek, ömür baharı sona ererek lâle renkli yüzün güz yaprağına dönecektir. En nihayet, devran elinden içki kadehine bir taş dokunacak ve o kadehin içindeki son yudum gibi senin de son yerin toprak olacaktır. İnsan odur ki kalbi ayna gibi saf olur, eğer insan isen kalbinde kaplan kininin ne işi var? İbretle bakması gereken gözünde daha ne zamana kadar gaflet uykusu olacak? O savaş aslanı padişahın başına gelen sana yetmez mi?.. O büyük saadet ülkesi suvarisi ki sürdüğü zaman atına dünya meydanı dar gelirdi. Onun kılıcının suyuna Macar kâfirleri baş eğmiş, palasının cevherini Firenkler takdir etmişti...

Taze bir gül yaprağı gibi tatlı tatlı yüzünü yere koydu, dünya hazinedarı onu bir elmas gibi sandığa saldı.

Allah için, gerçekten yüksek makamın süsü ve güzelliği idi; İskender taçlı ve Dara askerli bir padişahtı. Gök, ayağının tozuna baş eğerdi; makamının toprağı âleme secde yeri idi. Azcık bahşışı en aşağılık dilenciyi bey ederdi; lûtfu çok, mertliği ve cömertliği çok bir padişahtı. O yüksek şahsiyetin devlet makamının kapısındaki toprak değer ve sanat sahipleri için bir ümit yeri idi. Gerçi kazanın hükmüne razı oldu ama kazakuvvetli ve kaderkudretli bir hükümdardı. Alçak feleğe âciz kalarak baş eğdi sanmayınız, maksadı, mevkiini terkederek

Mülk-ü cihanı gözlerimiz görmese n'ola:
Ruşen cemali âleme hurşid ü mah idi.
Hurşide baksa gözleri halkın dolagelir,
Zira görünce hatıra ol mehlika gelir.

Döksün sehab kaddin anıp katra katra kan,
Etsin nihal-i nariveni nahl-i ervugan..
Bu acılarla çeşm-i nücum olsun eşgibar,
Âfakı tutsun ateş-i dilden çıkan dühan.
Kılsın kebud camelerin asüman siyah,
Giysin libas-ı matem-i şahi bütün cihan.
Yaksın derun-u sine-i üns ü peride dağ,
Nar-ı firak-ı Şah Süleyman-ı kâmıran.
Kıldı firaz-ı künkürel arşı cilvegâh,
Lâyık değildi şanına, hakka, bu hakidan.
Mürg-u revanı göklere erdi hüma gibi,
Kaldı hazîz-i hâkte bir iki üstühan.
Çapüksüvar-ı arsa-i kevn ü mekân idi,
İkbal ü izzet olmuş idi yar ü hem'inan.
Serkeşlik etti tevsen-i baht-ı sitizekâr,
Düştü zemine saye-i eltaf-ı Girdigâr...

Olsun gamında bencileyin zar ü bikarar,
Âfakı gezsin ağlıyarak ebr-i nevbahar.
Tutsun cihanı nale-i mürgan-ı subhudem,
Güller yolunsun, ah ü figan eylesin hezar.
Sümbüllerini matem edip çözsün, ağlasın,
Damane döksün eşg-i firavanı kûhisar.
Andıkça buy-u hulkunu derdinle lâle veş
Olsun derun-u nafe-i müşg-ü tatar tar.
Gül hasretinle yollara tutsun kulağını,
Nergis gibi kıyamete dek çeksin intizar.

Allahın yakınına gitmekti... Dünya ülkesini gözlerimiz görmese ne var: Onun parlak yüzü âleme güneş ve aydı.

Güneşe baksa halkın gözleri doluyor, zira güneşi görünce hatıra o ayyüzlü geliyor.

Bulut onun boyunu anarak damla damla kan döksün, narven fidanını erguvan nahılı haline getirsin. Bu acılarla yıldızların gözü yaş döksün, gönül ateşinden çıkan duman ufukları tutsun. Gök mavi elbiselerini siyah etsin, bütün cihan padişah matemi elbiseleri giysin. Saadet süren Süleyman Hükümdarın ayrılık ateşi insan ve peri bağırlarında tutuşsun. Gök kubbesinin üstünü kendine yer edindi; bu toprak âlemi, Allah için, onun şanına lâyık değildi. Ruhunun kuşu uçarak hüma gibi göklere ulaştı, alçak yerde bir iki kemik kaldı. Varlık ve oluş meydanının hızlı giden bir suvarisi idi. Yüksek mevki ve kutluluk ona yoldaş ve atbaşı beraber olmuştu.

Bahtın hırçın kıratı serkeşlik etti: Tanrı lûtufların gölgesi olan o padişah atından yere düştü.

Bahar bulutu senin acınla benim gibi dertli ve kararsız olsun, ağlıyarak ufukları dolaşsın. Sabah kuşlarının feryadı bütün cihanı tutsun, güller yolunsun, bülbül ah ve figan etsin. Dağlar matem ederek sümbüllerini çözsün ağlasın, bol gözyaşlarını eteklerine döksün. Ahlâkının kokusunu andıkça tatar misinin kalbi derdinle lâle gibi dar ve karanlık olsun. Gül, hasretinle kulağını yollara tutsun, nergis gibi kıyamete kadar bekleme derdi çeksin.

Deryalar etse âlemi çeşm-i güherfeşan
Gelmez vücuda sencileyin dürr-ü şahıvar.
Ey dil! Bu demde sensin olan bana hemnefes,
Gel nay gibi inliyelim bari zar zar..
Aheng-i ah ü naleleri edelim bülend,
Eshab-ı derdi cuşa getirsin bu heft bend.

Gün doğdu, Şah-ı Âlem uyanmaz mı hâbdan?..
Kılmaz mı cilve hayme-i gerdun - tınâbdan?..
Yollarda kaldı gözlerimiz, gelmedi haber
Hâk-i cenab-ı südde-i devletmeâbdan..
Reng-i izarı gitti, yatar kendu huşgüleb,
Şol gül gibi ki ayrı düşüptür gülâbdan...
Gâhı hicab-ı ebre girer, Husreva! felek,
Yadeyledikçe lûtfunu terler hicâbdan
Tıfl-ı sirişgi yerlere girsin, duam odur,
Her kim gamında ağlamıya şeyh u şâbdan!..
Yansın yakılsın ateş-ı hecrinle afitab,
Derdinle kare çullara girsin sehâbdan..
Yadeylesin hünerlerini, kanlar ağlasın,
Tiğın boyunca kareye batsın kurâbdan...
Derd ü gamınla çâk-i giriban edip kalem
Pirahenini parelesin gussadan alem.

Tiğın içirdi düşmana zahm-ı zebanları,
Bahsetmez oldu kimse kesildi lisanları.
Gördü nihal-i sery-i serefraz-ı nizeni,
Serkeşlik adın anmadı bir dahi banları.
Her kande bassa pay-ı semendin, nisar için,
Hanlar yolunda cümle revan etti canları.
Deşt-i fenada mürg-u hava durmayıp döner:
Tiğın Huda yolunda sebil etti kanları.

İnciler saçan göz, âlemi deryalar haline getirse senin gibi bir büyük inci vücuda gelmez... Ey gönül, bu anda bana soluktaş olan sensin, gel bari ney gibi inim inim inliyelim!

Ah ve feryat ahenklerini yükseltelim, bu Yedi Bend dertlileri coştursun.

Gün doğdu, âlemin padişahı uykudan uyanmıyacak mı? Gök gibi çadırından çıkıp görünmiyecek mi? Gözlerimiz yollarda kaldı, o devletlinin kapısının toprağından bir haber gelmedi! Yanağının rengi gitti, kendisi, dudağı kurumuş olarak yatıyor; tıpkı gülsuyundan ayrı düşen gül gibi. Ey büyük padişah; bazan felek utanarak bulutun örtüsüne bürünüyor, senin lûtfunu hatırladıkça mahcubiyetten terliyor. Senin gamınla gençten ihtiyardan her kim ağlamazsa, duam odur ki gözyaşı evladı yerlere geçsin! Senin ayrılık ateşinle güneş yansın yakılsın, derdinle buluttan kara çullara girsin. Kılıcın senin hünerlerini yad etsin, kanlar ağlasın, kını içinde boyunca karaya batsın.

Derdin ve gamınla kalem yakasını yırtıp bayrak sıkıntıdan gömleğini parçalasın!..

Kılıcın dil yaralarını düşmana içirdi: Kimse bahsetmez oldu, dilleri kesildi. Düşmanın sorgun endamlı beyleri senin yüksek selvi fidanı gibi olan mızrağını gördüler ve artık bir daha baş kaldırmanın adını bile anmadılar. Atının ayağı her nereye bassa yolunda bütün hanlar, saçı olarak, askerlerini yürüttü ve canlarını feda ettiler. Fanilik çölünde havanın kuşu durmayıp dönüyor: kılıcın Allah yolunda kanları sebil etti. Yer yüzüne taraf

Şemşir gibi ruy-u zemine taraf taraf
Saldın demir kuşaklı cihan pehlivanları.
Aldın hezar bütkedeyi, mescit eyledin,
Nakus yerlerinde okuttun ezanları.
Âhır çalındı kûs-u rahî, ettin irtihal,
Evvel konağın oldu cinan busitanları.
Minnet Hudaya, iki cihanda kılıp saît,
Nam-ı şerifin eyledi hem gazi hem şehit..

Baki! Cemal-i Padişeh-i dilpeziri gör!
Mir'at-ı sun'-u Hazreti Hayy ü Kadîri gör!
Pir-i aziz-i Mısr-ı vücut etti intikal,
Mir-i civan-ı çapük-ü Yusüf - naziri gör!
Gün doğdu, şimdi gayete erdi sepidedem,
Ruhsar-ı hub-u Husrev-i ruşan zamiri gör!
Behram-ı vakti gûra yatırdı bu saydigâh,
Var eşiğine, hizmet-i şah Erdeşiri gör!
Berbad kıldı taht-ı Süleyman'ı ruzigâr,
Sultan Selim Han-ı Sekender - seriri gör!
Vardı peleng-i kûh-ü vega hab-ı rahata,
Kühsar-ı Kibriyada duran nerre şiri gör!
Cevlâna gitti ravzaya tavus-u bağ-ı kuds,
Ferr-i hüma-yı evc-i saadet - mesiri gör!
İkmal ü baht-ı Husrev-i Âfak müstedam,
Ruh-u revan-ı Şaha Tahiyyat vesselâm...

Kıldıkça Şah-ı Âleme Tak fazl ü rahmeti
Versin canab-ı Hazret-i Paşa'ya devleti.
Sahipkıran-ı arsa-i iklim-i saltanat
Ol dem ki kıldı mülk-ü bakaya azimeti,
Ol cism-i paki canı gibi eyledi nihan,
Asude kıldı hal-i sipah ü raiyyeti.

taraf kılıç gibi demir kuşaklı cihan pehlivanları saldın. Yüzlerce putevini alıp cami yaptın, çan yerlerinde ezanları okuttun. Nihayet göç çanı çalındı, göçtün; ilk konağın cennet bahçeleri oldu.

Tanrıya minnet, seni iki cihanda mesut kılarak kutlu adını hem gazi hem şehit yaptı.

Ey Baki! Yeni padişahın gönül alıcı yüzünü gör, var olan kudretli Tanrının sanatının aynasına bak. Varlık Mısırının azizi olan ihtiyar öbür dünyaya göçtü. Yusuf'un benzeri olan genç ve faal beyi gör! Gün doğdu, şimdi fecir zamanı sona erdi; saf kalbli hükümdarın güzel yüzünü gör! Bu av yeri zamanın Bahram'ını mezara yatırdı; git eşiğine, Erdeşir gibi hükümdarın hizmetini gör! Zaman Süleyman'ın tahtını yele verdi, İskender tahtlı Sultan Selim Hanı gör! Savaş tepelerinin kaplanı rahat uykusuna daldı, Tanrı dağlarında duran er aslanı gör! Kutsal bahçenin tavusu cennet bağlarına dolaşmağa gitti, saadetli tepelerin hümasının parlaklığını gör!

Ufukların hükümdarının bahtı ve saadeti devamlı olsun, padişahın uçan ruhuna dualar vesselâm!..

Cenabı Hak âlemin padişahına falz ü rahmet kıldıkça Paşa Hazretlerine devlet versin. Sultanlık ülkesi meydanın büyük kahramanı ebedilik âlemine gittiği zaman o temiz vücudu canı gibi sakladı, askerin ve halkın halini asude kıldı. Cihan halkına kırk sekiz gün duyurmadı;

Halk-ı cihana kırk sekiz gün duyurmadı,
Bir hafta etti gayriler ancak bu himmeti.
Tedbiri gör ki ermedi kimse hayaline,
Asaf cihanda gelse göreydi vezareti.
Gayret kemerlerini kuşandı kılıç gibi,
Aldı hisarı, verdi Huda feth ü nusreti.
Uyku gözüne girmedi, çalıştı can ile,
Çekti Efendisi yoluna bunca zahmeti.
Ya Rab! Kemal-i lûtfuna kaldı senin heman,
Paşa kulun bu yolda tamam etti hizmeti.
Asib-i dehr ü afet-i devr-i zemaneden
Hıfz ü himayet eyle bu sahip saadeti!
Ya Rab! çırağ-ı devlet ü bahtın münevver et!
İki cihanda gönlü muradın müyesser et!..

GAZELLER

I

Kıldı âfâkı münevver tal'at-i rahşan-ı iyd
Halka dibalar geyurdi mah-i murefşan-ı iyd

Came-i ziba ile tavus-u zerrin - bâldir
Dilrüba kim eyler ol reftar ile cevlân-ı iyd

Salınur şah-ı gül-ü nazik nihal-i erguvan
Bağ-ı cennetten nişan verdi baharistan-ı iyd

başkaları bu himmeti ancak bir hafta etmişti. Tedbiri gör ki hiç kimsenin hayaline bile gelmemiştir; Asaf gelse de cihanda vezirliği görseydi! Gayret kemerlerini kılıç gibi kuşandı, Tanrı yardımla fetih nasip etti, kaleyi aldı. Gözüne uyku girmedi, canla başla çalıştı; Efendisi uğruna bunca zahmeti çekti. Yarabbi! iş senin kemal-i lûtfuna kalmıştır. Paşa kulun bu yolda hizmeti tamam etti. Bu saadetliyi dünya zararlarından, devir ve zaman afetlerinden sakla ve koru!..

Yarabbi! Baht ve devletinin meşalesini nurlandır, iki cihanda gönlünün muradını nasip et!..

GAZELLER

I

Bayramın parlak yüzü ufukları aydınlattı, nur saçan ayı halka ipekli elbiseler giydirdi. O yürüyüşle bayram gezintisine çıkan güzeller süslü elbiseler içinde altın kanatlı tavuslardır.

Nazik gül dalı ve erguvan fidanı hafif hafif salınıyor; bayramın bahar manzarası cennet bahçesini andırı-

Sâkıya rıtl-ı giran eksik gerekmez areden
Yahşi ağırlanmak ister hâsılı mihman-ı iyd

Şimdi tîğ-ı cevr ile öldürme kurban olduğum
İyd-i Adhâ geldiğinde idesin kurban-ı iyd

Âşıka ihsan ise maksud elinde dostum
Destbusündür muhassal Baki'ye ihsan-ı iyd

II

Eyyam-ı ayş ü bezm-i mey-i hoşgüvârdır
Birkaç piyale nuş edelim nevbahardır

Buy-i nesim ü reng-i gül ü revnak-ı bahar
Âsar-ı fazl ü rahmet-i Perverdigârdır

Gafil geçirme fırsatı kim bağ-ı âlemin
Gül devri gibi devleti nâpayidardır

Eyyam-ı zühd ü mevsim-i zerk ü riya değil
Hengâm-ı ayş ü işret ü geşt ü güzardır

Zayi geçirme ömrü bu dem künc-i gamde kim
Menzil kenar-ı bağ ü leb-i cuyibârdir

Dil zevrakını lücce-i gamdan hava-yı aşk
Elbette bir kenara atar ruzigârdır

Baki nihal-i marifetin meyve-i teri
Ârif katında bir gazel-i âbidârdır.

yor. Ey sâki büyük kadehler aradan eksik olmamalı; bayram misafiri iyi ağırlanmak ister.

Kurban olduğum, şimdi cefa kılıcı ile beni öldürme, kurban bayramı geldiği zaman kurban edersin. Sevgilim, maksat âşıka ihsan ise elinde; Baki'ye vereceğin bayram ihsanı elini öptürmekten ibarettir.

II

Yiyip içme zamanı, güzel içilen içki meclisleri kurma mevsimidir; bir kaç kadeh içelim, ilkbahardır. Meltemin kokusu, gülün rengi, baharın parlaklığı Tanrının lûtuf ve rahmetinin eserleridir. Fırsatı gaflet içinde geçirme, zira gül devri gibi cihan bahçesinin saadeti de devamsızdır.

İbadet etme sırası, riyakârlık ve iki yüzlülük yapmak mevsimi değil; yiyip içme ve gezip dolaşma zamanıdır. Bu zamanda gam köşesinde ömrünü ziyan olmuş bir şekilde geçirme; bulunulacak yer bir kahçe kenarı, bir ırmak kıyısıdır. Zamandır bu: aşk havası gönül gemisini gam denizinden elbette bir kenara çıkarır, rüzgârdır.

Ey Baki, arif nazarında marifet fidanının taze meyvası parlak bir gazeldir.

III

Sakıyâ cam-ı mey ne hoş gül olur
Kim alırsa eline bülbül olur

Der gören taze dağı sinemde
Ne güzel kırmızı karanfil olur

Gam-ı zülfünde dud-u ah-ı kebud
Lâciverdî lâtif sümbül olur

Rişte-i muy-i dilbere dolaşan
Beste-i bend-i zülf ü kâkül olur

Baki'ye âb-ı vasl ermez ise
Ateş-i hicr ile yanar kül olur

IV

Hoş geldi bana meykedenin âb u havası
Billâh güzel yerde yapılmış yıkılası

Men'eyler imiş mes'ele-i aşkı müderris
Ey hace anın var ise yaklaştı kazası

Ziba yaraşır hil'at-i naz ol boyu serve
İki kolumu kılsam ana bel dolaması

Dikkatler ile seyr ederiz yâri serapa
Görmez mi idik biz de eğer olsa vefası

Meddah olalı çeşm-i gazalânına Baki
Öğrendi gazel tarzını Rum'un şuarası

III

Ey sâkî, şarap kadehi ne hoş gül olur, onu kim eline alırsa bülbül kesilir.

Bağrımdaki taze yarayı gören "ne güzel kırmızı karanfil oluyor" der. Zülfünün gamıyla ettiğim ahın mavi dumanı lâtif lâcivert sümbüller meydana getirir.

Güzel sevgilinin saçlarının ipine dolaşan zülüf ve kâkül bağlarile bağlanır.

Sevgiliye kavuşma bir su gibi imdadına yetişmezse Baki ayrılık ateşile yanar kül olur.

IV

Meyhanenin havası ve suyu bana çok hoş geldi; yıkılası, Allah için güzel yerde yapılmış!

Din dersi veren hoca aşk bahsini yasak edermiş; ey efendi, neredeyse onun başına bir kaza gelmesi yaklaştı.

O selvi boyluya naz elbisesi güzel yakışır; onun üzerine iki kolumu bel bağı yapsam...

Sevgiliyi baştan ayağa dikkatlerle seyrederiz, eğer vefası olmuş olsa biz de görmez miydik!

Baki ceylânlarının gözlerini medhetmeğe başlayalı Osmanlı ülkesinin şairleri gazel tarzını öğrendi.

V

Gel ey saki bulunmaz böyle âli dilgüşa meclis
Getir cam-ı musaffayı kim olsun pürsafa meclis

Piyale aksi mir'ât-i felekde afitab olsun
Fürug-u sagar-ı sahbadan olsun pürziya meclis

Şarab âb-ı hayat ü cam-ı zerrin afitab olsa
Cinan içre gerekmez bana canan olmasa meclis

Kadeh kan ağlayıp def sine döğer ney figan eyler
Meğer derd ü gam-ı aşka olupdur mübtelâ meclis

Kadeh fıskıyye mey su halka-i rindan anın havzı
Seray-ı işrete şadırevandır Bakiya meclis

VI

Nam ü nişane kalmadı fasl-ı bahardan
Düştü çemende berg-i diraht itibardan

Eşcar-ı bağ hırka-i tecride girdiler
Bad-ı hazan çemende el aldı çınardan

Her yaneden ayağına altun akup gelir
Eşcar-ı bağ himmet umar cuyibardan

Sahn-i çemende durma salınsın sabâ ile
Âzadedir nihâl bugün berg ü bardan

Baki çemende hayli perişan imiş verak
Benzer ki bir şikâyeti var ruzigârdan

V

Ey sâki, gel, böyle yüksek, gönül açıcı meclis bulunmaz; saf şarap kadehini getir de meclis safa ile dolsun. Kadehin aksi göğün aynasında güneş olsun, şarap kadehinin parlaklığından meclis ışıkla dolsun.

Şarap âbıhayat, altın kadeh güneş olsa, sevgili bulunmadığı takdirde meclis cennet içinde kurulsa bile bana gerekmez. Kadeh kan ağlıyor, def bağrını dövüyor; sanki meclis aşk ıstırabının derdine düşmüş.

Kadeh fıskıye, şarap su, rindlerin çevirdiği halka onun havuzu: Ey Baki, meclis içki sarayına şadırvandır.

VI

Bahar mevsiminden ad ve eser kalmadı, çimenlikte ağaç yaprakları itibardan düştü. Bahçenin ağaçları bütün süslerinden sıyrıldı, güz rüzgârı çınarın el gibi yapraklarını koparıp götürdü.

Sarı yapraklar her yandan altınlar gibi akıp derenin ayağına geliyor: Bahçenin kuruyan ağaçları ondan bir himmet umuyor. Yaprak ve yemişten kurtulmuş olan fidanlar artık çimenlikten esen rüzgârla durmadan sallansın.

Ey Baki, çimenler üstündeki yaprak çok perişanmış; rüzgârdan bir şikâyeti vara benziyor.

I

Tâli' bu veçhile dun serkeş nigâr böyle
Biçare âşıkı gör baht öyle yâr böyle

Vaslında bîm-i hicran hicrinde mihnet-i can
Derd-i firak böyle vasl u kenar böyle

Ol serv-i hoşhiramı tenha bulup ne çare
Ol bikarar böyle ben şermsar böyle

Dildar tünd ü serkeş ağyar ise cefacu
Netsin ya bülbül-ü dil gül böyle hâr böyle

Ten zevrakın düşürme girdab-ı ıztıraba
Sabret gönül ki kalmaz bu ruzigâr böyle

Nev'i nice getirsin hicran yüküne takat
Cism-i nizar böyle can-ı fikâr böyle

II

Câm-ı safa gerekmez dünya-yı dûn elinden
Merdaneler şikârı almaz zebun elinden

Dil safhasına baktım etrafı cümle meşruh
Bildim bu nusha çıkmış bir zufünun elinden

Kef kef geçer denizler aşk ile muztarip-hal
Dağlar şikâyet eyler sabr ü sükûn elinden

Gam çekme câm-ı merki yeksan sunar zemane
Ol zehri Cem de çekmiş gerdun-u dûn elinden

Ehl-i safa dilinden bir şi'r dedi Nev'î
Geh şükr ü geh şikâyet aşk ü cünun elinden

I

Talih bu şekilde alçak, sevgili böyle serkeş: zavallı aşığın halini gör: baht öyle, yar böyle. Sevgiliye kavuşmada ayrılık korkusu, ondan ayrı kalmakta can üzüntüsü var: işte ayrılık derdi böyle, kavuşma ve kucaklaşma böyle.

O güzel güzel salınıp yürüyen selviyi tenha bulmuşum, ne çare: o böyle kararsız, ben böyle utangaç. Sevgili sert ve dik başlı, düşmanlarsa cefacı; ya gönül bülbülü ne yapsın: gül böyle, diken böyle.

Vücut kayığını ıstırap girdabına düşürme: ey gönül, sabret, bu rüzgâr, bu devir, böyle kalmaz.

Nev'i ayrılık yüküne nasıl takat getirsin: hasta vücut böyle, yaralı ruh böyle...

II

Alçak dünya elinden sefa kadehi gerekmez: mertler âcizin elinden av almazlar. Yaralı gönlüme baktım: bir sahife gibi etrafı hep şerh edilmiş; bildim ki bu kitap bilgili bir üstat elinden çıkmış.

Aşk ile ıstıraplı bir halde köpüklenen denizler dalga dalga gelip geçer, dağlar sabır ve sükûn elinden şikâyet eder. Gam çekme! Zaman ölüm kadehini herkese müsavi olarak sunar: alçak dünyanın elinden o zehri Cemşit de çekmiştir.

Nev'i temiz kalpli olgun insanların dilinden bir şiir söyledi: aşk ve çılgınlık elinden kâh şükür, kâh şikâyet...

G A Z E L

Ehl-i dikkat beline mû dediler;
Ağzın anıldı: Yoktur, u!.. dediler.

Gonce ebkârı andelibi görüp;
Kız, kaçan geldi bunda bu?.. dediler.

Kûyümüz nale ile doldurdu;
Vayli! vayli! abu! abu!.. dediler...

Gördüler seyl-i eşginim cuşün:
Kanden oldu bu kanlı su? dediler.

Saki koymaz ayağı elden hiç,
Ruz ü şebde çeker sebu, dediler.

HATİFİ

K I T A

Dün elin yumuş, dilerdi kim rakîb
Yaş eliyle duta zülfün dilberin.
Ah edip eydür ıraktan Hatifi:
— Dutma bir zaman, kurusun ellerin!..

G A Z E L

İnceliklerden anlıyan dikkat sahipleri senin beline kıl dediler. Ağzın anıldı, "U!.. Yoktur O!" dediler.

Konca kızları bülbülü görüp "Kız, bu ne zaman buraya geldi? Mahallemizi feryatla doldurdu. Vayli! Vayli!.. Abu! Abu!.." dediler. Gözyaşımın selinin coştuğunu görünce "Bu kanlı su nerden oldu?" dediler.

Saki kadehi hiç elden bırakmaz, gece gündüz testi boşaltır dediler.

HATİFİ

K I T A

Dün rakîp, elini yıkamış, yaş eliyle sevgilinin saçını tutmak istiyordu. Ben Hatif uzaktan ah ederek dedim ki:

— Bir zaman tutma, ellerin kurusun!

KITA

Şuara-yı zemaneden birisi
Düzd-ü mâniden eyleyip şekva
Dedi: Nazmımdaki hayalâtı
Çaldılar hep birer birer zurafa.
Eşidenler düruğa hamledicek
Ben dedim: Kim bilir ki sadık ola.
Filhakîka sözünde sadık imiş:
Gördük, eş'arı cümle bimâna...

GAZALİ

KITA

Deminde yağmasa bâran-ı ihsan
Letafet sebzezarı taze olmaz.
Cihanda küçük ü büyük katında
Keremden rast bir avaze olmaz.
Efendi! lûtf et, ölçüp dökmeği ko;
Meta-ı himmete endaze olmaz.

KITA

Zamanımız şairlerinden biri mâna hırsızlığından şikâyet ederek dedi ki:

— Hoş sözlü adamlar şiirlerimdeki hayalleri birer birer hep çaldılar.

Bunu duyanlar yalan söylediğine hükmedince ben :

— Kim bilir, dedim, belki de doğru söylüyor.

Gerçekten sözü doğru imiş: Baktık ki bütün şiirleri mânasız.

GAZALİ

KITA

İhsan yağmuru zamanında yağmazsa güzel yeşillikler tazelenmez. Dünyada büyük küçük herkesin gözünde cömertlikle lûtufta bulunmaktan daha makbul bir ün olmaz. Efendi! Lûtfet, ölçüp biçmeyi bırak: Bağışlanan mala ölçü olmaz.

Ne nakş eder bizim ile, nigârı gördün mü?
Ne fitneler koparır, ruzigârı gördün mü?

Direk direk dikilirken kapında dud-u dilim
Âlem âlem göğe ağan şerarı gördün mü?

Bu kanlı kanlı yaşımdan revan olan göz göz
Bu çeşme çeşme akan cuyibarı gördün mü?

Kaçıp kaçıp da ıraktan dönüp dönüp yüzüme
Kıya kıya bakan ol gamzekârı gördün mü?

Sorar eriştiğine Ahi gözyaşını döküp:
— Kaba-yı sürh ile ol gül'izarı gördün mü?

KANDİ

Bölük bölük yürüyen şivekârı gördün mü?
Taraf taraf çekilen ah ü zarı gördün mü?

Taşıp taşıp dökülür aynimin pınarından,
Çağıl çağıl akan ol çeşmesarı gördün mü?

Tutup tutup tutulur mu tütüp tütüp çıkan ah,
Gürül gürül tutuşan dilde nârı gördün mü?

Çekip çekip götüren bende hayl-i uşşakı,
Girih girih dolaşan zülf-ü yârı gördün mü?

Parıl parıl tutuşur nâr-ı hecr ile Kandi,
Yalap yalap yanar ol şem'akârı gördün mü?

Sanatkâr sevgiliyi gördün mü: Bize karşı ne zarif hareketlerde bulunuyor. Şu rüzgârı görüyor musun, ne kargaşalıklar, ne ayaklanmalar meydana getiriyor!

Yanan gönlümün dumanı kapında direk direk dikilirken bayrak bayrak göklere yükselen kıvılcımları gördün mü? Bu kanlı kanlı yaşımdan, göz göz dökülen, bu çeşme çeşme akan ırmağı gördün mü?..

Kaçıp kaçıp da uzaktan dönüp dönüp yüzüme kıya kıya bakan o gamzeliyi gördün mü?

Ahi, gözyaşını dökerek her karşılaştığına soruyor:

— Kızıl kumaştan elbise ile o gül yanaklıyı gördün mü?..

KANDİ

Bölük bölük yürüyen şivekârları gördün mü? Taraf taraf çekilen ahları ve iniltileri gördün mü?

Gözümün pınarından taşıp taşıp dökülüyor: Çağıl çağıl akan o çeşme sularını gördün mü?

Tütüp tütüp tüten ah, tutup tutup tutulur mu: Gönülde gürül gürül tutuşan ateşi gördün mü?

Âşıklar sürüsünü çekip bağlıya bağlıya götüren, düğüm düğüm dolaşan sevgili saçını gördün mü?

Kandi, ayrılık ateşiyle parıl parıl tutuşuyor, alev alev yanan o mumu gördün mü?..

KEDİ MERSİYESİ

Çıktın elden, nidelim, ansızın, eyvah pisi!
Yandın ölüm odına derd ile nagâh, pisi!
Hasretâ, şir-i ecel buldu sana rah, pisi!
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Kani ol bebr bakışlı, kani ol şir-i zaman?
Kani ol vermiyen aslan ile kaplana aman?
Kani ol olduğu yerde komayan mar ü çıyan?..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!..

Serçe tutar gibi tutar idi tavukla kazı,
Kendi akran gibi şir ile ederdi bazi,
Nice kâfir sıçan öldürmüş idi ol gazi..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!..

Görse boğardı burağı, kovar idi çakalı,
Yolar idi eline girse keçinin sakalı,
Her öğünde yer idi keklik ile boz bakalı..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!..

Derisi hakum u sammur u vaşaktan yeg idi,
Rasttı hüsnü gibi hulku dahi gökçeg idi,
Kedi sanman anı ol bir ala gözlü beg idi..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!..

KEDİYE AĞIT

Eyvah, Pisi! ansızın elden çıktın, ne yapalım!.. Birden ölüm ateşine yandın. Ah, hasret! Ecel aslanı sana yol buldu. Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!..

Hani o pars bakışlı, hani o zamanın aslanı? O aslana kaplana aman vermiyen nerede? O, bulunduğu yerde yılan çıyan bırakmıyan kahraman ne oldu?.. Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim vah Pisi!

Tavukla kazı serçe tutar gibi tutardı; kendi akranı gibi aslanla oynaşırdı; o gazi nice kâfir sıçanlar öldürmüştü... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Görse burağı boğar, çakalı kovardı; eline girse keçinin sakalını yolardı; her öğünde keklik ve boz bakal yerdi... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Derisi, kakumdan, samurdan, vaşaktan güzeldi; doğru idi, güzelliği gibi ahlâkı da hoştu; onu kedi sanmayın, o bir elâ gözlü beydi... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Sever idim ben anı can ile mahbub gibi,
Her gece koyar idim koynuma bir hub gibi,
Pâk ederdi ev için kuyruğu çarub gibi..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Kurtarırdı yılan ağzına düşen kurbağayı,
Yuvalardı sıçan oynar gibi kaplumbağayı,
Bıyığı kılına saymaz idi dizdar ağayı..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Kâmil idi, hem edepli idi hem uslu idi,
Âkıl idi, iyi soy idi, kişi aslı idi.
Recep ayiydi vefat ettiği güz faslı idi..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Ey Meali, anın öldüğüne kim ağlamıya?
Acıyıp hasret ile canını kim dağlamıya?
Cuş edip kanlı yaşı seyl gibi çağlamıya?..
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Şimdiden geri sıçan tuta bütün dünyayı,
Kemire heybeyi, çuvalı, dele torbayı;
İnlede yoksulu ve yoksul ede hem bayı...
Nidelim, ah pisi, neyliyelim, vah pisi!

Ben onu sevgilimmiş gibi candan severdim; bir güzel gibi her gece koynuma alırdım; kuyruğu süpürge gibi evin içini temizlerdi... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Yılan ağzına düşen kurbağayı kurtarır, kaplumbağayı sıçanla oynar gibi yuvarlardı; Dizdar Ağayı bıyığının bir kılına saymazdı... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Olgundu, hem edepli hem de uslu idi; akıllı idi, iyi soydu, kişizade idi; vefat ettiği zaman recep ayıydı, güz mevsimiydi... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Ey Meali, onun öldüğüne kim ağlamaz, kim acıyıp hasretle canını dağlamaz ve kanlı gözyaşı coşup sel gibi çağlamaz?.. Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!

Bundan sonra bütün dünyayı sıçan tutacak; heybeyi çuvalı kemirecek, torbayı delecek, yoksulu inletecek, zengini yoksul edecektir... Ne yapalım, ah Pisi, ne edelim, vah Pisi!..

KASİDE-İ KEŞTÎ

Çektirip firkateni benden ırağ oldun sen
Bahr-i firkatte nice fırtınalar çektim ben
Bad-ı aşkın alavand eyledi sabrım gemisin
İlevend oldu gönül tıflı senin derdinden
Seyr eden yüzünü deryada erişir Hızr'a
Kadre uğrar seni bir kerre kadırgada gören
Yâr ağyar ile deryaya çıkar seyrana
Ehl-i dil âşık olan volta urur gen yakadan
Geldi çattı dil ü can zevrakına derd ü belâ
Bizi çiğnetmeğe bu fülk-ü felek tuttu dümen
Bahr-i aşka düşeli oldu muhalif çember
Korkum oldur ki gele bad-ı belâ yapraktan
Eğer oldunsa mahabbet denizinde mellâh
Pusula şevk gerek harta gam u derd ü mihen
Aşk deryasına saldınsa gönül zevrakını
Bulamazsın bu kıyılarda dilâ sen mesken
Mûblar forsa kaçıp sana kenar olmazsa
Olma anlardan alarga bir iki gün katlan
Ey gönül nice yatarsın bu liman-ı tende
Himmetin lengerin al mevsimidir aç yelken
Korsan ol hasılı dünyadan alarga olagör
Bu hayırsız adada durma dilâ iyse seren
Alamargayla yürü yok ise yel yelkende
Çünkü âşık olamazsın hele bari yelten
Orsa varsan kaçamazsın boca gitsen girdap
Nice kullansan atar karaya bu keşti-i ten
Ey dirîga bizi gafilli zebun etti hava
Geldi çattı demir üstünde yatarken düşman
Olsa derya kumu miktarı kayırmaz derdin
Saati var geçer ey Agehi sabr et katlan.

GEMİ KASİDESİ

Sen, gemini çektirip benden uzaklaştın; ben, ayrılık denizinde nice fırtınalar çektim. Senin aşkının rüzgârı benim sabrımın gemisini alabanda etti; gönül çocuğu senin derdinden levent oldu. Senin yüzünü seyreden, denizde Hızır'a erişir; seni bir kere kadırgada gören, kadir gecesi gibi uğurlu zamana raslamış olur.

Sevgili, yabancılarla denize gezmeye çıkar; gönül adamı âşık açıktan volta vurur. Can ve gönül kayığına dert ve belâ geldi çattı; bu felek gemisi bizi çiğnetmeğe dümen tuttu. Ben aşk denizine düşeli çember muhalif oldu; yapraktan felâket rüzgârı gelecek diye korkuyorum.

Eğer sevgi denizinde gemici oldunsa, sana pusla sevk ve harita, gam, dert ve sıkıntı olacaktır. Eğer gönül kayığını aşk deryasına saldınsa bu kıyılarda oturacak yer bulamazsın. Güzeller forsa kaçarak sana yanaşıp kucaklanmazlarsa onlardan alarga olma, bir iki gün katlan. Ey gönül, bu vücut limanında nice yatarsın; himmet demirini al, mevsimidir, yelken aç! Hasılı, korsan ol, deryadan alarga olmaya bak; bu hayırsız adada iyse seren durma! Yelkende rüzgâr yoksa alamargayla yürü; madem ki âşık olamıyorsun, hele bari yelten.

Orsa varsan kaçamazsın, boca gitsen girdap; nasıl kullansan bu vücut gemisi seni karaya atar. Ah, yazık! Hava bizi habersiz basıp âciz bıraktı; demir üstünde yatarken düşman geldi çattı. Ey Âgehi, derdin denizdeki kum kadar bile olsa gene devamlı kalmaz; saati vardır, geçer, sabret, katlan!

TERKİB-İ BENT

Sanman bizi kim şire-i engûr ile mestiz
Biz ehl-i harabattanız mest-i Elestiz
Terdamen olanlar bizi âlûde sanır lik
Biz mail-i bus-ü leb-i cem ü kef-i destiz
Bu âlem-i fanide ne mir ü ne gedayız
Âlâlara âlâlanırız pest ile pestiz
Sadrın gözetip neyliyelim bezm-i cihanın
Pay-ı hum-u meydir yerimiz badeperestiz
Erbab-ı garaz bizden ırağ olduğu yektir
Düşmez yere zira okumuz sahib-i şastiz
Mail değiliz kimsenin âzarına amma
Hatırşiken-i zahid-i peymaneşikestiz
Hemkâse-i erbab-ı diliz arbedemiz yok
Meyhanedeyiz gerçi veli aşk ile mestiz

Biz mest-i mey-i meykede-i âlem-i canız
Serhalka-i cem'iyyet-i peymanekeşanız.

Gör zahidi kim sahib-i irşat olayım der
Dün mektebe vardı bugün üstat olayım der
Meyhanede ister yıkılıp olmaya viran
Biçare harap olmadan âbat olayım der
Elden komasın cam-ı meyi gül gibi bir dem
Her kim ki bu gamhanede dilşat olayım der
Bir servkadin bende-i efkendesi olsun
Âlemde o kim gussadan azat olayım der
Ömrün geçirip kûh-ü belâda dil-i şeyda
Berhemzen-i hengâme-i Ferhat olayım der
Vasl istemeyip hicr ile hoş geçtiği bu kim
Miskin gam-ı cananeye mûtat olayım der
Gezdi yürüdü bulmadı bir eğlenecek yer n
Minba'd yine âzim-i Bağdat olayım der

TERKİB-İ BENT

Bizi üzüm suyu ile sarhoş sanmayın; biz harabat adamlarındanız, yaradılış gününün sarhoşlarıyız. Eteği kirli olanlar bizi lekeli sanır, fakat biz kadehin dudağını ve elin yanağını öpmek için eğiliriz. Bu ölümlü dünyada ne zenginiz ne de fakir; yükseklere karşı yükselleniriz, aşağılarla aşağıyız. Dünya meclisinin yüksek makamını gözleyip de ne yapalım: Yerimiz içki küpünün ayakucudur, şarapa taparız. Garez güden adamların bizden uzak olması hayırlıdır; zira okumuz yere düşmez, yay ustasıyız. Kimseyi incitmeğe mütemayil değiliz amma kadeh kıran sofunun kalbini kırarız. Gönül adamlariyle kadehtaşız, kavgamız yok, gerçi meyhanedeyiz amma aşk ile sarhoşuz.

Biz ruh âlemi meyhanesinin şarabiyle sarhoşuz, kadeh çekenler topluluğunun elebaşısıyız.

Sofuya bak ki uyarıcı şeyh olayım der: Daha dün mektebe gitti, bugün üstat olayım diyor. Meyhanede yıkılıp viran olmak ister: Zavallı, harap olmadan mâmur olayım diyor!

Bu gam evinde gönlüm rahat olsun diyen, şarap kadehini gül gibi bir an elden bırakmasın. Âlemde sıkıntıdan kurtulayım diyen, bir selvi boylunun düşkün kölesi olsun.

Deli gönül ömrünü belâ dağında geçirip Ferhat hengâmesini altüst edeyim diyor. Kavuşma istemeyip ayrılık ile hoş geçinmesinin sebebi şu ki, zavallı, sevgilinin gamına alışayım diyor. Gezdi yürüdü, bir duracak yer bulamadı, artık gene Bağdad'a gideyim diyor.

Bağdat sedeftir güheri dürr-ü Neceftir
Yanında anın dürr ü güher seng-i hazeftir

Vardım seherî taat için mescide nagâh
Gördüm oturur halka olup bir nice gümrah
Girmiş kemer-i vahdete almış ele tespih
Her birisinin vird-i zebanı çil ü pençah
Dedim ne sayarsız ne alırsız ne satarsız
K'âsla dilinizde ne Nebi var ne hot Allah
Dedi birisi şehrimizin hâkim-i vakti
Hayretmek için halka gelir mescide hergâh
İhsanı ya pencah ya çildir fukaraya
Sabreyle ki demdir gele ol mir-i felekcah
Geldiklerini mescide bildim ne içindir
Yüz döndürüp andan dedim ey kavm olun agâh
Kim sizden ırağ oldu ise Hakka yakındır
Zira ki dalâlet yoludur gittiğiniz rah

Tahkik bu kim hep işiniz zerk ü riyadır
Taklittesiz taatiniz cümle hebadır

Ebna-yı zamanın talebi nam ü nişandır
Her biri tasavvurda Filân ibn-i Filândır
Güftara gelip söyleseler cehl-i mürekkep
Zu'munca veli her biri bir kutb-u zamandır
Erbab-ı hıret zerre kadar mûtekit olmaz
Ol mürşide kim mûtekad-i bihıredandır
Taklit ile seccadenişin olmuş oturmuş
Tahkikte amma har-i bigriste - inandır
Dermiş bana keşfoldu hep esrar-ı hakikat
Vallah yalandır sözü billâh yalandır
Kendinden ırağ ol düşüp ardına yorulma

Bağdat sedeftir, cevheri Necef incisidir; onun yanında inci ve elmas çakıl taşıdır.

Sabahleyin, ibadet için, ansızın camiye girdim; bir sürü yolunu şaşırmışların orada halka olup oturduklarını gördüm. Dervişlik kuşağı kuşanmışlar, ellerine tespih almışlar, her birinin dilinde tekrarladığı şey "Kırk! Elli!". Dedim ki:

— Böyle ne sayıyorsunuz, ne alıyorsunuz, ne satıyorsunuz? zira dilinizde ne Allah adı var ne de Peygamber!

İçlerinden biri dedi ki:

— Şehrimizin bu zamandaki hakimi, halka hayır etmek için, her zaman camiye gelir. Fukaraya ihsanı ya kırk akçe olur ya elli. Sabret, o gökler gibi yüksek mevkili bey şimdi gelir, zamanıdır.

Camiye niçin geldiklerini anladım. Oradan yüz çevirerek dedim ki :

— Ey millet! haberiniz olsun, sizden uzak olan Allaha yakındır; çünkü sizin tuttuğunuz yol sapıklık yoludur.

Gerçek bu ki hep işiniz hilekârlık ve iki yüzlülüktür; ibadetiniz bir taklittir, hep boşunadır.

Zemane insanlarının istediği, ad ve rütbedir; her biri kendi tasavvurunda Filân oğlu Filândır. Söze gelip konuşsalar tam cehalet örneği; fakat aklınca her biri bir zaman kutbudur.

Akıl sahipleri, akılsızların inanmış olduğu o şeyhe zerre kadar inanmaz: Taklit ederek şeyhlik seccadesi yayıp oturmuş, fakat gerçekte yuları gevşemiş bir eşektir. "Bana bütün gerçeklerin sırları açıldı." dermiş; vallahi yalandır sözü, billâhi yalandır. Kendisinden uzak ol, ar-

K'ol bihaberin gittiği yol zann ü gümandır
Ey talib-i tahkik eğer var ise derkin
Gûş et bu sözü kim haber-i bâhaberandır

Zinhar unut bildiğini düşme inada
Bir pire yapış kim eresin sırr-ı maâda

Yuf hârına dehrin gül ü gülzarına hem yuf
Ağyarına yuf yar-i cefakârına hem yuf
Bir ayş ki mevkuf ola keyfiyyet-i hamra
Ayyaşına yuf hamrına hammarına hem yuf
Âlemde ki bengiler ola vakıf-ı esrar
Hayranına yuf onların esrarına hem yuf.
Çün ehl-i vücudün yeri sahra-yı ademdir
Yuf kafile vü kafilesalârına hem yuf
Zikıymet olunca nidelim cah ü celâli
Yuf anı satan duna haridarına hem yuf
Arif kim ola müdbir ü nadan ola mukbil
İkbaline yuf âlemin idbarına hem yuf
Çarh-ı feleğin sa'dine vü nahsine lânet
Kevkeblerinin sabit ü seyyarına hem yuf

Çün oldu haram ehl-i haka dünye vü ukba
Ceht eyle ne ukba ola hatırda ne dünya

Dünya talebiyle kimisi halkın emekte
Kimi oturup zevk ile dünyayı yemekte
Yok derdine bir çare eder mir ü gedadan
Sen çektiğin âlâmı gerek sakla gerek de
A'yan-ı cihandan kerem umma anı sanma
Âsar-ı atâ ola ya paşada ye bekte
Matbahlarına aç varan âdem değenek yer
Derbanları var göz kapıda el değenekte

dına düşüp yorulma: O habersizin gittiği yol zan ve şüphe yoludur. Ey gerçeği arıyan, eğer kavrayışın varsa şu sözleri işit ki gerçekten haberi olanların verdikleri bir haberdir :

Sakın, bildiğini unut, inada düşme; dönüp gideceğin yerin sırrına erebilmek için bir pire yapış!

Yuf bu dünyanın dikenine, gülüne, gül bahçesine de yuf! Düşmanlarına yuf, cefa eden dostuna da yuf!

Bir sarhoşluk ki adi şarabın tesirine bağlıdır, yuf onun içicisine, şarabına, şarap satıcısına da yuf!

Âlemde sırları bilenler, esrar çekenler olduktan sonra yuf onların hayranına, sırlarına da yuf!

Mademki bu varlık sahiplerinin yeri yokluk ülkesidir, yuf onların kafilesine, kafile başısına da yuf!

Para karşılığı olunca yüksek mevkii ve şatafatını ne yapalım; yuf onu satan alçağa, alıcısına da yuf!

Bilgili ve olgun insan düşkün olduktan ve cahil yüksek mevkie çıktıktan sonra yuf âlemin yüksek mevkiine, düşkünlüğüne de yuf!

Felek çarkının uğuruna da uğursuzluğuna da lânet, yıldızlarının duranına da dolaşanına da yuf!

Mademki doğru hareket edenlere hem dünya haram oldu hem ahret, dünyayı da ahreti de hatıra getirmemeğe bak!

Halkın kimisi, dünya arzusiyle emek sarfediyor, kimisi oturmuş zevk ile dünyayı yemekte. Sen çektiğin sıkıntıları ister sakla ister söyle; zenginden fakirden derdine çare bulacak kimse yok.

Dünyanın büyüklerinden iyilik umma, beyde paşada cömertlik eserleri olur sanma! Mutfaklarına aç giren insan sopa yer: Kapıcıları var, göz kapıda, el sopada.

Bir devrde geldik bu fena âleme biz kim
Âsar-ı kerem var ne beşerde ne melekte
Ağyar vefadan dem urur yâr cefadan
Âdemde vefa olmaya vü ola köpekte
Evc-i feleğe bastı kadem cah ile cahil
Erbab-ı kemalin yeri yok zir-i felekte

Ya Rab bize bir er bulunup himmet eder mi
Yoksa günümüz böyle cefa ile geçer mi

Ey sahib-i kudret kani insaf ü mürüvvet
Rindan-ı meyâşâma niçin olmaya şefkat
Kısmetleri dersen ezelî cevr ü cefadır
Cevr ola niçin zevk ü safa olmaya kısmet
Dersen ki bugün eylemiyen yarın eder zevk
Çok mu iki gün bendelerin eylese işret
Hacetlerimiz kadir iken kılmağa hasıl
Salmak kereminden bizi ferdaya ne hacet
Halin kime açsan sana der hikmeti vardır
Öldürdü bizi ah bilinmez mi bu hikmet
Naçar çeker halk bu mihnetleri yoksa
Âdem kara dağ olsa getirmez buna takat
Beyhude dönüp n'eyler ola başımız üzre
Halkın bu felek dediği dolâb-ı meşakkat

Beyhude yeter döndü hemen terkini kılsa
Kim aksine devr eylemeden yekti yıkılsa

Verdik dil ü can ile rıza biz bu kazaya
Gam çekmeziz uğrarsak eğer derd ü belâya
Koyduk vatanı gurbete bu fikr ile çıktık

Biz bu kötü dünyaya öyle bir devirde geldik ki iyilik eserleri ne insanda var ne de melekte. Düşmanlar vefadan dem vurur, dost cefadan; köpekte vefa olur da insanda olmaz!

Cahil yüksek mevki kazanarak göğün üstüne ayak bastı: Bilgili ve olgun adamlara gök altında yer kalmadı.

Allahım! Bize bir er bulunup himmet eder mi, yoksa günümüz böyle cefa çekmekle mi geçecek!..

Ey kudret sahibi, hani insaf ve yüksek ruhluluk? İçki içen rintlere niçin şefkat olmasın? "Onların kısmetleri ezelden beri cevr ü cefadır" dersen, cevr olsun da neden zevk ü sefa kısmet olmasın? Eğer "Bugün etmiyen yarın zevk eder" dersen, kulların her iki günde de içip zevk etse çok mudur? Dileklerimizi bugün meydana getirmeğe kudretin varken, lûtfuna ermek için, bizi yarınlara bırakmağa ne hacet?..

Halini kime açsan sana "Hikmeti vardır" der; öldürdü bizi, ah! bilinmez mi bu hikmet?..

Halk bu sıkıntıları çaresizliğinden çeker, yoksa insan kara dağ olsa buna takat getirmez...

Halkın şu Felek dediği eziyet dolabı da acaba başımızın üstünde boşyere dönüp de ne yapıyor?..

Boşyere döndüğü yeter, artık vazgeçse, zira tersine dönmektense yıkılsa daha iyiydi!..

Biz bu kadere can ü gönülden razı olduk; eğer derde ve belaya uğrarsak gam çekmeyiz. Vatanı bıraktık, gur-

Kim renc-i sefer bais olur izz ü alâya
Devreylemedik yer komadık bir nice yıldır
Uyduk dil-i divaneye dil uydu havaya
Olduk nereye vardık ise aşka giriftar
Alındı gönül bir sanem-i mâhlikaya
Bağdad'a yolun düşse ger ey bad-ı seherhiz
Âdap ile var hizmet-i yâran-ı safaya
Ruhi'yi eğer bir sorar ister bulunursa
Derlerse buluştun mu o biberk ü nevaya
Bu matla-ı garrayı oku epsem ol anda
Malûm olur ahvalimiz erbab-ı vefaya

Hâlâ ki biz üftade-i huban-ı Dimeşkız
Serhalka-i rindan-ı melâmetkeş-i aşkız.

bete çıktık, şu fikirle ki: Yolculuk sıkıntısı yükselmeye ve itibar görmeğe sebep olur. Bir nice yıldır dolaşmadık yer bırakmadık, biz deli gönüle uyduk, gönül de havaya uydu. Nereye vardıksa aşka tutulduk, gönül ay yüzlü bir puta alındı.

Ey meltem! eğer Bağdad'a yolun düşerse, sefa içindeki dostların huzuruna edeple git! Eğer Ruhi'yi bir arıyan soran bulunursa, eğer "O elinde bir şey bulunmıyan zavallıya rasladın mı?" derlerse, şu parlak beyti okuyarak sus, halimiz vefalı dostlara malûm olsun ki:

Biz bugün Şam güzellerinin düşkünüyüz, aşk kahrı çeken rintlerin elebaşısıyız.

G A Z E L

**Rayete meyl ederiz kamet-i dilcu yerine,
Tuğa dil bağlamışız kâkül-ü hoşbu yerine.**

**Heves-i tiyr ü keman çıkmadı dilden asla
Navek-i gamze-i dilduz ile ebru yerine.**

**Süreriz tiğımızın zevk ü safasın her dem
Siymtenlerle olan lezzet-i pehlû yerine.**

**Gerden-i tevsen-i zibada kotas-ı dilbent
Bağladı gönlümüzü zülf ile giysu yerine.**

**Severiz esb-i hünermend-i sabâ - reftarı
Bir perişekl sanırım gözleri ahu yerine.**

**Gönlümüz şahid-i ziba-yı cihada verdik,
Dilber-i mahrüb u yâr-ı periru yerine.**

**Olmuşuz can ile billâh, Gazayi, teşne:
İçeriz düşmen-i dinin kanını su yerine...**

G A Z E L

Biz, gönül çeken endam yerine, bayrağa meylederiz; güzel kokulu kâkül yerine tuğa gönül bağlamışız.

Gönül çalan gamze temreni ile kaş yerine, ok ve yay hevesi içimizden asla çıkmadı.

Gümüş tenlilerle olan kalça lezzeti yerine, biz her an kılıcımızın zevk ü sefasını süreriz.

Bizim gönlümüzü, saç ve zülüf yerine, güzel kıratın boynundaki gönül bağlıyan kotas bağladı.

Biz, peri şekilli bir put, ahu gözlü bir sevgili yerine, rüzgâr gidişli, hünerli atı severiz.

Gönlümüzü, ay yanaklı, peri yüzlü dilber yerine, güzel savaş sevgilisine verdik.

Ey Gazayi, billâhi öyle candan susamışız ki din düşmanının kanını su yerine içeriz!..

I

Yer yer yetişip hubnefes taze güzeller
Dünyaya sala hüsn ile avaze güzeller

Ben başlayım ol dilber-i tannaza niyaza
Âşıklarına başlayıcak naze güzeller

Sahraları seyret nice gülzar ederler
Erince bahara çıkıcak yaze güzeller

Olsa ne kadar hüsn ü melâhatle serefraz
Öğünmeye sen dilber-i mümtaze güzeller

Kolda değil amma yine Yahya nice benzer
Dil mürgunu saydetmede şebbaze güzeller

II

Açılmadın incitti seni zârı hezarın
Ey gonce-i ter gönlü müsün bülbül-ü zarın

Bülbüller öter güller açık şad gönül yok
Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı baharın

Âgazi güzel eyledin ey bülbül-ü şeyda
Hoş gelmedi amma dil-i pürşevke kararın

Yahya ko dili parelesin lâle sıfat yâr
Gülzar-ı gamın revnakıdır kalb-i fikârın

I

Güzel sesli taze güzeller yer yer yetişerek güzellikleriyle dünyaya ün salsınlar. Bu güzeller âşıklarına naz etmeğe başlayınca ben de o alaycı güzele yalvarmaya başlıyayım.

Bahara erince, yaza çıkınca, seyret: güzeller kırları nasıl gül bahçelerine çevirirler.

Ey sevgilim, o güzeller ne kadar üstün, yakışıklı ve sevimli olsalar yine senin gibi seçkin bir güzel karşısında öğünemezler.

Ey Yahya, güzeller kolda değil amma, gönül kuşunu avlamak hususunda şahine nasıl benziyorlar yine.

II

Açılmadan, bülbülün feryadı seni incitti; ey taze gonca, sen dertli bülbülün gönlü müsün?

Güller açmış, bülbüller ötüyor, şen gönül yok; bahar mevsiminin böyle halini hiç görmedik. Ey çılgın bülbül, feryada güzel başladın ama bu halde kalışın coşkun gönüle hoş gelmedi.

Ey Yahya, bırak sevgili gönlünü lâle gibi parçalasın; senin yaralı kalbin gam bahçesinin süsüdür.

RUBAİLER

I

Ol dem ki tecelliyat-ı aşk etti zuhur
Kıldı dil-i bisükûnu fervare-i nur
Şol âteş-i aşka düşmüşümdür ben kim
Bir lem'asına tahammül etmez bin Tur

II

Şevkınle derun-u hatırım ruşen olur
Andıkça rühün feza-yı dil gülşen olur
Bad-ı seherî getirse buy-i zülfün
Kâşane-i ruh serbeser revzen olur

III

Ahval-i cihanı her zaman söyleşelim
Amma gam-ı aşkımız nihan söyleşelim
Ey vakıf-ı râz-ı aşk olan ârif-i can
Ney gibi seninle bizeban söyleşelim

IV

Ey dertkeş-i firak her şep ah et
Hasret nic'olur felekleri agâh et
Çün bağ-ı visale ermeğe yok çare
Gülzar-ı hayal-i yari nüzhetgâh et

V

Ey mader-i dehr suphumu şam ettin
Birahm idüğün tamâm ilâm ettin
Tıfl-ı dil-i zâra vermedin şir-i meram
Pistn-ı ümidini siyehfam ettin

RUBAİLER

I

Aşkın tecellileri meydana çıkınca sükûnsuz gönlümü bir nur fıskiyesi haline getirdi. Ben öyle bir aşk ateşine düşmüşümdür ki onun bir ışıltısına bir Tur dağı dayanamaz.

II

Sana karşı duyduğum şiddetli arzunun heyecaniyle kalbimin içi aydınlanır, yanağımı andıkça gönlümün sahası gül bahçesi olur; seher vakti esen meltem saçlarının kokusunu getirse ruhumun köşkü baştan başa pencere haline gelir.

III

Dünyanın ahvalini her zaman konuşalım, fakat aşkımızın gamını gizli konuşalım; ey aşkın sırrına vakıf olan ruh arkadaşı, seninle ney gibi dilsiz konuşalım.

IV

Ey ayrılık derdi çeken, her gece ah et! Hasret nasıl olur, göklere göster! Mademki kavuşma bahçesine ulaşmanın çaresi yok, hayalinde sevgilinin bulunduğu gülistanlarda dolaş!

V

Ey dünya denilen ana! Sabahımı akşam ettin, merhametsiz olduğunu tamamiyle gösterdin; ağlıyan bir çocuk gibi olan gönlüme emeli olan sütü vermedin, umduğu memelerini kapkara bir hale getirdin!..

KASİDE
DÖRDÜNCÜ SULTAN MURAD'A

Esti nesim-i nevbahar açıldı güller subhdem
Açsın bizim de gönlümüz saki medet sun cam-ı Cem

Erdi yine ürdibehişt oldu hava ambersirişt
Âlem behişt ender behişt her küşe bir Bağ-ı İrem

Gül devri ayş eyyamıdır zevk ü sefa hengâmıdır
Âşıkların bayramıdır bu mevsim-i ferhundedem

Dönsün yine peymaneler olsun tehi humhaneler
Raks eylesin mestaneler mutripler ettikçe negam

Bu demde kim şam ü seher meyhane bağa reşk eder
Mest olsa dilber sevse ger mâzurdur Şeyh-ül-Harem

Ya n' eylesin biçareler alüfteler avereler
Sağar suna mehpareler nuş etmemek olur sitem

Yâr ola cam-ı Cem ola böyle dem-i hurrem ola
Ârif odur bu dem ola ayş ü tareple muğtenem

Zevki o rint eyler tamam kim tuta mest ü şadigâm
Bir elde cam-ı lâlefam bir elde zülf-ü hambeham

Lûtf eyle saki nazı ko mey sun ki kalmaz böyle bu
Dolsun sürahi vü sebu boş durmasın peymane hem

Her nevreside şah-ı gül aldı eline cam-ı mül
Lûtf et açıl sen dahi gül ey servkadd ü goncefem

Bu dürd ü bu safi deme dönsün piyale gam yeme
Kanun-u devr-i daime uy sen de mey sun dembedem

Meydir mehâkk-i âşıkan aşub-u dil âram-ı can
Sermaye-i pir-i mugan piraye-i bezm-i sanem

KASİDE
DÖRDÜNCÜ SULTAN MURAD'A

İlkbahar meltemi esti, sabahleyin güller açıldı; ey saki, medet! Cemşid kadehi sun, bizim gönlümüzü de o açsın. Gene nisan ayı geldi, hava amber tabiatlı oldu; âlem cennet içinde cennet, her köşe bir İrem Bahçesi.

Gül devri yiyip içme günleridir; zevk ve sefa zamanıdır; bu nefesi uğurlu mevsim âşıkların bayramıdır. Gene kadehler dönüp dolaşsın, şarap mahzenleri boşalsın; çalgıcılar saz çalıp şarkı söyledikçe mest olanlar oynasın. Sabah akşam meyhanenin bahçeye imrendiği bu zamanda Kâbe şeyhi bile sarhoş olsa, güzel sevse, mazurdur. Ya zavallı alışmışlar, avareler ne yapsın: Ay parçaları kadeh sunuyor, içmemek zulüm olur. Sevgili olunca, Cemşid kadehi olunca, böyle mesut bir zaman da olunca, bilgi ve anlayış sahibi ona derler ki bu zamanda içip ahenk etmekten faydalanır. Zevki o rint tam eder ki, mest ve mesut, bir eline lâle renkli kadeh alır, bir eliyle de kıvrım kıvrım zülüf tutar.

Saki! Lûtfet, nazı bırak, şarap sun ki bu böyle kalmaz; sürahi ve testi dolsun, kadeh de boş durmasın. Her yeni yetişmiş gül dalı eline şarap kadehi aldı, lûtfet, sen de açıl, gül, ey selvi boylu ve konça ağızlı! Bu tortulu bu saf deme, kadeh dönsün, gam yeme, durmadan dönüş kanununa sen de uy, boyuna şarap sun!

Şarap âşıkların mehenk taşıdır, gönlün heyecanı ve ruhun rahatıdır; meyhaneciler pirinin sermayesi, güzeller meclisinin süsüdür. Şarap, akıllıyı uyarır, âşıkların

Mey âkili irşat eder âşıkları dilşat eder
Seyle verir berbat eder dillerde koymaz gerd-i gam

Mey ateş-i seyyaledir mina kadehle lâledir
Ya gonce-i pürjaledir açmış nesim-i subhdem

Saki medet mey sun bize cam-ı Cem ü Key sun bize
Rıtl-ı peyapey sun bize gitsin gönüllerden elem

Biz âşık-ı azadeyiz amma esir-i badeyiz
Alüfteyiz dildadeyiz bizden diriğ etme kerem

Bir cam sun Allah için bir kâse de ol mah için
Ta meth-i Şahenşah için alam ele levh u kalem

Ol afitab-ı saltanat ol şehsüvar-ı memleket
Cem-bezm ü Hatem-mekremet memduh-u esnaf-ı ümem

Eblaksüvar-ı ruzigâr aşub-u Rum ü Zengibar
Leşkerşikâr-ı kâmkâr Behram-ı Efridun-alem

Piraye-i mülk ü milel sermaye-i din ü düvel
K' olmuş nasibi ta ezel tac-ı Feridun taht-ı Cem

Hakan-ı Osmani-nesep kim münderiç zatında hep
İslâm-ı Faruk-u Arap ikbal-i Perviz-i Acem

Sultan Murad-ı kâmran efserdih ü kişversitan
Hem padişah hem kahraman sahipkıran-ı Cem-haşem

Şahenşeh-i ferhundebaht ârayiş-i dihim ü taht
Bahtı kavi ikbali saht İskender-i Yusüf-şiyem

Şah-ı cihanâra mıdır mah-ı zeminpira mıdır
Behram-ı bipervamıdır ya afitab-ı pürkerem

Şahanemeşrap Cem gibi sahipkıran Rüstem gibi
Hem Isi-i Meryem gibi ehl-i dil ü ferhundedem

gönlünü şadeder; sele verir, yele verir, gönüllerde gam tozu bırakmaz. Şarap akan bir ateştir, kadehle sürahi lâledir, sabah melteminin açtığı çiy dolu bir koncadır.

Saki, medet! şarap sun bize, Cemşid ve Key Husrev kadehi sun bize, ardı ardına koca bardak sun bize, gönüllerden keder gitsin! Biz hür âşıklarız, ama şarabın esiriyiz; alışıkız, gönül vermişiz, bizden lûtuf esirgeme! Bir kadeh sun Allah için, bir kâse de o ay için, ta ki Padişahlar Padişahını övmek üzere elime kâğıt kalem alayım.

O saltanat güneşi, o büyük memleket suvarisi, Cemşid meclisli, Hatem gibi cömert, her sınıf insanların övdüğü; devrin rüzgâr gibi at binicisi, Rum ve Zengibar ülkelerinin afeti, ordular avlıyan sefa sürücü, Feridun sancaklı Behram. Memleketin ve milletin süsü, dinin ve devletlerin sermayesi, ki tâ ezelde nasibi Feridun'un tahtı ve Cemşid'in tacı olmuş. Osmanlı soyu hakan ki kendisinde hep Arabın Ömer'inin müslümanlığı, Acemin Perviz'inin devleti toplanmış.

Sefa süren Sultan Murad, ülkeler alan, taçlar veren, hem padişah hem kahraman, Cemşid haşmetli kutlu hükümdar.

Bahtı uğurlu büyük padişah, tacın tahtın süsü, talihi kuvvetli, devleti sağlam, Yusuf tabiatlı İskender. Cihanı süsliyen hükümdar mıdır, dünyayı bezeyen ay mıdır, pervasız Behram mıdır, yoksa lûtuf ve iyilik dolu güneş mi? Cemşid gibi şahane meşrepli, Rüstem gibi kutlu kahraman, hem de Meryem oğlu İsa gibi gönül adamı, muba-

Dünya vü mafiha nedir cennet olursa ya nedir
Lûtfeylemek zira nedir yanında bir nakd ü selem

Cümle hünerden banasip sırr-ı acep sun'-u garip
Mecliste şuh u dilferip cenk edicek şir-i ücem

Gâhi ki ol şir-i yele hışm ile tiğ alır ele
Olur cihan pürzelzele bastıkça meydana kadem

Ol dem ki kasd-ı cenk eder sahraları gülrenk eder
Dünyayı hasma tenk eder olursa Sam ü Güstehem

Sürdükçe hasma yektene bakmaz silâh ü cevşene
Yer kalmaz asla düşmene illâ beyaban-ı adem

Ey husrev-i âlinijat vey daver-i pâkitikat
Ey şah-ı sahip-adl ü dat ey padişah-ı muhterem

Sen bir şeh-i zişansın şehenşeh-i devransın
Yani ki sen hakansın devrinde ben Hakani'yem

Ben gerçi bir bihasılım şakird-i ders-i müşkilim
Hemmekteb-i ehl-i dilim halkolmadan levh u kalem

Sözde nazîr olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pürtumturak-ı hoşeda ne Hafız'ım ne Muhteşem

Hakanıyım ben Muhteşem yanımda serheng-i haşem
Hafız olur lebbestedem hamem edince zir ü bem

Nef'i yeter davayı ko dünya ile kavgayı ko
Eflâke istiğnayı ko hâke yüzün sür lâcerem

Kaldır elin eyle dua buldu kasiden intiha
Şimdi dua etmek sana hem müstahaptir hem ehem

Nice kaside bir kitap mecmua-i pür intihap
Her nüktesi faslülhitap her beyti bir genc-i hikem

Ta kim cihan mâmur ola geh emn ü geh pürşur ola
İkbâl ile meşrur ola ol husrev-i valâhimem

rek nefesli. Dünya ve dünya malı nedir, hattâ cennet olsa nedir, zira lûtfeylemek ne: Onun için altın bir şey mi! Bütün hünerlerden nasipli; acayıp sır, garip sanat: Mecliste şuh ve gönül kapıcı, cenk edince kükremiş aslan.

O kagan aslan kızgınlıkla eline kılıcı bir aldı mı, meydana ayak bastıkça cihan deprem ile dolar. Savaşa giriştiği zaman ovaları gülrengi eder. Sam ve Güstehem bile olsa dünyayı düşmana dar eder. Tek başına düşmana at sürüp saldırdıkça silâha zırha bakmaz; düşmana asla yer kalmaz: ancak yokluk çölü.

Ey yüksek yaradılışlı hakan, ey temiz inanışlı hükümdar, ey adalet ve yardım sahibi şah, ey muhterem padişah! Sen şanlı bir padişahsın, zamanın padişahlar padişahısın; yani sen hakansın, ben de devrinde Hakani'yim. Ben gerçi malsız mülksüz bir adamım, fakat çetin bir dersin talebesiyim, kader levhası ve kalemi yaratılmadan var olan gönül adamı sanatkârlarla aynı okuldanım. Şiir yazmada bana kimse eş olamaz; tumturak dolu, hoş edalıyım; ne Hafız'ım ne de Muhteşem. Ben onun hakanıyım. İran şairi Muhteşem benim yanımda saray çavuşudur; kalemim şiir sazı üzerinde mızrap gibi harekete gelince Hafız'ın soluğu kesilir ve dili tutulur.

Nef'i, yeter, iddiayı bırak, dünya ile kavgadan vazgeç, göklere karşı zenginlik göstermeyi terket, ister istemez yüzünü yere sür! Elini kaldır, dua et, kasiden sona erdi. Şimdi dua etmek senin için hem sevaplıdır hem de çok mühim. Nasıl kaside, bir kitap! Seçmelerle dolu bir mecmua, her nüktesi bir söz incisi, her beyti bir hikmet hazinesi. Kâh emniyetli kâh karışıklıklı olan dünya var oldukça o yüksek himmetli padişah devlet ve saadet içinde sevinçli yaşasın!..

I

Bahar erse yine seyr-i gülsitan olduğun görsem
Güzel seyreylemek uşşaka âsan olduğun görsem

Letafetten görünse asümanın aksi her yerde
Çemende başka bir âlem nümayan olduğun görsem

Yine rez duhterin peyda edip azm-i kenar etsem
Gamın hatırda napeyda vü pinhan olduğun görsem

Kızarsa gül gül olsa tab-ı meyden ruyü hûbanın
Rüh-u cananı hem gül hem gülistan olduğun görsem

Bakıp geh sine-i canana geh cam-ı mey-i naba
Dil-i divane berr ü bahre sultan olduğun görsem

Muhassal böyle bir gün görmeden ölürsem ey Nef'i
Felek ben ölmeden hâk ile yeksan olduğun görsem

II

Mahşer olmuş sahn-i Kâğıthane dünya bundadır
Cennete dönmüş güzellerle temaşa bundadır

Bu da bir gündür kıyametten nişanı aşikâr
İşte gör ol âfitab-ı âlem-âra bundadır

Dilberin balâ bülendi âşıkın üftadesi
Bir yere gelmiş bugün âlâ vü edna bundadır

Anmasın sofi dahi kesrette vahdet âlemin
Yâri tenha avlıyan uşşak-ı şeyda bundadır

Cümleden ol gûne sermestan-ı sahip hâlden
Nef'i-i şuride-i bibâk-i rüsva bundadır

I

Bahar gelse, yine gül bahçelerinde gezildiğini görsem; âşıklar için güzelleri seyretmenin kolaylaştığını görsem!.. Güzellikten ve berraklıktan her yerde göklerin aksi görünse, çimenlerde başka bir âlemin meydana geldiğini görsem. Yine üzüm kızını bularak onunla kucaklaşmak üzere bir su başına gitsem, gönülde gamın bulunmadığını, kaybolduğunu görsem. Güzellerin yüzü şarabın ateşinden kızarsa, gül gül olsa: sevgilinin yanaklarının hem gül, hem gül bahçesi olduğunu görsem. Kâh sevgilinin göğsüne, kâh saf şarap kadehine bakarak deli gönlümün karaya ve denize sultan olduğunu görsem...

Hâsılı, ey Nef'i, böyle bir gün görmeden ölürsem, ben ölmeden feleğin yerle bir olduğunu görsem!.

II

Kâğıthane meydanı mahşer olmuş: bütün dünya burada; güzellerle cennete dönmüş, seyredilecek şey işte budur. Bu da bir gündür ki kıyameti andırdığı aşikâr: İşte gör, o cihanı süsliyen güneş burada. Güzelim yükseği, âşığın düşkünü bugün bir yere gelmiş: üstün ve hakîr insanlar hep burada. Sofi artık çoklukta birlik âlemini anmasın: sevgiliyi yalnız başına avlıyan çılgın âşıklar burada.

Yüksek aşk heyecanı duyan o çeşit sarhoşların hepsinden önce, perişan, pervasız ve rüsvay Nef'i burada...

III

Hem kadeh hem bade hem bir şuh sakidir gönül
Ehl-i aşkın hâsılı sahip mezakîdir gönül

Bir nefes didar için bin can feda etsem nola
Nice demlerdir esir-i iştiyakidir gönül

Dildedir mihrin ko hâk olsun yolunda can ü ten
Ben ölürsem âlem-i ma'nide bakidir gönül

Zerredir amma ki tab-ı afitab-ı aşk ile
Rûzigârın şemse-i tak-ı revakidir gönül

Etse Nef'i n'ola ger gönliyle daim bezm-i hâs
Hem kadeh hem bade hem bir şuh sakidir gönül

IV

Âşıka ta'n etmek olmaz müptelâdır n'eylesin
Âdeme mihr-i mahabbet bir belâdır n'eylesin

Gönlü dilberden kesilmezse acep mi âşıkın
Gamzesiyle ta ezelden aşinadır n'eylesin

Zülfüne kalsa perişan eylemezdi dilleri
Anı da tahrik eden bad-ı sabadır n'eylesin

N'ola olsa mustarip hal-i dil-i uşşaktan
Sinesi ayine-i âlemnümadır n'eylesin

Olmasa Nef'i n'ola dilbeste zülf-ü dilbere
Tab'-ı şuhu dâma düşmez bir hümadır n'eylesin

III

Gönlüm hem kadeh, hem şarap, hem de neşeli ve oynak bir sakidir; hasılı aşk erbabının zevk sahibi olanlarındandır. Sevgilinin yüzünü bir soluk görmek için bin can feda etsem ne çıkar: Nice zamandanberi gönlüm onun hasretinin esiridir.

Ey sevgili, senin sevgin gönlümdedir, bırak, yolunda can ve ten toprak olsun: Ben ölürsem ruh âleminde gönlüm bakidir. O, bir zerredir ama, aşk güneşinin ateşiyle, kâinat sarayının çardağının takı üzerinde pırıldayan bir armadır.

Nef'i gönliyle daima baş başa bir meclis kursa ne var: Onun gönlü hem kadeh, hem şarap, hem de şuh bir sakîdir.

IV

Âşıkı ayıplamak olmaz; belâya düşmüştür, ne yapsın: İnsana sevgi duygusu bir belâdır. Eğer gönlü güzelden ayrılmıyorsa şaşılacak şey mi? Onun gamzesiyle ta ezelden beri aşinadır, ne yapsın!

Zülfüne kalsa gönülleri perişan etmezdi; ne yapsın ki onu da harekete getiren meltemdir. O sevgili âşıkların gönüllerinin halinden müteessir oluyorsa ne var: Göğsü âlemi gösteren bir aynadır, ne yapsın...

Nefi'nin gönlü güzellerin zülfüne bağlanmasa şaşılır mı? Onun şuh ruhu tuzağa düşmez bir hüma kuşudur.

KITA

Kahpe hicvine tenezzül mü ederdim, amma
Bir kaza ile bu da tab'ıma çespan düştü
İktiza eyledi bir kahpeye bir kıta demek
Bir alay fahişeye gayret-i akran düştü.

BAKİ İÇİN

Dediler Zati'ye bir kaç gammaz:
Baki-i zağ oğurlar sözünü.
Dedi ol bülbül-ü gülzar-ı suhan:
Besle kargayı çıkarsın gözünü!..

TAHİR EFENDİ İÇİN

Bana Tahir Efendi kelp demiş,
İltifatı bu sözde zahirdir.
Maliki mezhebim benim zira,
İtikadımca kelp Tahirdir.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYA İÇİN

Bize kâfir demiş Müfti Efendi,
Tutalım ben diyem ana müselman
Varıldıkta yarın ruz-u cezaya
İkimiz de çıkarız anda yalan.

KITA

Ben kahpe hicvetmeğe tenezzül mü ederdim, amma bir kaza ile bu da ruhuma uygun düştü. Kahpenin birine bir kıta söylemek icap etti, bir sürü fahişe akranını kıskanmağa başladı.

BAKİ İÇİN

Birkaç çekiştirici Zati'ye dediler ki "karga Baki senin şiirlerini çalıyor". O şiir bahçesinin bülbülü cevap verdi: "Kargayı besle, gözünü oysun!.."

TAHİR EFENDİ İÇİN

Tahir Efendi bana köpek demiş. Bu sözünde bana iltifatı görünüyor. Çünkü ben maliki mezhebindenim, inanışımda köpek temizdir.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYA İÇİN

Şeyhülislâm Efendi bize kâfir demiş. Tutalım ben ona müslüman diyeyim. Yarın ceza gününe gidildiği zaman orada her ikimiz de yalancı çıkarız.

I

Hirasan olmasa gülden dil-i naşadın ey bülbül
Neler eylerdi hâra ah-ı ateşzadın ey bülbül

Dil-i dildarı nerm etmiş işittim nâle-i zarın
Acep kim taşa tesir eylemiş feryadın ey bülbül

Ne teshir etti gülzarı ne urdu ateşe hârı
Yine durmaz okursun ruz ü şep evradın ey bülbül

Güle olur n'olursa yoksa âhır gerdiş-i gerdun
Gelir bir dem ki alır hâr elinden dâdın ey bülbül

Çekil sen dahi kûy-i derde gülzar-ı selâmetten
Bahayi veş çekildi aşk ile çün âdın ey bülbül

II

Dağıttın hab-ı naz-ı yâri ey feryat n'eylersin
Edip fitneyle dünyayı harab-âbât n'eylersin

Dil-i mecruhuma rahm eyle kalsın dam-ı zülfünde
Şikeste-bâl olan mürgu edip azat n'eylersin

Edersin gerçi her derde tabibim bir deva amma
Cünun-u ehl-i aşk olunca maderzat n'eylersin

Varıp giysu-yi yâri öyle biribirine kattın
Yine bir fitne tahrik eyledin ey bat n'eylersin

Bahayi veş değilsin kabil-i feyz-i safa sen de
Tekellüf bertaraf ey hâtır-ı naşat n'eylersin

I

Ey bülbül, dertli gönlün gülden korkmasa, ateşli ahın dikene kim bilir neler ederdi!.. Duydum, ağlayan iniltilerin sevgilinin gönlünü yumuşatmış: Garip şey, feryadın taşa tesir etmiş.

Ötüşün ne gül bahçesini hükmün altına aldı, ne de dikeni ateşe verdi; yine gece gündüz durmadan şarkılarını tekrarlıyorsun. Ne olursa güle olur; yoksa bu dünyanın dönüşü, bir zaman gelir ki nihayet dikenlerin elinden senin ahını alır.

Ey bülbül, mademki Bahayi gibi aşk ile adın çekildi, sen de selâmet bahçesinden dert köyüne çekil!

II

Ey feryat, ne yapıyorsun: sevgilinin naz uykusunu dağıttın; fitneyle dünyayı harabeye çevirip de ne yapacaksın?

Ey sevgili, yaralı gönlüme acı, saçlarının tuzağında kalsın: Kanadı kırılmış bir kuşu azad edip de ne yapacaksın?

Doktorum! gerçi her derde bir ilâç verirsin amma âşıkların çılgınlığı anadan doğma olunca ne yaparsın?

Ey rüzgâr, gidip sevgilinin saçlarını öyle birbirine kattın: Yine bir fitne ayaklandırdın, ne yapıyorsun?

Ey dertli gönül, sen de Bahayi gibi safaya kabiliyetli değilsin; teklifsizce konuşalım, ne yapıyorsun!..

Vereli bağda revnak gül-ü âl üstüne gül
Şehlevendim takınır kırmızı şal üstüne gül

Hâsıdır var ise sultan-ı baharın gülşen
Jale nakdini alır sâl besâl üstüne gül

Damen-efşan yetiş ey bülbül-ü şuride yetiş
Çıktı gülşende ser-i şah-ı nihal üstüne gül

Dâğlar sinede dil nalede gûya kodular
Kafes-i bülbül-ü şuride-makal üstüne gül

Şi'r-i üstâdda gel gülleri seyret Tıfli
Döktü evrakını san ab-ı zühâl üstüne gül

NEŞATİ

Gittin amma ki kodun hasret ile canı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yâranı bile

Bağa sensiz varamam çeşmime ateş görünür
Gül-ü handanı değil serv-i hıramanı bile

Sineden dert ile bir ah edeyim kim dönsün
Aksine devr-i felek mihr-i dirahşanı bile

Devr-i meclis bana girdab-ı belâdır sensiz
Mey-i rahşanı değil sâgar-ı gerdanı bile

Hâr-ı firkatle Neşati-i hazinin va hayf
Damen-i ülfeti çâk oldu giribanı bile

Bahçede kızıl gül üstüne gül renk ve ışık saçalı o yüksek endamlı sevgilim kırmızı şal üstüne gül takınıyor.

Öyle görünüyor ki gül bahçesi bahar sultanının hükmüne tabi bir ülkedir. Bu ülkenin çiğ taneleri şeklindeki paralarını yıldan yıla toplama işini gül üzerine alıyor.

Yetiş, ey perişan bülbül, çırpınarak eteğini silkerek yetiş: Bahçede gül, fidanın tepesine çıktı.

Bağrımda yaralar, gönlüm inlemekte: Sanki perişan feryatlı bülbülün kafesinin üzerine gül koydular.

Ey Tıfli gel üstadın şiirinde gülleri seyret: gül, berrak su üzerine yapraklarını dökmüş sanırsın.

NEŞATİ

Gittin amma ruhumu hasret içinde bıraktın; sensiz olan dostlar sohbetini bile istemem!.. Sensiz bahçeye çıkamam: Gülen gülü değil, salınan selvisi bile gözüme ateş görünür. Dert ile içimden öyle bir ah edeyim ki feleğin devri, parlak güneşi de dahil olmak üzere, tersine dönsün... Sensiz kalınca meclisteki devir bana bir belâ girdabıdır: Yalnız parıldayan şarabı değil, dönen kadehi bile...

Yazıklar olsun ki ayrılığın dikeni ile mahzun Neşati'nin eteği ve yakası yırtıldı, sevgilisiyle görüşemez oldu.

I

Gül hâra düştü sinefigâr oldu andelip
Bir hâra baktı bir güle zâr oldu andelip

Şehnamehanlık eyledi Key Husrev-i güle
Destansera-yı sebz-i bahar oldu andelip

Feryada başladı yine her biri hârdan
Divanseray-ı gülde hezar oldu andelip

Gül gördü pare pare ciğer gonce gark-ı hun
Memnun-u zahm-ı hancer-i hâr oldu andelip

Ey Naili veda-ı gül-ü bağ u rağ edip
Mehcur-u yâr ü dâr u diyar oldu andelip

II

Hevayı aşka uyup kûy-i yâre dek gideriz
Nesim-i supha refikız bahare dek gideriz

Pelâspare-i rindi bedüş ü kâse bekef
Zekât-ı mey verilir bir diyare dek gideriz

Verip tezelzül-ü Mansur'u sak-ı arşa tamam
Huda Huda diyerek pay-ı dâre dek gideriz

Ederse kand-i lebin hatır-ı mezaka hutur
Diyar-ı Mısr'a değil Kandehar'e dek gideriz

Felek girerse kef-i Naili'ye dâmanın
Seninle mahkeme-i Girdigâre dek gideriz

I

Gül dikene düştü, bülbülün bağrı yaralandı; bir güle bir dikene baktı, ah edip ağlamaya başladı. Baharın yeşilliklerine destan şarkıları söyliyerek bahçenin padişahı olan güle onun parlaklığını anlatan şiir kitapları yazıp okudu.

Yine her biri dikenden feryada başladı, gülün divan yerinde bülbüller bini buldu. Bülbül, gülün bağrı parça parça ve goncanın kanlara batmış olduğunu görünce dikenin hançerinin açtığı yaradan memnun oldu.

Ey Naili, bülbül güle, bahçeye ve kırlara veda ederek sevgilisinden, yerinden ve yurdundan ayrı düştü.

II

Aşk havasına uyarak sevgilinin köyüne kadar gideriz. Sabah rüzgârına arkadaşız, bahara kadar gideriz.

Sırtımızda parça parça olmuş rind elbiseleri ve elimizde kâse, şarabın zekâtı verilen bir ülkeye kadar gideriz.

Mansur gibi gökleri sarsıntıya vererek "Tanrı! Tanrı!" diye darağacına kadar gideriz.

Senin dudağının şekerindeki zevk hatırımıza gelirse Mısır diyarına değil, Kandehar'a kadar gideriz.

Ey Felek, eteğin Naili'nin eline geçecek olursa seninle Tanrının mahkemesine kadar gideriz.

III

Oldu eşgim gülşen âra-yı heves cûlar gibi
Aktı gönlüm bir nihal-i işveye sular gibi

Turfe Mecnunum ki peyderpey hayal-i çeşm-i yâr
Dolanur etrafımı serkeşte ahular gibi

Hep siyehpuş oldular kasd-i şebîhun-u dile
Girdiler müjgânların bir renge cadılar gibi

Bir nihal-i âhdır kaddin havasiyle gönül
Sahn-i gülşende hıraman serv-i dilcular gibi

Ab ü tab-ı tal'at-i ebkâr-i nazm-ı Naili
Ta'n eder âyine-i hurşide mehrular gibi

IV

Nayin ki çıkar zemzeme surahlarından
Bülbüller öter sanki gülün şahlarından

Bezm-i edebin bana muaşirleri yektir
Bîruy-ü riya sevmea küstahlarından

Halî niam-i feyzden âgende-şükemdir
Mestan-ı hava meykede tabbahlarından

Huld içre şehidan-ı mahabbet ser-i kûyün
Seyr etmeğe revzenler açar kâhlarından

Tesiri yürekler deler ey Naili-i zâr
Nayın ki çıkar zemzeme sürahlarından

III

Irmaklar gibi akan göz yaşım heves bahçelerini süslemeğe başladı; gönlüm taze bir fidana sular gibi aktı. Öyle garip bir mecnunum ki sevgilinin gözünün hayali boyuna şaşkın ceylanlar gibi etrafımı dolaşır.

Ey sevgili, kirpiklerin gönlüme gece baskını yapmak kastiyle hep siyahlarla örtündüler, sihirbazlar gibi hep bir renge girdiler. Senin endamının hevesiyle gönlüm bir ah fidanıdır: Gül bahçesi içinde salınan gönül alıcı selviler gibi.

Naili'nin şiirindeki bâkir güzelliklerin yüzünün parıltısı, ay yüzlü sevgililer gibi güneşin aynasına dil uzatır.

IV

Neyin deliklerinden ses çağıltıları çıkmaya başlayınca sanki gül dallarından bülbüller öter.

Edeb meclisinin arkadaşları bana riyakâr ve iki yüzlü tekke küstahlarından daha iyidir.

Boş maddî zevk sarhoşları manevî feyizden mahrum kalarak karınları meyhane ahçılarının yemekleriyle dolar.

Ey sevgili! Aşk şehitleri cennet içinde senin köyünün semtini seyretmek için köşklerinden pencereler açarlar.

Ey dertli Naili, neyin deliklerinden çağıltılar çıktığı zaman tesiri yürekler deler...

I

Garîk-ı lücce-i aşkım fena nedir bilmem
Ümid-i sahil için aşina nedir bilmem

Ne came giysem olur ateş-i dilim suzan
Cihanda şuleden özke kabâ nedir bilmem

Hamişe saykal-i ayînem oldu jeng-i belâ
Henuz pertev-i nur-u safa nedir bilmem

Ne bîm-i mihnet-i duzah ne arizu-yi bihişt
Şarab-ı şule i havf ü rica nedir bilmem

Belâ-yı hükm-ü kazaya tereddüt etsem olur
Veli o gamzeye çun ü çira nedir bilmem

Hemen vücudumu mahveylesem yeterdi Fehîm
Ümid-i hesti-i mülk-ü beka nedir bilmem

II

Çeşmin gibi diller de alüfte midir bilsek
Diller gibi zülfün de aşüfte midir bilsek

Hep kârı tegafüldür ol gamze vü ol çeşmin
Mest-i mey-i nahvet mi ya hufte midir bilsek

Gülzar-ı mahabbette şekl-i dil-i sadparem
Bir gonce-i pürhun ü neşgüfte midir bilsek

Bildik ne imiş aslın aşk-ı dil-i dildarın
Amma ki bu esrarı nagüfte midir bilsek

Hemvare Fehima'nın manzum olur elfazı
Âya güher-i tab'ı hep süfte midir bilsek

I

Aşk denizine batmışım, fanîlik nedir bilmem; kıyıya çıkmak ümidi için yüzme nedir bilmem. Nasıl elbise giysem gönlümün ateşi tutuşur, cihanda alevden başka elbise nedir bilmem. Gönlümün aynasını parlatan hep belâ pası oldu, safa nurunun ışığı nedir, henüz bilmiyorum.

Bende ne cehennem azabı korkusu, ne de cennet arzusu var; korku ve ricanın alevden şarabı nedir bilmem. Kader kaza hükmünün getirdiği belâya karşı tereddüt etsem olur; fakat o gamze karşısında "Nasıl? Niçin" nedir bilmem.

Ey Fehim, hemen vücudümü mahvetsem yeterdi; çünkü bakilik ülkesinin varlığı ümidi nedir bilmiyorum.

II

Gözün gibi gönüller de alışık mıdır, bilsek; gönüller gibi zülfün de dağınık mıdır, bilsek... O gamzenin o gözün işi hep bilmezlenmektir; acaba kendini beğenme şarabiyle mi sarhoş, yoksa uykuya mı dalmış, bilsek... Sevgi bahçesinde benim yüz parça olan gönlümün şekli yeni açılmış kanlı bir konca mıdır, bilsek... Sevgilinin gönlündeki aşkın aslı ne imiş, anladık; fakat acaba bu sırlar söylenmemiş midir, bilsek...

Fehimin sözleri daima dizilmiş olur; acaba ruhundaki inciler hep delinmiş midir, bilsek...

I

Nevbahar erdi taravetdih-i bağ oldu yine
Her gül-ü taze derun-u dile dağ oldu yine

Gidilir zevrak-ı işretle çemenden çemene
Cûş-u mey haneberendaz-ı ferağ oldu yine

Hanikah hali kalır süpha düşer ellerden
Vakt-i gülgeşt ü dem-i devr-i ayağ oldu yine

Mahitab-ı feleğe kalmadı hiç minnetimiz
Lâleler gülşene tabende çerağ oldu yine

Feyz-i nevruz ile ey Vecdi dil-i yârana
Sünbül-ü şi'r-i terin ıtr-i dimağ oldu yine

II

Dil-i çeşmaşına sâman ile bigâne olmaz mı
Hemişe mest ile ülfet eden mestane olmaz mı

Hava hoş her taraf gülzar bülbül zâr gül handan
Bu esbab-ı cununu seyreden divane olmaz mı

Kenar-ı âb saki taze bade köhne dil pürşevk
Bu bezme tevbeler nukl ü vera' peymane olmaz mı

Sebu zanuda sagar elde yâr ağuş-u vuslatta
Bu tarz-ı has ile meclis acep rindane olmaz mı

Açılmış gül gibi pehlû rüh ateşbar olup meyden
Gönül hem bülbül-ü şuride hem pervane olmaz mı

Bu mahsud-u tabâyi' sözleri nerden bulursun sen
Küduret vermesen Vecdi dil-i yârane olmaz mı

I

İlkbahar geldi, yine bahçelere tazelik verdi; yeni açan her gül yine gönlün içine yara oldu. Şimdi billûr içki kadehile, sandalla sularda gezer gibi, çimenlikten çimenliğe gidilir; coşan içki yine insanlara her türlü uğraşmalardan el çektirdi.

Tekke boş kalır, tesbih elden düşer; yine gezip dolaşma ve kadeh döndürme zamanı geldi. Göklerde mehtaba hiç minnetimiz kalmadı; lâleler gül bahçesine parlıyan meşaleler oldu.

Ey Vecdi, nevruzun feyzi ile senin taze şiirlerinin sümbülleri dostların gönlüne yine dimağları dolduran kokular getirdi.

II

Güzel gözlerle aşina olan gönül düzgünlüğe yabancı: Boyuna sarhoşla düşüp kalkan sarhoş halli olmaz mı? Hava hoş; her taraf güllük, bülbül inliyor, gül gülüyor; bu çılgınlık sebeplerini seyreden divane olmaz mı?..

Su başı, saki taze, şarap eskimiş, gönül arzu ve heyecan dolu... Bu meclise tövbeler meze ve günahtan sakınma kadeh olmaz mı? Şarap testisi diz üzerinde, kadeh elde, kendisine kavuşulan sevgili kucakta... Bu hususî halle meclis çok rindane olmaz mı? Yanaklar içkiden ateş saçarak gül gibi vücut açılmış; gönül hem perişan bir bülbül hem de pervane olmaz mı?..

Ey Vecdi, sen bu ruhları kıskandıran sözleri nereden buluyorsun? Dostların gönlüne keder vermesen olmaz mı?..

KASİDE

Hakkın olup derende nesim-i inayeti
Gülşenseray-i Rum'a düşürdükte kısmeti

Yani olup diyar-ı Halep'ten keşidepa
Tahrik edince Rum'a rikâb-ı azimeti

Nagâh vehm ü vesvesefermay-ı gecnazar
Urdu inan-ı azmime dest-i cesareti

Bast-i mukaddimat-ı suale edip şüru'
Zammetti hayrhahlık üzre sadakati

Ebvab-ı itiraza güşayiş verüp tamam
Etti edille ile müekked ibareti

Yanıp yakılıp ağlıyarak anda hem biraz
Amade edicek sözüne gûş-ü rağbeti

Dedi ki ey füsürdehired pir-i natüvan
Heftad-ı sinde bu seferin ney ki hikmeti

Hengâm-ı natüvaniy ü acz ü kusurda
Ayâ ne ihtiyara sebep bu meşekkati

Bidestgir gayri kıyamın asîr iken
Bivakt bu nüzul ü rükûbun ne illeti

Bais ne irtikâbın ile etmeğe feda
Tâ subh olunca lezzet-i hab-ı feragati

Tebdilden meşakkate bilsem nedir murad
Dilhahın üzre bulmuş iken zevk u rahati

Gafletle kadrin anlamayıp eyledin heba
Gencine-i tevekkül ü künc-i kanaati

İSTANBUL'A GELİRKEN

ÜÇÜNCÜ SULTAN AHMET'E YAZILAN

KASİDENİN BAŞLANGICI

Tanrının lûtfu kısmet dağıtan bir meltem gibi eserek benim nasibimi de gül bahçeleri diyarı olan İstanbul'a düşürdüğü zaman, yani Halep'ten ayağımı çekip batıya doğru yola çıkmak üzere iken, evham ve kuruntular ileri süren aykırı bir görüş, cesaretle atımın dizginine sarıldı. Önce birçok sorular sormağa başlayıp hakkımda iyilik dileme duygularına bana bağlılığımı da ekledi. İtiraz kapılarını boylu boyuna açarak sözünü delillerle de destekledi. Biraz yanıp yakılıp ağlıyarak sözünü sevgiyle dinlememi sağlayınca dedi ki:

— Ey aklı yıpranmış güçsüz ihtiyar, ömrün yetmiş çağlarında bu yolculuğun hikmeti nedir? Takatsizlik, âcizlik ve eksiklik devresinde kendini bu sıkıntıya sokmana acaba ne sebep var? Başkasının yardımı olmadan ayağa kalkman güç iken bu vakitsiz inip binmenin kaynağı ne? Bu işe girişerek, sabaha kadar rahat rahat uyumanın tatlılığını neye feda ediyorsun? Gönlünün istediği zevk ve rahatı bulmuşken onu sıkıntıya çevirmekten bilmem maksadın nedir? Gaflete düşerek tevekkül hazinesinin ve kanaat köşesinin kadrini bilmedin, bunları boşyere mahvettin. Vücudun sakat ve gücün kuvvetin yok-

Cismin alil ü tâb ü tüvanın adîm iken
Her meh düruze görmez iken ruy-i sıhhati

Bu sinn ü salde garazın izz ü cah ise
Yok izz ü caha cism-i nizarın liyakati

Var ise arzu-yi menasıb zamîrde
Anın da tazeliktedir ayin-i şevketi

Eshab-ı ihtişama eğer var ise heves
Pîranın ana dahi yakışmaz kıyafeti

Huddam-ı tazeye ise de rağbet-i derun
Yok çeşminin müşahedeye kabiliyyeti

Taze kenizegâna ise incizab-ı dil
Bitâblıkta fevtolur anın da lezzeti

Ger mide-i haris ise hahişker-i niam
Dendan gerek edaya dahi hakk-ı nimeti

Sevday-ı kesb-i mal ile mâli ise dilin
Anın da pîrlikte nedir kadr ü kıymeti

Gâhi ocak başında gehi bağzarda
Eylerken ehl-i daniş ü ilm ile sohbeti

Ketmetme doğru söyle nedir maksad ü murad
Böyle değişmeden sefere zevk-i uzleti

Divan bisatı ile eğer esb ise murad
Bazularında zaptına yok istitaati

Halin senin bu gûne iken ey füsürdehuş
Bilmem bu raha sen neden ettin azimeti

Hâlî ise bu daiyelerden eğer dilin
Bais ne irtikâba bu renc ü bu mihneti

ken, ayda iki gün sıhhatin yüzünü görmezken, bu yaşta bu durumda emelin mevki ve itibar ise bunlara da zayıf bedeninin tahammülü yok.

Eğer gönlünde rütbe arzusu varsa onun da parlak faaliyetleri gençlikte olur. Eğer haşmet vasıtalarına heves ediyorsan ihtiyarların kıyafeti ona da yakışmaz. İçinin rağbeti genç uşaklara ise onları seyretmeğe de gözünün kabiliyeti kalmadı. Gönlün taze cariyeleri çekiyorsa takatsizlikte onun da tadı kaybolur. Eğer hırslı miden nimetler istiyorsa o nimetlerin hakkını ödemeğe de diş lâzım. Kalbin mal kazanmak sevdasiyle dolu ise onun da ihtiyarlıkta değeri nedir?..

Kâh ocak başında kâh bahçelerde ilim ve sanat adamlariyle sohbet ederken, saklama doğru söyle, inziva zevkini böyle yolculuğa değişmekten maksadın ve muradın nedir? Eğer arzun divani döşekli at ise kollarında onu zaptedecek kuvvet yok. Senin halin işte böyle iken, ey aklı yıpranmış, bilmem bu yola niçin gidiyorsun?.. Şayet gönlün bu isteklerden uzaksa o halde bu azaplara bu sıkıntılara girmenin sebebi ne? Senden

Senden bu itirazlara isterim cevab
Var mı cevabının bakalım istikameti

Hırs u tama' zamîrin ile aşina değil
Bir kimse sana bulduğu yoktur bu töhmeti

Dilhahın üzre vermiş iken rahata nizam
Senden ümid etmez idim bu kabahati

Gördüm makali gerçi değil vechden tehi
Amma isabet üzre değil hiç hakikati

Dedim eğerçi cümlesi varid bu sözlerin
Ben dahi anlamaz değilim renc ü rahati

Mechuldür tabiat-i gecbinine senin
Tedbire galib olduğu Hakk'ın iradeti

Malûmdur bu herkese vazıh tariktir
Lâkin nühüfte var dahi çok sırr ü hikmeti

Görmez misin bu matbah-ı sun'-u Hâkîmde
Cezbettiğin keşan keşan insanı kısmeti

Ezcümle ol senin dediğin rahat ü ferağ
Matlub-u cismdir yok anın cana nisbeti

Asudelikle gerçi gönül müsterih olur
Hep hisse-i bedendir anın hadd ü gayeti

Cismin gıdası gerçi müheyya kenarda
Sem' ü basar velik çekerler zarureti

Bir istirahatin ki ola mercii beden
Yoktur o rahatin dil ile cana nisbeti

Sem' ü basar vazifesin almaz kenarda
İkisi de gıdada çekerler zarureti

bu itirazlara cevap isterim, bakalım vereceğin cevaplar doğru olacak mı!.. Hırs ve tamah senin gönlünle aşina değil, hiç kimsenin seni bununla suçlandırdığı yoktur. Gönlüne göre rahatını düzenlemişken senden bu kabahati ümit etmezdim..."

Gördüm ki sözleri boş değil, fakat hiç de gerçeğe uyduğu yok. Dedim ki:

— Gerçi bu sözlerin hepsi hatıra gelebilir. Ben de rahatı ve sıkıntıyı anlamaz değilim. Yalnız, senin şaşkın görüşlü ruhun, Tanrı iradesinin tedbire galip geldiğini bilmiyor. Bu söylediklerin malûm ve herkesçe bilinen şeyler, fakat birçok gizli sırları ve hikmetleri de var. Bilge Tanrı sanatının mutfağı olan bu âlemde, insanı, kısmetinin çeke çeke yerden yere götürdüğünü görmez misin? Bilhassa o senin dediğin rahat ve feragat vücudun istediği şeydir; onun ruh ile ilgisi yok. Asudelikle gönül müsterih olur ama onun sınırı sonu hep vücut payıdır. Gerçi taşrada vücudun gıdası hazırdır, fakat göz ve kulak yoksulluk çekerler. Yeri vücut olan bir rahatın ruh ve gönül ile ilgisi yoktur. Taşrada göz ve kulak hakkını almaz, ikisi de gıda hususunda sıkıntıya düşer. Kulağın

Şem'in gıdası mani-i pakizenutkdur
Çeşmin gıdası hüsndür anla hikâyeti

Elfaz-ı sükkerin-i Sitanbuliyandan
Sem'in kenarlarda kalır dilde hasreti

Minay-ı çeşmi garka-i nur-ı sürur eder
Huban-ı şehriyanın o hüsn ü letafeti

Hüsn-ü eda vü hüsn-ü vefa hüsn-ü her umur
Ol şehr-i bibedelde bulur hüsn-ü gayeti

Ol dilgüşa mealler ol hurde nükteler
Mümkün müdür bula Arabistanda sureti

Ol canfeza sühanlerin ol şuh edaların
Akkâmlar lisanına olsun mu nisbeti

Olsun mu hiç kelam-ı zarifaneye bedel
Isbır şuvay taal tenakşa' ibareti

Ba'dî leke hıtablarından gelür mi hiç
Lafz-i "a canım, ay efendim" halaveti

Bu dai-i kemine vü kemkadr sabıka
Etmişken Asitane'de bisyar ikameti

Ol nazenin kıyafet o rengin eda ile
Çeşmimle gûşüm etmiş iken hüsn-i ülfeti

Layık mıdır bu samia vü basıra fakîr
Mahrumi-i gıda ile çekmek eziyyeti

Dursun bu cümle bunları sehl edelim şümar
Hazmeylesün mi sem' ü basar bu cesareti

Şayan mıdır ki hasret ola ruy-i devlete
Çeşm-i ümid görmiye Darülhilafeti

Ola alelhusus o Hıdiv-i zemane kim
Ümmid-i intizarım idi vakt-i devleti

gıdası güzel sözle ifade edilen mânadır, gözün gıdası güzelliktir; anla hikâyeyi! İstanbulluların şeker gibi tatlı sözlerine karşı, taşralarda kulağın gönlü hasret içinde kalır. İstanbullu güzellerin o letafetleri göz sürahisini sevinç nuriyle doldurur. Eda güzelliği, hareket güzelliği, her işin güzelliği o eşsiz şehirde son haddini bulur. O gönül açan mânaların, o ince nüktelerin Arabistan'da bulunmasına imkân var mı? O cana can katan sözler, o şuh edalar, devecilerin diliyle mukayese edilebilir mi? O zarif sözlere **ısbır şuvay taâl tenakşa'** lâfı hiç bedel olur mu? Hiç **bâdi leke** hitaplarından "A canım! Ay efendim!" sözlerinin tatlılığı gelir mi? O nazlı kıyafetlere ve o renkli edalara gözüm ve kulağım alışmışken, lâyık mıdır ki zavallılar gıdadan mahrum kalarak sıkıntı çeksinler..

Hadi bütün bunlar bir yana dursun, bunları kolay sayalım; fakat göz ve kulak şu cesareti hazmedebilir mi: Lâyık mıdır ki ümit gözü devlet yüzüne hasret kalsın, İstanbul'u görmesin? Bilhassa devlet zamanını umup beklemekte olduğum bugünkü Padişah tahta çıktıktan sonra, güzelliği güneşe gülen o mubarek yüzden mahrum

Mahrumluk seza mıdır ol vech-i pâkden
Kim afitaba hande eder hüsn-ü tal'ati

Si vü se salden bana etmişti bahusus
Hengâm-i çarsale iken bir kerameti

Etmişti bir baharda merhum validi
Gülşenseray-i Kareağaç'ta ikameti

Çıkmış meğer ki seyre o şehzade-i cihan
Açmış şüküfe seyrine çeşm-i basireti

Amed şüd-i ziham arasında bu natüvan
Bir semte doğru gafil ederken azimeti

Gördüğü bildiği değil iken bu bendesi
Rehbürde oldu kadrime nur-i feraseti

Naziklik ile davet edüp pişgâhına
Etti mukabilinde kuude işareti

Zerrinsitane devlet ile eyleyüp nazar
Nergisler oldu nail-i çeşm-i inayeti

Dest-i mubarekiyle edüp çiyde hâkden
Etti ser-i hakîrime vaz'-i alameti

Yani dua-yi cahıma vakfeyledim seni
Var eyle tâ zamanı gelince bu hizmeti

Allaha şükr can bedene etmeden veda
Gösterdi Hak bana bu zaman-i saadeti

kalmak doğru mu? Hususiyle, otuz üç yıl önce, dört yaşında bir çocuk iken, bana bir kerameti görünmüştü. Bir baharda merhum babası Karaağaç'ın gül bahçelerinde oturmuştu. O cihan şehzadesi bu sıralarda meğer dolaşmağa çıkmış, anlayışlı bir gözle çiçekleri seyretmeğe başlamıştı. Gidip gelen kalabalık arasında bu güçsüz fakir habersiz bir halde bir semte doğru giderken, bu kulu gördüğü bildiği değilken, nurlu anlayışı bana yol açtı. Nazik nazik beni huzuruna davet edip karşısında oturmamı işaret etti. Devletle altın gibi çiçeklere baktı, nergisler lûtufkâr bakışlariyle mesut oldu. Mubarek eliyle birini yerden koparıp benim hakir başıma taktı. Demek istiyordu ki "Seni benim padişahlığa geçmeme duaya memur ettim, git zamanı gelinceye kadar bu hizmeti gör!" Allaha şükür, can tene veda etmeden Hak bana bu saadet zamanını gösterdi. Vaktiyle böyle bir kerameti görülmüş olan o hükümdarın devlet kapısına yüz sürülmez mi?..

GAZELLER

I

Yâre varsın peyk-i nalem ah ü zarım söylesin
Ab-ı çeşm-i girye-i bühtiyarım söylesin

Çâk-çâk-i sine versin mevce-i gamdan haber
Zahm-ı hunpaş-ı derunum inkisarım söylesin

Gonce gülsün gül açılsın cuy feryat eylesin
Sen dur ey bülbül biraz gülşende yârım söylesin

Arzu-yi vasl ile şepzindedar olduklarım
Girye-i hasretle çeşm-i intizarım söylesin

Bende kudret yok edaya harf-i şevki Nabiya
Hâme-i rengin sarir-i bikararım söylesin

II

Çemende cuy veş bu cüstücular hep seninçindir
Meyan-ı bülbülânda güftügûlar hep seninçindir

Ne var bir kerre meyletsen kenara ey dür-ü yekta
Huruş-u meve-meve-i arızular hep seninçindir

Gel ey mest-i tegafül bir nigâh et hal-i mestana
Reh-i meyhanede bu hayühular hep seninçindir

Rek-i tâk-i hafaden cuşa gel ey bade-i tahkik
Kadehler şişeler humlar sebular hep seninçindir

Niçin ey nazm-ı Nabi taze taze cilve etmezsin
Kalemden safhaya bu serfürular hep seninçindir

GAZELLER

I

İniltim bir haberci gibi sevgiliye gitsin, ağlayıp ah ettiğimi bildirsin; elinde olmadan ağlıyan gözümün yaşlarını söylesin. Bağrımın parça parça oluşu kendisine çarpan gam dalgalarından haber versin; içimin kanlar saçan yarası kırgınlığımı söylesin.

Gonca gülsün, gül açılsın, ırmak feryat etsin; ey bülbül, sen dur, biraz gül bahçesinde sevgilim söylesin!..

Kavuşma arzusiyle gece uykusuz kaldıklarımı hasret yaşları dökerek bekliyen gözüm söylesin..

Ey Nabi, bende şiddetli arzumu ifadeye kudret yok; renk renk gıcırtılar çıkaran kararsız kalemim söylesin.

II

Çimenlikte akar sular gibi bu aranmalar hep senin içindir; bülbüller arasındaki konuşmalar söyleşmeler hep senin içindir. Ey eşsiz inci, bir kere kenara çıkıp kucağa meyletsen ne olur: Dalga dalga çağlayan arzular hep senin içindir.

Ey bilmezlikten gelme edasiyle sarhoş olan sevgili, gel sarhoşların haline bir bak: Meyhanenin yolundaki bu hayıhuylar hep senin içindir.

Ey hakikat şarabı, gizli asma kütüklerinin damarlarından coşarak gel: Kadehler, sürahiler, küpler, sebular hep senin içindir.

Ey Nabi'nin şiiri, niçin taze taze çıkıp görünmüyorsun? Kalemden kâğıda bu baş eğmeler hep senin içindir.

III

Gülsitan-ı dehre geldik renk yok bû kalmamış
Saye-endaz-ı kerem bir nahl-i dilcu kalmamış

Eylemiş derbeste dükkânın tabib-i rûzigâr
Hokka-i piruze-i gerdunda dâru kalmamış

Teşnegânın çâk çâk olmuş leb-i hahişkeri
Çeşmesar-ı merhamette bir içim su kalmamış

Kadrin anlar yok bilir yok her dür-ü sencidenin
Çârsu-yi kabiliyyette terazu kalmamış

Ceyş-i gamdan kande etsin iltica ehl-i niyaz
Kal'a-i himmette Nabi burc ü baru kalmamış

IV

Bag-ı dehrin hem hazanın hem baharın görmüşüz
Biz neşatın da gamın da ruzigârın görmüşüz

Çok da mağrur olma kim meyhane-i ikbâlde
Biz hezaran mest-i mağrurun humarın görmüşüz

Top-u ah-ı inkisara payidar olmaz yine
Kişver-i cahın nice sengin hisarın görmüşüz

Bir huruşiyle eder bin hane-i ikbali pest
Ehl-i derdin seyl-i eşg-i inkisarın görmüşüz

Bir hadeng-i cangüdaz-ı ahtır sermayesi
Biz bu meydanın nice çâpik süvarın görmüşüz

III

Dünya bahçesine geldik: Renk yok, koku kalmamış. Orada kerem edip gölge salan gönül çekici bir fidan kalmamış.

Dünya hekimi dükkânını kapamış, firuze renkli gök hokkasında ilâç kalmamış.

Susamışların arzulu dudakları çatlak çatlak olmuş, merhamet çeşmesinde bir içim su kalmamış.

Tartılan incilerin kadrini anlayan bilen yok, kabiliyet çarşısında terazi kalmamış.

Yalvaranlar gam ordusunun hücumundan nereye sığınsın? Ey Nabi, himmet kalesinde burç ve kule kalmamış..

VI

Dünya bahçesinin hem güzünü hem baharını gördük. Biz neşenin de kederin de devrini görmüşüz.

Pek de mağrur olma, zira biz yüksek mevki meyhanesinde sarhoş olan binlerce mağrurun sonradan başının döndüğünü görmüşüz.

Yüksek mevki ülkesinin nice taştan kalelerini görmüşüz ki ah ve kırgınlık topuna karşı gene ayakta duramaz.

Dertlilerin sel gibi akan inkisar göz yaşlarını gördük ki bir coşmakla bin ikbal evini aşağı alır.

Bu meydanın nice hızlı koşan binicisini görmüşüz ki, yere yıkılması, can eriten bir ah okuna bakar.

Bir gün eyler destbeste payigâhı cayigâh
Biadet mağrur-u sadrın itibarın görmüşüz

Kâse-i deryuzeye tebdil olur cam-ı murad
Biz bu bezmin Nabiya çok badeharın görmüşüz

KITA

Çerzan meta-ı fazl ü hüner ta o denlü kim
Bin marifet zamanede bir aferinedir.
Ebna-yi dehr her hünere aferin verir,
Ya Rab, bu aferin ne tükenmez hazinedir!

KITA

Halkın emvalin alıp sonra teselli vermek
Füls-ü mahiyi soyup yağda pişirmek gibidir.
Gûsfendanın edip kat' tarîk-ı nefesin
Bacağından üfürüp sonra şişirmek gibidir.

Bir gün olur elleri bağlı olarak zindanda yer alırlar. Vezirlik mevkiinde mağrur olan sayısız kimselerin itibarının ne olduğunu görmüşüz.

Ey Nabi, biz bu meclisin çok şarap içenlerini görmüşüz ki bir gün gelir emellerinin kadehi dilenci kâsesine döner.

KITA

Bilgi ve hüner eseri o kadar ucuz ki zamanımızda bin marifet bir aferinedir. Dünya oğulları her hünere aferin veriyor; Allahım, bu aferin ne tükenmez hazinedir!..

KITA

Halkın malını alıp da ona teselli vermek, balığın pullarını soyup kendisini yağda pişirmek gibidir; koyunların nefes borusunu kestikten sonra ayağından üfürüp şişirmeğe benzer.

I

N'işlesem ben de dil-i hastaya bilmem n'etsem
Zehr ise işletemez zahmıma merhem etsem

Beni humma-yı gam ü mihneti çok incitti
Tutsam ol şuhu biraz örselesem incitsem

Ta leb-i havzda durmuş varıp ol serv-i revan
Varsam ardından usûl ile dokunsam itsem

Unma yetme der iken saika-i ateş-i aşk
Dane-i eşk acep der mi ki unsam yetsem

Bu harabatta Sabit olamam sultanım
Dil-i viranımı yapsan da yıkılsam gitsem

II

Sıkleti aşikârdır kemerin
Çözelim sana bârdır kemerin

Kadeh-i şir-i nafına teşne
Ser füru bürde mardır kemerin

Bu şehirde gümüş suyu derler
Şöhre-i ruzigârdır kemerin

Halka-i çeşmimiz de zammedelim
Beline belki dardır kemerin

Sihr ile çıktı kûh-u billûra
Câdu-yu humsüvardır kemerin

Sabita bak misal-i kavs-i kuzah
Bize kaç rengi vardır kemerin

I

Nasıl hareket etsem, şu hasta gönüle bilmem ki ne yapsam!.. Yarama merhem sürsem zehir olsa işletemez. O sevgilinin gam ve üzüntüsünün humması beni çok incitti; o şuhu tutsam da biraz örselesem, incitsem!..

O salınan selvi gidip havuzun ta kenarında durmuş; gitsem arkasından yavaşça dokunsam, itsem!.. Aşk ateşinin yıldırımı "Unma, yetme!" derken acaba göz yaşı tanesi "unsam, yetsem!" der mi?..

Sultanım, bu meyhanede Sabit kalamam, viran gönlümü yapsan da yıkılsam gitsem!.

II

Kemerin ağırlığı meydanda; çözelim, o sana yüktür. Sütle dolu bir kâseye benziyen göbeğine susamış, başını ileri doğru uzatan bir yılandır o.

Bu şehirde gümüş suyu derler: Kemerin bütün cihanda meşhurdur. Gözümüzün halkasını da ekliyelim: kemerin belki beline dardır. Büyü ile billûr dağına çıktı: Kemerin küpe binmiş bir sihirbaz kadındır.

Ey Sabit, bak, ebemkuşağı gibi, kemer bize kaç renkli görünüyor...

KASİDE-İ RAMAZANİYE

(DER SİTAYİŞ-İ SADR-İ ÂZAM MEHMET PAŞA)

Yevm-i şek niyyetine şire sıkarken yâran
Sık boğaz etti basıp şahne-i şehr-i ramazan
Yıldızı düştü siyehkâre-i mina-nûşün
Sanma kandil uçurur kayyim-ı seyyare-feşan
Alınır mı razaman sofilerinden mıshaf
Rahlenin nevbetini beklemeyince insan
Mahiye etti berat-ı hasenatı tezhib
Sıvanıp girdi zerefşanlığa kandilciyan
Kubbe kandilleri daire-i hâlkâri
Zav'-ı kâşane-i taata zerendude tavan
Oldu her cami-i zibende birer harmen-ı nur
Silme mikyali kanadil-i züccac-ı rahşan
Kalb-i mümin gibi cami müteselli mâmur
Dil-i fasık gibi meyhane harab ü viran
Donanıp al akıdeyle şeker tablaları
Etti her kûşe-i İstanbul'u suk-u mercan
Can verir rahat-i halkume esir-i helva
Gelse efsurdegi-i savm ile halkumuna can
Elde işkembe fener arkada zenbil-i sehur
Gece faslında şikemharelerindir seyran
Vakt-i imsâkteki micmere-i amberden
Hoştur alüfteye iftarda bir lûle dühan
Kadeh-i ritl-ı giran mertebesi nesve verir
Kahve-âşâme ağır kahve ile bir fincan
Her makam üstüne iftarda tercih olunur
Nağme-i nerm ile aheng-i dügâh-ı dendan
Bu da bu şehr-i azîmin berekâtındandır
Fukarasında da araste hân-ı elvan
Matbah-ı ruzeyi miftan-ı akideyle açar

RAMAZAN KASİDESİ

(BALTACI MEHMET PAŞA'YA)

Ramazanın arifesindeyiz düşüncesiyle dostlar şıra sıkarken, ramazan ayı, bir kolcu gibi basıp sıkboğaz etti. Yıldızlar saçan kayyım minarenin çanaklığında kandil uçuruyor sanma: Gök sûrahiden şarap içen kara işlinin yıldızı düştü. Camiler o kadar kalabalık oldu ki rahlenin başında nöbet beklemeden ramazan sofularının elinden mıshaf alınamıyor.

Mahiyeler iyi hareketlere ait Tanrı fermanının tesbihi gibi işlendi; kandilciler kollarını sıvayıp altın yazı sanatkârlığına giriştiler. Kubbe kandilleri tezhiple işlenmiş bir daire gibi ibadet sarayının nurdan sahasına yaldızlı tavan oldu. Donanan her cami bir nur harmanı haline geldi: Silme ölçekleri parlak cam kandiller. Cami, mümin kalbi gibi ferah ve mâmur; meyhane, günahkâr gönlü gibi harap ve viran.

Al akideyle donatılan şeker tablaları İstanbul'un her köşesini mercan çarşısı haline getirdi. Oruç bitkinliği ile canı boğazına gelen helva düşkünü lâtilokuma can veriyor. Boğazını sevenler ellerinde işkembe fener ve arkalarında sahur yiyeceklerine mahsus zembil ile gece faslı dolaşmasını kimseye bırakmıyorlar. Tiryakilere iftarda bir lüle tütün, imsak vaktinde yakılan amber bohurdanından daha hoş gelir. Kahve içenlere ise, ağır kahve ile bir fincan, büyük bir şarap kadehi derecesinde keyif verir. İftar sofrasında, dişlerin yumuşak nağmelerle karşılıklı işlemesinden doğan dügâh ahengi her makama tercih edilir.

Bu da bu büyük şehrin bereketlerindendir: Fakirlerinde bile renk renk yiyeceklerle sofralar donanmış. Rızık

Feth-i ruziye bakan ağzı mühürlü rindan
Mumdur şevket-i islâmı gören şem'-i kinişt
Etmeğe mescide iman getirip ref'-i benan
Her menar oldu birer şatır-ı zerrine-kemer
Sadr-ı Âzamla ola tâ ki teravihe revan
Hoş kumaş-ı sühani ziver-i bazar edelim
Hiç söz satmağa girmez ele bir böyle zaman
Böyle bazarda da eylemiyen istiftah
Ne zaman açsa gerek suk-u meanide dükân
Dide-i bahtı açıldı yine erbab-ı dilin
Eyledi kevkeb-i dürri gibi çeşmi lemean
Ey haridar-ı hüner Sadr-ı ealiperver
Sensin eyyam-ı telâfi-i zaman-ı husran
Kasd-ı ecr ile seni saim iken medhettim
Şevklendirdi derunundaki nur-u iman
Sen haridar-ı tefarik-i kemal olduğuna
Bu yeter ârif-i âgâha delil ü burhan
Yükledip taze kumaş-ı Haleb-i mânayı
Geldi İstanbul'a şehbender-i taht-ı irfan
Mucid-i vadi-i nev muhteri-i tarz-ı cedit
Mûşikâf-ı kalem-i nadire üstad-ı cihan
Farzdır ruze gibi mükrem ü mer'-i tutmak
Geldi bir kadri büyük zatı mübarek mihman
Şi'r-i yârandan el kesmek için sârıklar
Düzdü teftişe buyur ustaya kat'î ferman
Şuaradan müteşairleri temyiz eyler
Ayrılır gayri ısırgan dikeninden reyhan
Kaldırım taşları altında birer şair var
Damen-âbûde-i çirkâb-ı dehan-ı hezeyan
Tartılır bulsa Odun İskelesi hammalı

kapısının açılmasına bakan ağzı mühürlü rintler, oruç mutfağının kapısını akide anahtariyle açarlar.

Müslümanlığın parlaklığını gören kilise kandili hayranlığından mum olmuştur; camiye iman etmek üzere parmağını kaldırıyor. Her minare, Sadrazamla birlikte teraviye gitmek için altın kemerli bir şatır oldu.

Hoş söz kumaşlarını pazara çıkararak çarşıyı süsliyelim; zira, söz satmak için böyle bir zaman bir daha hiç ele girmez. Böyle bir pazarda da siftah etmiyen, sanat çarşısında artık ne zaman dükkân açacak! İşte gönül adamlarının bahtları uyandı, gözler parlak yıldız gibi ışıklandı.

Ey hüner müşterisi, değerli insanları koruyan Sadrazam! Mahrumiyet zamanının telâfi günleri sensin. Sevap kastiyle seni oruçlu iken metettim, senin içindeki iman nuru beni şevklendirdi. Senin olgunluk eserlerine müşteri olduğuna, kavrayışlı insan nazarında delil ve ispat olarak şu hâdise yeter: İrfan tahtının şehbenderi, mâna âleminin taze Halep kumaşlarını yükletip İstanbul'a geldi (1). Yeni yolun açıcısı, yeni tarzın yaratıcısı, ince şeyler anlatan, kılı kırk yaran bir kalem sahibi, cihan üstadı. Böyle bir kadri büyük, zatı mübarek misafir geldi; onu oruç gibi ikram ve riayetle tutmak farzdır.

Hırsızların meslektaşlarımızın şiirlerini çalmaktan el kesmeleri için, onları teftiş etmek üzere, ustaya kesin ferman buyur. Şair taslaklarını şairlerden ayirdeder, artık reyhan ısırgan dikeninden ayrılır. Kaldırım taşları altında birer şair var. Hepsinin de ağızdan dökülen saçma çir-

(1) Nabi kastediliyor.

Bir sebükmağze ağar şair-i sencidebeyan
Rezmgâh-ı hezeyane gelicek her birinin
Gürzü var dest-i tasallüfte beşeryüz batman
Vezn olundukta devavin-i sakîl-i sühani
Ruz-u mahşerde neler çekse gerektir mizan
Bu da amma sühan erbabına ihsanındır
Binevalar düşeler payine üftan hizan
Bu da dânalara bir lûtf-u firavanındır
Marifet semtine ölçümlene şahs-ı mâdan
Vâiz-ı müksir-i kürsi gibi bir söz kaldı
Diyelim sonra dua eyliyelim bipâyan
Esb-i hırsı çekeriz ahur-u istiğnaya
Semt-i cerre boşanır eylesek irha-yı inan
Köstegi kırsa da mazurdur ol mânada
Köhne pabend-i tevekkülde durur mu hayvan
Kocalıkta silinip arpalığı nakâmen
Kaldı ıstabl-ı riyazette ne arpa ne saman
SABİTA şimdi mübarek ramazan günleridir
Aç davacı gibi eyleme feryad ü figan
Cerri sevmem kıyamam da kala namustamel
Sevdiğim kafiyedir lafz-ı şerif-i ihsan
Ruze-i fakr ak'binde gelir iyd-i gına
Fıtra-i vacibe-i himmete yok mu imkân
Nite kim her sene zinetle gelir mah-ı sıyam
Ede her kûşe-i İstanbul'u suk-u mercan
Sadr-ı âli-i keremkârın ola hemvare
Günü iyd ü gecesi leyle-i kadr-i ramazan
Kendi her fıtr ü her adhâda selâmetle olup
Düşmeni var ise koç başına olsun kurban

kefleriyle eteği bulaşmış. Nerdeyse Odun İskelesi hamalı şairle tartılıyor; bir kuş beyinli herif, şiirleri işlenmiş bir sanatkârdan ağır basıyor. Hezeyan savaşı meydanına geldikleri zaman her birinin şairlik taslıyan elinde beş yüz batman gürzü var. Mahşer gününde sözlerinin hantal divanları tartıldığı zaman mizan terazisi kim bilir neler çekecek! Fakat bu da gene senin söz sanatkârlarına ihsanındandır; bir şeyi olmıyanlar da düşe kalka senin ayağına onun için atılıyorlar. Cahil şahısların bilgi semtine ölçümlenmesi de senin âlimlere karşı büyük bir lûtfundur.

Sözü uzatan kürsü vâızı gibi "bir söz kaldı" diyelim ve onu da söyledikten sonra sonsuz dualar edelim. Hırs atını feragat ahırına çekiyoruz; çünkü, dizginini gevşetsek para çekme semtine boşanır. O mânada kösteği kırsa da mazurdur: Hayvan tevekkülün köhne ayakbağı içinde durur mu? Zavallı nasipsizin ihtiyar halinde arpalığı silinip kendisi açlık ahırında kaldı: Ne arpası var ne de samanı.

Ey Sabit, şimdi mübarek ramazan günleridir. Aç dâvacı gibi feryat ve figan etme! Para çekmeyi sevmem; fakat kullanılmamış kalmasına da kıyamam; mübarek ihsan lâfzı sevdiğim bir kafiyedir. Zenginlik bayramı fakirlik orucunun ardından gelir; vacip olan himmet fitresine imkân yok mu?

Ramazan ayı her yıl süslerle gelip İstanbul'un her köşesini mercan çarşısına çevirdiği gibi, lûtuf ve iyilik edici yüksek Sadrazamın da her zaman günü bayram, gecesi ramazanın kadir gecesi olsun. Kendisi her şeker bayramında ve her kurban bayramında selâmette bulunsun; düşmanı varsa onun koç başına kurban olsun!

ÇOBAN KÖPEĞİ

Ağılda av'ave çekti, görün, çoban köpeği;
Mahalleden yine gelmiş gibi yaban köpeği.

Gehi Kapulu'da bekler gehi Yeni Han'da,
Gelip gidenleri karşılar imtihan köpeği.

Eniklerine meme vermeden kaçıp geziyor,
Isırdılar yine benzer koca Duman köpeği.

Hırıldaşır göricek köy köpekleri cümle,
Tufeyl olup birinin ardına uyan köpeği.

Havayi! geç heves-i nağz-i mağz veşten kim
Döğerler ekser ilikli kemik kapan köpeği.

TIRSİ

TAVUĞUM

Hanegi bir tavuğum vardır, efendim, tepeli,
Gören âdem sanır olsaydı eğer iki eli.

Donu çil, hey'eti dilber, küpeler gûşünde,
Dediler etti temessül koca çavuş küpeli.

Arpadan gayri yemez, nazlı büyüttüm anı,
Oldu tavuklar arasında güzeller güzeli.

Ger kibarın delisi olsa merakî derler,
Fukaradan olur ise diyeler ana deli.

Halka tatlı görüneyim deyü bu Tırsi-i zar
Kendine bir çuka kestirdi ki rengi aseli.

ÇOBAN KÖPEĞİ

Bakın, mahalleden gene yabancı köpek gelmiş. Çoban köpeği ağıl'da havladı.

Bâzan Kapulu'da bâzan Yeni Han'da bekler: İmtihan köpeği gelip gidenleri karşılar.

Eniklerine meme vermeden kaçıp dolaşıyor: Gene koca Duman Köpeği ısırdılar gibi görünüyor.

Bütün köy köpekleri, asalak olup birinin ardına düşen köpeği görünce hırlaşırlar.

Havayi! Badem içi gibi güzel şeyler elde etmek hevesinden vazgeç: Çok kere ilikli kemik kapan köpeği döverler.

TIRSİ

TAVUĞUM

Efendim, benim evcil bir tepeli tavuğum vardır; eğer iki eli olsa gören insan sanır. Elbisesi çilli, şekli güzel, kulağında küpeler; koca küpeli çavuş tavuk haline geldi dediler. Arpadan başka bir şey yemez, ben onu nazlı büyüttüm; tavuklar arasında güzeller güzeli oldu.

Kibarlardan biri deli olsa ona meraklı derler, fakirlerden olursa deli deyiverirler.

Bu dertli Tırsi, halka tatlı görüneyim diye, kendine bal rengi çuhadan bir elbise yaptırdı.

I

Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mahım
Kurbanın olam var mı benim bunda günahım

Âşıklığıma şahid-i âdil mi değildir
Evza-ı hazinimle garibane nigâhım

Memnun-u vefa eyle beni gel kereminle
Yansın haset ateşlerine baht-ı siyahım

Ey sengdil etmez mi senin kalbine tesir
Hâraları hakister eden ateş-i ahım

Bir bağrı yanık âşık-ı mihnetzededir gel
Ağlatma Nahifi kulunu cevr ile şahım

II

Seherde başlayıp ah ü figane ey bülbül
Seninle ağlıyalım yane yane ey bülbül

O gül'izar elemi bende gül gamı sende
Yeter figan ü enine behane ey bülbül

Gül ile hâr nedim oldu yâr ile ağyar
Budur hikâyet-i devr-i zemane ey bülbül

Yakar ciğerleri eyler harab sineleri
Bu suz-u nale bu hunin terane ey bülbül

Dem-i seherde Nahifi'den oldu tuhfe sana
Bedihi bir gazel-i şairane ey bülbül

I

Ey ay yüzlüm, seni göz gördü, gönül sevdi; kurbanın olayım, benim bunda günahım var mı? Hazin tavırlarımla garip gibi bakışlarım âşıklığıma en adaletli şahit değil midir? Gel, vefa göstererek lûtfunla beni minnettar et: Kara bahtım haset ateşlerine yansın... Ey taş yürekli, ahımın mermerleri bile kül haline getiren ateşi senin kalbine tesir etmiyor mu?

Gönlüm mihnete düşmüş bağrı yanık bir âşıktır. Sultanım, Nahifi kulunu cevr ile ağlatma!..

II

Ey bülbül, seherde ah ve feryada başlıyarak seninle yana yana ağlıyalım. O gül yanaklının elemi bende, gülün gamı sende; ah edip inlemeğe yetecek sebep var.

Gül ile diken, sevgili ile yabancılar baş başa verdiler. Ey bülbül, zamane devrinin macerası işte budur. Bu ateşli iniltiler, bu kanlı nağmeler ciğerleri yakar, bağırları harap eder.

Ey bülbül, seher vakti parlak şairane bir gazel Nahifi'den sana armağan oldu...

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahmı sineme peykân peykân üstüne

Pare-i elmas eker her açtığı zahma o şuh
Lûtfu var olsun eder ihsan ihsan üstüne

Dilde gam var şimdilik lûtfeyle gelme ey sürur
Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne

Yârdan mehcur iken düştüm diyar-ı gurbete
Bana gösterdi felek hicran hicran üstüne

Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler hakkına
Eylemişler Rasıh'a bühtan bühtan üstüne

İZZET ALİ PAŞA

Hoştur bize meyhane ki işret var içinde
Ol gözleri mahmur ile sohbet var içinde

Kimdir o hanım iğnesi kayıkla geçenler
Almış ele yelpaze bir âfet var içinde

Bir yerde idik dün gece dilber ile amma
Nakl edemem ol meclisi vuslat var içinde

Ol afeti kıl hal-i hıramında temaşa
Bin şive vü bin türlü nezaket var içinde

Düşnam ile İzzet lebin öpmek o nigârın
Bir badeye benzer ki meraret var içinde

Gözlerini süzme, kirpik kirpik üstüne gelmesin; ok üstüne ok atarak bağrımı yaralama!..

O şuh sevgili her açtığı yara üzerine elmas tozu eker: Lütfu var olsun, ihsan üstüne ihsan ediyor.

Ey neşe, lûtfet, şimdilik gelme! Gönlümde gam var; bir evde misafir üstüne misafir olmaz. Sevgiliden ayrı iken gurbet belâsına düştüm; felek bana hicran üstüne hicran gösterdi.

Hakkında "Hem şarap içmez, hem güzel sevmez" demişler; Rasih'e iftira üstüne iftira etmişler.

İZZET ALİ PAŞA

Bize meyhane hoştur, çünkü içinde içki var, o gözleri mahmur sevgili ile sohbet var.

O hanım iğnesi kayıkla geçenler kimdir: İçinde eline yelpaze almış bir afet var.

Dün gece o güzelle bir yerde idik ama o meclisi anlatamam, içinde kavuşma var.

O afeti salına salına yürüyüş halinde seyret: Bu hareketinin içinde bin şive, bin türlü nezaket var.

İzzet! O sevgilinin ağzını öpüp de tekdir işitmek, içinde acılık bulunan bir şarabı içmeğe benzer.

BAYRAM KASİDESİ

Sabah-ı iyd kim âlem olup feyziyle nurani
Sada-yı kûs-ü şevket eyledi pür çarh-ı gerdanı.
Saray-ı şehriyar-ı âlem oldu maşrık-ı ikbal,
Gelip hep hakibuse Devlet-i Ulyanın erkânı.
Kuruldu taht-ı âlibaht tarz-ı dilpesend üzre,
Döşendi pîşigâha ol murassa' ferş-i hakani.
Hezaran zîb ü zinet, sad hezaran ferr ü şevketle
Cülûs etti çıkıp dehrin şehenşah-ı cihanbanı.
Yesarında durup şehzadegân izz ü saadetle
Sipihr-i haşmetin her biri oldu mihr-i tâbanı.
Yemininde dururdu hatem âsa asaf-ı ekrem
Olup nur-u mücessem âlemin gûya nigehbanı.
Vezir-i âzamın da izz ü devletle yemininde
Dururlardı şehenşah-ı cihanbanın veziranı.
Birisi mesned-âra-yı kapudani saadetle,
Üçü ol şehriyar-ı âlemin damad-ı zişanı.
Sutur-u nüsha-yı devlet gibi şahın kafasında
Durur cümle ağayan-ı harîm-i has-ı sultani.
Bu daratı temaşa kıldı çün kim bende-i naçiz
Celâlet pertevinden hirelendi çeşm-i hayranı.
Mehabet bir taraftan, bir taraftan şerm ile haclet
Gelip dembeste vü lâl eylediler tab-ı nalânı.
Sürüp yüz hakipaye yek beyek erkân-ı izz ü cah
Kuruldu haşmet ü şevketle divan-ı süleymanî.
Durup tertip ile yerli yerinde ehl-i mansıp hep
Tamam oldukta divan-ı felek-unvânın erkânı
Cenab-ı şeyhülislâm-ı şerif-etvar-ı sa'd-âsar
Ki şakird etmeğe etmez tenezzül Mirza Can'ı.
Ulûm-u Bu Hanife'yle derun-u sinesi memlû,
Vera'la vech-i paki subh-u sadık gibi nurani.

BAYRAM KASİDESİ

ÜÇÜNCÜ SULTAN AHMET'E

Bayram sabahı... Âlem onun feyziyle nurlanarak padişahlık davulunun yankıları ufukları doldurdu. Yüksek Devletin ululları hep ayağının toprağını öpmeğe geldiler ve cihan padişahının sarayı yüksek mevki ve saadet güneşinin doğduğu yer oldu. Yüce bahtlı taht gönüllerin beğeneceği şekilde kuruldu, önüne o inci ve elmaslarla işlenmiş hükümdarlık yaygısı döşendi. Devrin cihanı koruyan padişahı, bin türlü süs ve zinet, yüz bin türlü parlaklık ve haşmetle, üzerine çıkıp oturdu. Solunda şehzadeler mutlu ve kutlu bir halde durup her biri haşmet göklerinin bir parlak ayı oldu.

Padişahın sağında yüce sadrazam, Hatem gibi duruyordu; sanki âlemin gözcüsü şekillenen bir nur haline gelmişti.

Baş vezirin sağında da, cihanı koruyan Padişahlar Padişahının diğer vezirleri devlet ve izzetle duruyorlardı. Birisi, kaptan paşalık mevkiini saadetle süsliyen Kaptan Paşa, üçü, o Cihan Padişahının şanlı damatları. Padişahın başının arkasında, saltanat sarayının bütün ağaları dizilmiş, devlet kitabının satırları gibi duruyorlardı.

Ben, bu değersiz kul, vaktaki bu üstün parlaklığı seyrettim, bu sonsuz yüceliğin ışığından gözüm kamaştı. Gördüğüm heybet bir taraftan, duyduğum utangaçlık ve mahcubiyet bir yandan, inliyen ruhumu, nefesi kesilmiş ve dili tutulmuş bir hale getirdiler. Mevki ve itibar sahipleri birer birer ayağının toprağına yüz sürüp, haşmet ve kudretle, Süleyman Peygamber'in divanı gibi meclis kuruldu. Bütün rütbe sahipleri tertip ile yerli yerinde durup yüce divanın üyeleri tamam olunca, mübarek

Anın ardınca bilcümle sudur-u asüman- paye
Ki ilm ü fazl ü takva gevherinin her biri kânı.
Güruh-u daiyan bir bir öpüp daman-ı iclâli
Hele ol devlet-i ulyanın oldum ben de şayanı.

Şehenşaha! Hıdiva! Şehriyara! Asüman-kadra!
Bu devletle bu abd-i kemterin sebk etti akranı.
Saadetle hitab ettikte geldim cümleden sonra,
Efendim, kıldı ihya nutk-u canbahşın dil ü canı.
Cemal-i pakini sairden artık görmek ister dil,
Acep mi cümlesinden sonra bus etsem o damanı.
Ne mümkündür kasideyle teşekkür böyle eltafa,
Yerin bulsun deyu hünkârımın amma ki fermanı
Bu gûne bir kaside söyledi vasf-ı şerifinde
Nedima benden alıp destine kilk-i dür-efşanı.

Eya iklim-i pürtekrim-i islâmın nigehbanı!
Bu kişver görmemiştir sen gibi sultan-ı zişanı.
Nesim âsa çü fermanın iki deryaya şamildir,
Denilsin zat-ı âlişanına İskender-i Sani.
Serapa-yı cihanı şöyle tezyin etti eltafın
Ki etmez böyle tezyin nevbaharan bir gülistanı.
Tasavvur etmedi bu cahı hulyasında İskender,
Feridun görmedi rüyada bu tertib-i divanı.
Nola hurşide teşbih eylesem zat-ı hümayunun,
Ki anın da senin gibi cihanda yoktur akranı.
Felekte resm-i izz ü cah ü haşmet neydügün bilmez
Senin daratına teşbih eden darat-ı Hakanı.
Cihanda vadi-i âdab-ı hizmet görmemiştir hiç
Derinde hizmete lâyık görenler şah-ı İranı.
Sen ol hakan-ı mansur-ül-alem sultan-ı âlemsin
Ki hemdemdir senin her kârına tevfık-ı rabbanî,

tavırlı, hareketleri uğurlu Şeyhülislâm Hazretleri —ki Mirza Can'ı talebeliğine almağa tenezzül etmez— göğsünün içi Ebu Hanife ilimleriyle dolu, dindarlıkla saf yüzü gerçek sabah gibi nurlu, ileri geldi. Onun ardınca bütün kazaskerler ve büyük kadılar ki her biri bir ilim, fazilet ve dindarlık cevheri ocağı, duacılar grupu, birer birer yüce eteği öptükten sonra hele o büyük devlete ben de lâyık görüldüm.

Ey büyük hükümdar, yüce sultan, değeri gökler kadar ulu Padişahlar Padişahı! Bu erdiği devletle bu eksikli kulun akranından üstün dereceye çıktı. Saadetle bana hitap ettiğin zaman herkesten sonra geldim; efendim, hayat bağışlıyan sözün canımı gönlümü diriltti. Gönül mubarek yüzünü başkalarından fazla görmek ister; o eteği hepsinden sonra öpmeme şaşılır mı! Böyle lûtuflara kasideyle teşekkür ne mümkün, fakat Hünkârımın fermanı yerini bulsun diye, Nedim kulun, inci saçan kalemi elime alıp kutlu tasvirinle şöyle bir kaside söyledim:

Ey kutlu islâm ülkesinin koruyucusu, bu memleket senin gibi şanlı sultan görmemiştir.

Fermanın meltem gibi iki derya üzerine yayılmıştır, şanlı zatına bundan dolayı İkinci İskender denilsin. Lûtufların cihanı baştan başa öyle süsledi ki ilkbahar bir gül bahçesini böyle süsliyemez. İskender bu mevkii hülyasında tasavvur etmedi. Feridun bu divan tertibini rüyasında görmedi. Mübarek padişahlık şahsiyetini güneşe benzetsem ne var: Onun da cihanda senin gibi akranı yoktur. Türkistan hakanının debdebesini senin haşmetine benzetenler, dünyada mevki, haşmet ve azizlik şeklinin ne olduğunu bilmiyenlerdir. İran şahını senin kapında hizmete lâyık görenler, cihanda hizmet usullerini hiç gör-

Şehenşaha! Eğerçi âlemin eyyam-ı adlinde
Sabah-ı îyd ile hempayedir her vakt ü her anı,
Ve lâkin bu mübarek îd vakti eyleyip teşrif
Sitanbul'un ferahla îd ber îd oldu her yanı.
Binip sad izz ü naz ile semend-i şuh-reftara
Güzeller At Meydanı'nda alır şimdi meydanı.
Hususa Hazreti Eyyub ile meydan-ı Tophane
Birer takrib ile elbette cezbeyler civananı.
Firaz-ı Üsküdar'ın bu'du vardır gerçi amma kim
Yine inkâr olunmaz hak bu kim anın da seyranı
Ya Sâdâbâd'-ı dilcunun, Efendim, sorma hiç vasfın,
Kulun bir vech ile tâbire kaadir olmazım anı.
Müferrih, gamzeda, hatırgüşa, dilcu ve ruhefza,
Temaşası, muhassal, mest ü hayran eyler insanı.
Biçinmiş bağlar iydiyye cümle fıstıkî atlas,
Sarınmış başa nefti şal her serv-i hıramanı.
Gümüş renginde bir diba biçinmiş Cedvel-i Simin,
Ve lâkin hare gibi mevei var şeffaf ü nurani.
O diba abişarın dahi eğninde heman farkı
Bunun mevci biraz sık, anın ise kaddi tulâni.
Yine îdiyye bahşışlar verip fevvare-i dilcu
Demadem etmede etraf-ı havza sim-efşani.

Şehenşaha! Bu iyd eyyamı cümle kulların çün kim
Şerefyab oldu pabusunla, buldu izzet ü şanı,
Ya Sâdâbâd dahi çekmede hasret o pabuse,
Anın hakkında icra kıl sen ol lûtf-u firavanı.
Buyur, ol cay-ı dilcuyu serefraz eyle lûtfunla,
Hemişe hemrikâb olsun sana teyid-i rabbani.
Huda hemvare mahfuz eyleyip zat-ı hümayunun
Müsahhar eylesin fermanın İran ü Turanı...

memişlerdir. Sen o sancağı Tanrı yardımiyle muzaffer âlem sultanısın ki her işine Tanrı yardımı yoldaştır.

Ey Padişahlar Padişahı! Gerçi senin adaletli günlerinde dünyanın her vakti ve her anı bayram sabahiyle aynı derecededir, fakat bu mübarek bayram zamanı teşrif edince İstanbul'un her yanı ferahla bayram üstüne bayram oldu. Şimdi, güzeller, yüz naz ve saadetle şuh gidişli atlara binerek Atmeydanı'nda meydan almaktadırlar. Bilhassa Eyup Sultan ile Tophane meydanı birer yakınlıkla civanları elbette kendine çeker. Gerçi Üsküdar yokuşunun uzaklığı vardır, amma gene onun da seyranı, Allah için, inkâr olunmaz. Ya o gönül çeken Sâdâbâd'ın, Efendim, evsafını hiç sorma, kulun hiçbir şekilde onu anlatmağa güç yetiremem. Ferah verici, gam silici, gönül açıcı, cana can katıcı, hasılı seyredilmesi insanı mest ve hayran eder. Bütün bahçeler bayramlık fıstıki atlas biçinmiş, her salınan selvisi başına nefti şal sarınmış. Cetvelisimin gümüş renginde bir ipekli giyinmiş, fakat hare gibi dalgası var, şeffaf ve nurani. O ipekli kumaş Çağlıyan'ın da sırtında, farkı hemen şu ki bunun dalgası biraz sık, onunki ise boylamasına. Gene o gönül çeken fıskiye bayram bahşişleri vererek havuzun etrafına gümüşler saçmakta.

Ey padişahım! Bu bayram günlerinde bütün kulların ayağını öpmekle şereflenip azizlik ve şan buldular. Sâdâbâd da o ayak öpmeye hasret çekmektedir, o bol lûtufları onun hakkında da göster. Buyur, o güzel yeri lûtfunla yükselt. Tanrının desteklemesi daima seninle beraber olsun. Tanrı her zaman mübarek şahsiyetini korusun, İran'ı ve Turan'ı fermanına baş eğdirsin...

GAZELLER

I

Mest-i nazım kim büyüttü böyle biperva seni
Kim yetiştirdi bu gûne servden bâlâ seni

Buyden hoş renkten pakizedir nazik tenin
Beslemiş koynunda gûya kim gülürana seni

Güllü diba giydin amma korkarım âzar eder
Nazeninim saye-i hâr-ı gül-ü diba seni

Bir elinde gül bir elde cam geldin sakıya
Kangısın alam gülü yahut ki camı ya seni

Sandım olmuş ceste bir fevvare-i âb-ı hayat
Böyle gösterdi bana ol kadd-i müstesna seni

Saf iken ayine-i endamdan sinem diriğ
Alamam bir kerrecik ağuşa sertapa seni

Ben dedikçe böyle kim kıldı Nedim'i natüvan
Gösterir engüşt ile meclisteki mina seni

II

Haddeden geçmiş nezaket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şişeden ruhsar-ı âl olmuş sana

Buy-ü gül taktir olunmuş nazın işlenmiş ucu
Biri olmuş huy birisi destimâl olmuş sana

Ol büt-ü tersa sana mey nuş eder misin demiş
El'aman ey dil ne müşkilter sual olmuş sana

Sen ne camın mestisin âya kimin hayranısın
Kendin aldırdın gönül n'oldun ne hal olmuş sana

Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedim
Bir peri suret görünmüş bir hayal olmuş sana

GAZELLER

I

Ey nazdan sarhoş olan sevgilim, seni böyle pervasız kim büyüttü; bu şekilde selviden üstün kim yetiştirdi? Nazik tenin kokudan hoş, renkten güzel; sanki güzel gül seni koynunda beslemiş. Güllü ipek kumaştan elbise giydin ama korkarım ki kumaştaki gülün dikeninin gölgesi seni incitir.

Ey saki, bir elinde gül bir elinde kadeh olarak geldin; hangisini alayım: Gülü mü, kadehi mi, yoksa seni mi? Bir âbıhayat fıskiyesi yükselmiş sandım: O müstesna endam seni bana böyle gösterdi. Göğsüm endam aynasından daha saf olduğu halde ne yazık ki seni bir kerecik baştan ayağa kucağıma alamıyorum.

Ben "Nedim'i kim böyle bitkin bir hale getirdi!" dedikçe meclisteki sürahi parmağiyle seni gösteriyor.

II

Nezaket haddeden geçmiş, sana boybos olmuş; şarap şişeden süzülmüş, sana al yanak olmuş. Gülün kokusu taktir olunmuş, nazın ucu işlenmiş: biri sana ter, birisi de mendil olmuş

O hristiyan güzeli sana "Şarap içer misin?" demiş; aman, ey gönül, sana ne güç bir sual sorulmuş!.. Sen hangi kadehin sarhoşusun, acaba kimin hayranısın? Ey gönül, kendini kaptırdın, ne oldun, sana ne hal olmuş?..

Ey Nedim, bu şehir içinde senin tasvir ettiğin güzel yok; sana bir peri yüzlü görünmüş, bir hayal olmuş.

III

Aşka düştüm can ü dil müft-i civanan oldu hep
Sabr ü takat masraf-ı çâk-i giriban oldu hep

Açmış oldum sinesin bir kerre âram ü sükûn
Sineden bilmem ne halettir girizan oldu hep

Hâl kâfir zülf kâfir çeşm kâfir el'aman
Serbeser iklim-i hüsnün kâfiristan oldu hep

Olmadı tenhaca bir işret çemende yar ile
Üstüme göz dikti nergisler nigehban oldu hep

Gerdeninden sinesinden buseler etmişti va'd
Cümlesinden neyleyim kâfir peşiman oldu hep

Sen demişsin kim kimin derdiyle giryandır Nedim
Hep mürüvvetsiz senin derdinle giryan oldu hep

IV

Sabâ ki dest ura ol zülfe müşg-ü nab kokar
Açarsa ukde-i pirahenin külâb kokar

Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncedir o dehen koklasam şarab kokar

Aceb ne bezmde şebzindedar-ı sohbet idin
Henüz nergis-i mestinde buy-i hâb kokar

Seni meğer ki gülefsun-u naz terletmiş
Ki sib-i gabgabın ey gonceleb gülâb kokar

Nedim sen yine ma'ni-şigâflıkta mısın
Ki nevk-i tiğ-ı kalem hun-u intihab kokar

III

Aşka düştüm, canım ve gönlüm hep güzellere harcandı; sabır ve takat hep yaka yırtma masrafı oldu. O sevgilinin göğsünü bir kere açmış oldum, bilmem ne haldir: İçimden sükûn ve rahatlık, durup dinlenme hep kaçtı gitti. Göz kâfir, zülf kâfir, yüzdeki ben kâfir... Aman, aman! Güzellik diyarın baştan başa hep kâfirler yurdu oldu.

Çimenlikte sevgili ile yalnız başımıza bir içki âlemi nasip olmadı: Bütün nerkisler üstüme göz dikerek baktılar. Boynundan, göğsünden öpücükler vadetmişti; ne yapayım, kâfir hepsinden pişman oldu.

Sen demişsin ki "Nedim kimin derdile ağlıyor?.." Ah mürüvvetsiz, senin derdinle, hep senin derdinle ağladı.

IV

Meltem o saçlara el dokundurdukça saf miskokar; gömleğinin düğmesini açacak olsa gülsuyu kokar. O dudak ne gül yaprağıdır, çiğnesem şeker sanırım; o ağız ne goncadır! koklasam şarap kokar.

Acaba hangi mecliste sohbete dalarak geceyi uykusuz geçirdin; nerkis gibi baygın gözünde hâlâ uyku kokusu var. Ey gonca dudaklı, yoksa seni naz büyüsü mü terletmiş ki çenenin elması gül suyu kokuyor...

Ey Nedim, sen yine esrarlı perdeler yırtıp güzel şiirler mi bulmaktasın: Kılıç gibi olan kaleminin ucunda seçtiğin avların kan kokusu var.

V

Estikçe bad-ı subh perişansın ey gönül
Benzer esir-i turre-i canansın ey gönül

Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşimansın ey gönül

Eşkimde böyle şule nedendir meğer ki sen
Çün suz ü tâb giryede pinhansın ey gönül

Ben sana bade içme güzel sevme mi dedim
Benden niçin bu gûne girizansın ey gönül

Bigânedir muameleniz akl ü huş ile
Gûya derun-u sinede mihmansın ey gönül

Ayine oldu bir nigeh-i hayretinle âb
Billâh ne saht ateş-i suzansın ey gönül

Hac yollarında meş'ale-i kârban gibi
Erbab-ı aşk içinde nümayansın ey gönül

Feyz aşiyanı mihr-i hüner cilvegâhısın
Subh-u bahar-ı şevke giribansın ey gönül

Peymane-i mahabbeti sundun Nedim'e çün
Lûtfeyle alma camı biraz kansın ey gönül

VI

Ben kimseye açılmaz idim damenin olsam
Kim görür idi sineni pirahenin olsam

Daim arayan bulsa civanım seni bende
Bir konce gül olsan da senin gülşenin olsam

V

Ey gönül! Sabah rüzgârı estikçe perişan olmaktasın; sevgilinin saçlarına esir olmuşa benziyorsun. Zannediyorum ki gül mevsiminde içkiye tövbe etmekten benim gibi sen de pişman oldun. Gözyaşımda böyle alev nedendir, yoksa sen ateş halinde ağlayışımda gizli misin?

Ey gönlüm! Ben sana "şarap içme, güzel sevme!" mi dedim? Benden niçin bu şekilde kaçıyorsun? Akıl ve fikirle muameleniz yabancı gibi: Sanki sen göğsümün içinde misafirsin.

Ayna sana hayran olarak bir kere baktı ve su olup aktı; Allah için, ne sert yanar ateşsin, ey gönül! Hac yollarında kervan meşalesi gibi âşıklar içinde büyük bir parlaklıkla göze çarpıyorsun. Feyiz yuvası, hüner güneşinin görünme yerisin; neşe ve heyecan baharının sabahına sahilsin!..

Ey gönlüm! madem ki sevgi kadehini Nedime sundun, lütfet, elinden alma, biraz kansın...

VI

Senin eteğin olsaydım kimseye açılmazdım; gömleğin olsam göğsünü kim görürdü!.. Civanım, seni arıyan her zaman bende bulsa: Gonca bir gül olsan da senin bahçen olsam!..

Döğülmeğe söğülmeğe koğulmağa billâh
Hep raziyim amma ki efendim senin olsam

Şem'olmaz isem bezmine bu suz ile bari
Dergâhına bir meş'ale-i ruşenin olsam

Çeşmanının öğrensem o kâfirce nigâhın
Bir lâhza Nedim-i nigeh-i pür fenin olsam

VII

Çoktan ey saki gelip sinemde mihman olmadın
Derdime destindeki sagarla derman olmadın

Mahsın mehten güzelsin belki amma neyleyim
Ah bir şep bürc-ü aguşumda tâban olmadın

Hayli demdir kim belin kucmağa kasdettikçe ben
Naz ile benden yine bana girizan olmadın

Kande buldun böyle dilkeş nazmı hayranım Nedim
Cam-i mey nuşetmedin hembezm-i cânan olmadın

VIII

Ey tıfl-ı naz bir gece mihmanım ol benim
Gir camehab-ı sineme gel canım ol benim

Ey zülf-ü hambeham dökülüp sinem üstüne
Zencir-i pay-ı ömr-ü şitabanım ol benim

Göstermiyor felek bize mihri bu nevbahar
Sen ey piyale mihr-i dırahşanım ol benim

Billâhi, döğülmeğe, söğülmeğe, koğulmağa hep razıyım; yalnız, efendim, senin olsam!.. Bu kadar yanmakla senin meclisine mum olmazsam bari kapına aydınlık veren bir meşale olsam!..

Gözlerinin o kafirce bakışını öğrensem, bir lâhza o fen dolu bakışının Nedimi olsam!..

VII

Ey saki! çoktandır, gelip göğsümde misafir olmadın; elindeki kadehle derdime derman olmadın. Aysın, belki aydan daha güzelsin ama ne yapayım, ah! bir gececik benim kucağımın burcunda parlamadın! Hayli zaman oluyor ki ben belini kucaklamak istedikçe nazla benden yine bana kaçmadın.

Ey Nedim, böyle gönül çeken şiiri nerede buldun, hayran oluyorum: Kadehten şarabı içmedin, sevgiliyle başbaşa bulunmadın!..

VIII

Ey nazlı yavru, bir gecelik benim misafirim ol; göğsümün yatağına gir, gel benim canım ol!.. Ey kıvrım kıvrım zülüf, bağrım üzerine dökülerek çabuk geçen ömrümün ayağına zincir ol! Bu bahar felek bize güneşi göstermiyor; ey kadeh, sen benim parlak güneşim ol!..

ŞARKI

Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâşade;
Gidelim, serv-i revanım! yürü, sâ'dâbâde.
İşte üççifte kayık iskelede amade,
Gidelim, serv-i revanım! yürü Sâ'dâbâde...

Gülelim, oynayalım, kâm alalım dünyadan;
Mâ-ı tesnîm içelim çeşme-i Nevpeyda'dan,
Görelim, âb-ı hayat aktığın ejderhadan,
Gidelim, serv-i revanım! yürü, Sâ'dâbâde...

Geh varıp havz kenarında hıraman olalım.
Geh gelip Kasr-ı Cihan seyrine hayran olalım,
Gâh şarkı okuyup gâh gazelhan olalım,
Gidelim, serv-i revanım! yürü, Sâ'dâbâde...

Bir sen ü bir ben ü bir mutrib-i pâkize - edâ,
İznin olursa eğer bir de Nedim-i şeyda;
Gayri yâranı bugünlük edip, ey şûh, feda
Gidelim, serv-i revanım, yürü Sâ'dâbâde!..

ŞARKI

Gel, şu şad olmıyan gönüle bir sefa bahşedelim: Ey salınan selvim, yürü, Sâdâbâd'a gidelim! İşte, üççifte kayık iskelede hazır; Ey salınan selvim, yürü, Sâdâbâd'a gidelim!

Gülelim, oynıyalım, dünyadan murat alalım; Nevpeyda çeşmesinden cennet ırmaklarının suyunu içelim; ejderhanın ağzından ebedi hayat veren suyun aktığını görelim; ey salınan selvim, yürü, Sâdâbâd'a gidelim!

Kâh gidip havuz kıyısında salınalım; kâh gelip Cennet Köşkü'nü seyrederek hayran kalalım; kâh şarkı, kâh gazel okuyalım; ey salınan selvim, yürü, Sâdâbâd'a gidelim!

Bir sen, bir ben, bir de güzel sesli çalgıcı; eğer iznin olursa bir de çılgın Nedim; başka dostları bugünlük feda ederek, ey salınan selvim, yürü, Sâdâbâd'a gidelim!..

ŞARKI

Yine oldum esiri, ah! bir şuh-u sitemkârın;
Ki dilber sevmemiş, bilmez belâsın aşık-ı zarın.
Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zülf-ü siyehkârın,
O ebrunun, o zalim gamzenin, ol çeşm-i mekkârın!

O tıfl-ı nazı gördüm, ruyüne hurşid eser etmiş;
Haberdar olmamıştım, sonra bildim neylemiş netmiş:
Meğer zalim kaçıp tenhaca Sâ'dâbâd'edek gitmiş,
Temaşa eylemiş alayını şevketli Hunkârın.

Gezermiş kasrın etrafında yer yer taze mehrular,
Mükâhhal gözlü, şirin sözlü, Leylâ yüzlü ahular.
Heman alkış sedasın andırırmış çağlıyan sular:
Ederlermiş duasın Padişah-ı ma'detkârın...

Güzelsin, bibedelsin, şûhsun, alüftesin, cânâ!
Söz olmaz hüsnüne, gelmez nazîrin âleme, hakka.
Senin her cevrine bin can ile sabr eylerim amma
Beni pek öldürür, ey bivefa! ellerle bazarın..

Bugün bir mahrem-i esrar yâr-ı müktepîradan
İşittim kim sayıp uşşakını, ey şuh-u siminten!
"Nedim-i zare benzer âşıkım yoktur" demişsin sen;
Efendim işte vardır: ben esirin, ben giriftarın...

ŞARKI

Ah! gene zalim bir şuhun esiri oldum: Hiç güzel sevmemiş, dertli âşıkın çektiği belâyı bilmiyor. O kara işli zülfün, o kaşın, o zalim gamzenin, o aldatıcı gözün ne kâfirliklerini gördüm!..

O nazlı yavruyu gördüm: Yüzünde güneş eser bırakmış. Haberim olmamıştı, ne yapıp ne ettiğini sonra öğrendim: Meğer zalim kaçıp yalnızca Sâdâbâd'a kadar gitmiş. Şevketli Padişahın alayını seyretmiş.

Köşkün etrafında yer yer taze ayyüzlüler gezermiş; sürmeli gözlü, tatlı sözlü, Leylâ yüzlü ceylânlar dolaşırmış. Çağlayan sular tıpkı alkış sadasını andırırmış: adaletli Padişaha dua ederlermiş.

Güzelsin, eşsizsin, şuhsun, alışıksın, sevgilim! Allah için güzelliğine söz olmaz, dünyaya benzerin gelmez! Senin her cevrine bin canla sabrederim ama, ey vefasız, ellerle anlaşman beni pek öldürür.

Bugün, sırlar bilen nükteci bir dosttan işittim. Ey gümüş tenli, sen âşıklarını sayıp "Dertli Nedim'e benzer bir âşıkım yoktur." demişsin. Efendim, işte vardır: Ben esirin, ben tutkunun!..

I

Beyaz-ı dide-i Yusüf gibi o ten nazik
Harîr-i nur-u nigehten de pirehen nazik

Tamam lerziş ü sertakadem temevvüc-ü naz
Hıram nazik ü pâ nazik ü beden nazik

Solar bu mess-i nazardan o fart-ı sammeden
Neden olur çü rüh-u yâr gül neden nazik

Tehayyülümde olur ol perinin ey Sami
Meyanı çün müje-i ahu-yi Huten nazik

II

Fark-ı mahiyyet-i dil çeşm-i temaşadandır
Pertev-i nik ü bed ayine-i simadandır

Revzen-i haneyi sermada küşat etmektir
Serdi-i bezm-i edep hande-i bicadandır

Hazır ol bezm-i mükâfata eya mest-i gurur
Rahne-i reng-i siyeh pembe-i minadandır

Sâfdil tirenihadana olur feyzresan
Güher efşani-i sahil kef-i deryadandır

Samiya haneberendazi-i dil hemçü habap
Cuşiş-i mevce-i seylâbe-i sahbadandır

I

O ten Yusuf'un gözünün beyazı gibi nazik; gömleği de göz nurunun ipeğinden daha nazik.

Tamamiyle titreyiş, baştan aşağı naz dalgalanışı; salınıp yürümesi nazik, ayağı nazik, vücudü nazik. Bu, bir göz bakışının kendisine değmesinden, o, çok koklamaktan solar: Nasıl olur da gül sevgilinin yanağı gibi nazik olur!..

Ey Sami, hayalimde o perinin beli Kotan ceylânlarının kirpiği gibi naziktir.

II

Kalbdeki mahiyet farkı seyreden gözdendir; iyilik ve kötülük akisleri yüzün aynasındandır. Kışın odanın penceresini açmağa benzer: Edep meclisinin soğukluğu yersiz gülüştendir.

Ey gururla sarhoş olan, yapılan işlerin karşılığını görme meclisine hazır ol: Kara taşın gediği göğün pamuk gibi karındandır. Temiz kalbli insan kötü tabiatlılara feyiz ulaştırır: Sahilin inci saçması denizin köpüğündendir.

Ey Sami, gönül evinin yıkılması, su kabarcılığı gibi, şarap selinin dalgasının coşmasındandır.

GAZEL

Akîk-i lâ'lini sunma dehan dehan güzelim
Bu yahşi namını etme yaman yaman güzelim

Hava-yı kâkül-ü amber-şemim ile ahım
Çıkar bu micmer-i dilden duman duman güzelim

Nühüfte san'at ile düzd-ü şebrev-i zülfün
Meta'-ı sabrımı çaldı nihan nihan güzelim

Rühun çü gonce-i hurşit şebnem-i dilimi
Diriğ çekti götürdü keşan keşan güzelim

Sihma-ı cevr ile açtın tenimde yareleri
Hadeng-i ahıma sen de dayan dayan güzelim

Keman-ı çeşmine bend eyle tiğ-i gamzelerin
Rakîb-i müfsidi katle kuşan kuşan güzelim

Reva mıdır olayım ben esir-i hicrü firak
Seninle eyliye ülfet falan filan güzelim

Ne denlü terkeş-i çeşminde tir-i gamze ki var
Nişan-ı sineme vurdun yegân yegân güzelim

Tamam peyker-i hüsnün eğerçi naziktir
Dakik cümleden amma meyam meyam güzelim

Bu gûşimâl nedir Hami'ye keman âsa.
Acep mi etse elinden figan figan güzelim

GAZEL

Güzelim, kızıl dudaklarının akikini ağız ağız sunma; bu güzel adını kötü kötü etme!

Ahım, amber kokulu kâkülünün havasiyle, gönül denen şu bohurdandan duman duman çıkıyor. Gece harekete gelen zülfün, esrarlı bir hırsız sanatiyle, sabrımı bir mal gibi gizli gizli çaldı. Heyhat! Güneş gülü koncası yanağın, gönlümü bir çiy tanesi gibi çekti götürdü. Cevir oklariyle vücudumda yaralar açtın; sen de şimdi ahımın oklarına dayan, dayan, güzelim!

Gamzelerinin oklarını gözünün kemanına bağla: Fesatçı rakibi öldürmek için silâhlar kuşan! Lâyık mıdır: Ben ayrılık derdi esiri olayım, falan filân seninle düşüp kalksın?.. Gözünün terkeşinde ne kadar ok varsa hepsini birer birer bağrımın hedefine vurdun! Güzel şeklin gerçi baştan aşağı naziktir; fakat, belin, belin, hepsinden incedir, güzelim!

Hami'ye, kemana kıstırılmış gibi, bu işkence nedir? Elinden figan figan etse yerinde değil mi, güzelim?..

GAZEL

Harabatı görenler her biri bir haletin söyler
Safasın nakl eder rindan zahit sıkletin söyler

Serağaz eyledikçe bahse bülbül revnak-ı gülden
Bezimde kulkul-ü mina mülün keyfiyyetin söyler

Tecelli neş'esin ehl-i şikem idrâk kabil mi
Behişt andıkça zahit ekl ü şürbün lezzetin söyler

Nezapt-ı hâkim-i şer'î ne hükm-ü zabit-i aklî
Cünun iklimini seyreyleyenler rahatin söyler

Miyan-ı güftüğûde bedmeniş iyham eder kubhun
Şecaat arz ederken merd-i Kıpti sirkatin söyler

Muvafıktır yine elbet mizaca şive-i hikmet
Tabibin olsa da kizbi marîzin sıhhatin söyler

Perişani-i hatır nükte-i serbeste veş kaldı
Ne kimse hikmetin anlar ne Ragıp illetin söyler

FITNAT HANIM

KITA

Düştü o mehin ârız ü giyusuna gönlüm.
Bağın nazar etmez gül ü şebbusuna gönlüm.
Gülzar-ı letafette o nev gülbün-ü nazın
Sular gibi aktı kad-i dilcusuna gönlüm.

Meyhaneyi görenlerin her biri bir halini söyler: Rintler safasını anlatır, zahit ağırlığını söyler. Bülbül gülün güzelliğinden bahse başladıkça mecliste sürahinin dökülürken çıkardığı ses şarabın hususiyetini anlatır.

Boğazına düşkün olanların Tanrıyı görme neşesini idrâk etmelerine imkân var mı: Zahit cenneti andıkça yiyip içmenin tadını söyler!.

Ne şeriat hâkiminin nüfuzu, ne de akıl polisinin hükmü var: Delilik âlemini seyredenler rahat olduğunu söylerler.

Kötü tabiatlı insan dedikodu arasında kabahatini gösterir: Çingene kahramanlık taslarken hırsızlığını söyler. Yine hakîmane ifade insanlık karakterine elbette uygundur: Hekim yalan da söylese hastanın sıhhatini söyler.

Gönül perişanlığı kapalı bir nükte gibi kaldı: Ne kimse hikmetini anlıyor, ne de Ragıp sebebini söylüyor.

FITNAT HANIM

KITA

Gönlüm o ay gibi güzelin yanağına ve saçlarına düştü; artık bahçenin gülüne, şebboyuna bakmaz. Ruhum, güzellik bahçesinde o yeni yetişmiş nazlı gül fidanının gönül alan boyuna sular gibi aktı.

GAZEL

Çoktan husulünü göremem müddeaların,
Tesiri kalmamıştır, Efendi, duaların!

Bigâneler inayetine düştü ihtiyaç,
Bir lûtfu olmadı bu kadar aşinaların.

Mevc-i hatardan olmadı asayişe medar,
Ta yanına oturmuş idim nahudaların.

Ey sakinan-ı bezm-i vatan, gâhi yadedin
Gurbet esiri, derd ü belâ müptelâların!

Hazır olun belâya, ey erbab-ı berk ü saz!
Çıktı hadeng-i ahı göğe binevaların.

Etti kibar lûtfu beni hasta-i melâl,
Tedbiri bende zıddına düştü devaların.

Muhtaç ola, İlâhi, dilenci kapısına
Şol kâmran ki dadın işitmez gedaların.

Sultan-ı lâyezale niyaz eyle, Nevresa!
K'oldur penahı mirlerin, padişaların..

GAZEL

Çoktandır dava ve iddia edilen şeylerin meydana geldiğini göremiyorum; efendi, duaların da tesiri kalmamıştır.

Yabancıların yardımına ihtiyaç düştü; bu kadar tanıdıkların bir lûtfu olmadı.

Tehlike dalgasından kurtulmak için bir dayanak olmadı: Allahsız kaptanların ta yanına oturmuştum!

Ey vatandaki toplantılarda bulunanlar, gurbet esiri olup dert ve belâya düşenleri ara sıra hatırlayın!

Ey varlık sahipleri, belâya hazır olun: Birşeysizlerin ahlarının oku göğe çıktı!

Büyüklerin lûtfu beni keder hastası etti, ilâç tedbiri bende tersine tesir gösterdi.

Allahım, yoksulların feryadını duymıyan o mesut yüksek mevki sahibi, dilenci kapısına muhtaç olsun!

Ey Nevres, Zeval bulmıyan Sultana yalvar; zira bütün beylerin padişahların dayanağı odur.

GAZEL

(Hava-yı feyzi mihr-i aşk ile şebgir eder mehtab
Ki camın sesebil-i nurdan pürşir eder mehtap

Edip derpute mevc-i pertev-i şems-i cihantabı
Nücum-u çarha meşk-i san'at-ı iksir eder mehtap

Giyip bir al eteklik haleden meydane azmetdi
Semada mevlevi âyinini tasvir eder mehtap)

Elinde hame-i zerrini Mevlâna'yı Rumi veş
Gece âsar-ı Şems'i şevk ile tanzir eder mehtap

Siyehtab'ân olur ruşendilânın düşmen-i canı
Ki düzd-ü tireruzu daima dilgir eder mehtap

Nice terkeylesin şebzindedâran vadi-i aşkı
Ten-i pürza'fa mevc-i şuleden zincir eder mehtap

Bu şep revnakfeza-yı bezm-i mehtap olmasın ol şuh
Ki germî ile cism-i pâkine tesir eder mehtap

Beliga Ratib-i Âsaf - nazîrin bezm-i hâsında
Bu nazmı hame-i zerrin ile tahrir eder mehtap

GAZEL

Kadehini nur ırmağından süt beyaz bir içki ile dolduran mehtap, aşk güneşiyle feyiz âlemlerini geceleyin harekete getirir. Cihanı aydınlatan güneşin ışık dalgalarını potasında kaynatarak yaptığı iksirle göğün yıldızlarına her şeyi altına çevirmek sanatını öğretir.

Haleden al bir eteklik giyinerek meydana atıldı : Göklerde mevlevi ayinini tasvir etmekte. Elinde altın kalemiyle Şems-i Tebrizi'nin eserlerini tanzir eden Mevlâna Celâleddin-i Rumi gibi, geceleyin, güneşin gündüz yaptıklarına örnek veriyor.

Kara tabiatlılar aydın ruhluların can düşmanı olur: Mehtap da zamanının karanlık olmasını istiyen hırsızı daima kendine düşman eder. Gece uyumıyanlar aşk vadisini nasıl terketsinler: Mehtap zayıf vücutlara ışık dalgalarından zincir yapar.

Bu gece o şuh sevgili gelerek mehtap âleminin parlaklığını çoğaltmasın: Mehtap ateşlenerek onun saf vücuduna tesir eder.

Ey Beliğ, büyük vezir Ratib'in hususi meclisinde mehtap bu şiiri altın kalemle yazar.

HAYYATNAME

Subhdem bir büt-ü terzibeçe-i şirinkâr
Gümüş endaze gibi kadd ile kıldı reftar
Kâle-i hüsnün edip zîb-i dükân-ı bazar
Rub'adek tuttu rühun zülf-ü girihkerde-i yâr
Gamze mikras-ı belâ suzen-i mujgân hunbar
Kâle-i râzımı açınca kesip biçti nigâr

İğneden ipliğedek hal-i dili yâre dedik
Çaki-i pîreheninden bedenin gördüm ilik
Döğme öksüzcedir eylerse dahi serkeşlik
Yakasın devşirip ol afeti sıkma dibelik
Uydurursa peşine vasla-i yari ağyar
Sonra yanında dikiş tutamaz o ipsiz mekkâr

Hayli şalvarlı şineverdir o ebrusu keman
Tîr-i nazzare-i dilduza yelektir müjgân
Came-i hüsn ona boyunca dikilmiş kaftan
Nîmten sıkma gümüş sinesi daim uryan
Gözün aç sade nigâh eyle nigâra zinhar
Kapama ferce bulursa biniş eyler ağyar

Mest-i mey şöyle ki çakşır gibi ol mehru
Olmuş avize meyan üzre bir arşın giysu
İç donundan kocunurken o sürin ü zanu
Mu - meyana dolama kolunu yazıktır bu
Sıkma entari gibi pembedir endam-ı nigâr
Çekemez sıkletini belki tekeller dildar

TERZİ GÜZELİ

Sabahleyin, işi tatlı bir terzi güzeli, gümüş endaze gibi boyu ile yola çıktı. Güzelliğinin kumaşiyle çarşıdaki dükkânı süsledi; kıvrımlı zülfü yanağının dörtte birini kapladı. Gamzesi belâ makası, kirpiğinin iğnesinden kan damlıyor. Kendisine sırrımı bir kumaş gibi açınca o sevgili kesti biçti.

Gönlümüzün halini iğneden ipliğe kadar sevgiliye söyledik. Gömleğinin yırtmacından vücudunu gördüm: ilik. Öksüzdür, serkeşlik ederse dahi dövme; yakasını devşirip o afeti fazla sıkma! Ağyar sevgilinin vaslasını peşine uydurursa sonra yanında o ipsiz hilekâr dikiş tutturamaz.

O keman kaşlı haylı şalvarlı yüzücüdür; kirpiği, gönül diken bakışının okuna yelektir. Güzellik ona boyunca dikilmiş bir kaftan; mintanı sıkma, gümüş gibi göğsü daima açık. Aman, gözünü aç, sevgiliye sade bak; sakın gözünü yumma: ağyar kapama kumaşı bulursa ona biniş yapar.

O ay yüzlü öyle sarhoş ki çakşır gibi; bir arşın saçı beli üzerine dökülmüş. O diz ve kalça iç elbiseden kocunurken, kıl gibi ince bele kolunu dolama, yazıktır bu! Entari gibi sıkma, sevgilinin vücudu pamuktur, ağırlığını çekemez, belki tekeller.

Teng-i vaslı yanılıp çözme çıkar hicranı
Bar olur hatıra kim sonra şeritler anı
Hele zor eyleme yap yap kırılır gaytanı
İbrişim olsa dahi tusra-i müşgefşanı
Lâyık oldur o mehin hatt-ı şua'-ı enzar
Ola ger ensesinin şemsesine fişte-i târ

Cübbeyi böyle kavuşturma gel ey sîminber
Sırmalı fermeleyi çâk-i kabâdan göster
Dahi yırtıp dikemez başlı başına dilber
Tîz tut usta bu kürdîye hüseynî ister
Çırpıdan çıkmaz ise ana ip eyler sana yâr
Suz-i aşk âliminin kârı değil bihencar

Yâre ma'hud iki donluk çuka var amade
Sofi bir hırka vü destar ile olmaz sade
Müşteri böyle kumaşı bulamaz dünyade
Sandal olmaz ana nisbet balakoz dibâde
Penbe atlas gibi ülkerli o rengin ruhsar
Söyle zâhid zıbınım gördüm ise böyle nigâr

İşleri cümle kubur benli libade berduş
Her abâpuşa nemed giydirir ol hârâ - puş
Destgâhında bize iş kesiyor işvefüruş
Nakd-i can ver ki bu esnada satılmaz kontuş
Neş'eyi levhıne yazdıkça tebaşir ile yâr
Ruy-i muyüm ütüler ateş-i gayret naçar

Zedeler cismimi yüksük gibi sûzenbâzım
Almaz üstüne hatayı yine ol tannazım
Hil'at ister beni püskürme şeh-i mümtazım
Dün Beliğ açtım o canana meta'-i râzım
Anı tahmin ile ölçüp biçerek âhır-i kâr
Gördü kim çıkmadı san'atle tekellendi o yar

Yanılıp kavuşma dengini çözme, hicranı çıkar; hatıra yük olur, sonra onu kim şeritler. Hele hiç zorlama, mis saçan zülfü ibrişim dahi olsa, kaytanı yavaş yavaş kopuverir. Lâyıkı odur ki bakışın ışık çizgisi onun ensesinin şemsesine gizli bir tel olsun.

Ey gümüş göğüslü, gel cübbeyi böyle kavuşturma, elbisenin aralığından sırmalı fermeneyi göster. Dilber henüz kendi başına yırtıp dikemez; usta! tiz tut, bu kürdiye hüseyni ister. Ona çırpıdan çıkmazsa sevgili sana ip eder; aşk ateşi âliminin işi yolsuz olmaz.

Sevgiliye söz verilmiş iki şalvarlık hazır çuka var; ey sofu, sade bir hırka ve sarıkla olmaz. Müşteri böyle kumaşı dünyada bulamaz; balakoz kumaş da ona nispetle sandal olmaz. O renkli yanak pembe atlas gibi ülkerli; zahit, böyle sevgili gördünse söyle!

Bütün işlemeleri kubur benli libade omuzunda, o mermer vücutlu, her abalıya nemet giydirir. O işve satan, tezgâhında bize iş kesiyor; para olarak can ver, zira bu esnada kontuş satılmaz. Sevgili neşeyi tebeşirle levhasına yazdıkta, kıskançlık ateşi, çaresiz, tüyümün yüzünü ütüler.

O benim iğneyle oynıyan hokkabazım vücudumu yüksük gibi zedeler; o alaycı sevgili gene üzerine hatayi almaz, püskürme benli sultanım hil'at ister. Ey Beliğ, dün o sevgiliye sırrımın malını açtım; tahmin ile ölçüp biçerek en sonunda sanatla çıkmadığını görünce teğellendi.

BENİ MAHABBET KABİLESİ

Amma ne kabîle, kıble-i dert
Bilcümle siyahbaht ü ruzert
Giydikleri afitab-ı temmuz,
İçtikleri şule-i cihansuz.
Her birisi bir nigâra vurgun,
Şemşir gibi dehanı pür hun.
Erzakları belâ-yı nagâh,
Ateş yağar üstlerine her gâh
Ektikleri dane-i şerare,
Biçtikleri kalb-i pare pare.
Anlar ki kelâma can verirler,
Mecnun o kabîledendi derler...
Ol semte gelince nevbaharan
Sahraya olurdular girizan.
Sağ-ı gamı gülfeşan sanırlar,
Kan ırmağın erguvan sanırlar.
Her biri gezer kenar-ı bağı,
Devşirdiği lâle kendi dağı.
Bilmez ki nedir nihal-i gülnar,
Ateş mi bitirdi yoksa gülzar,
Gül mü güler, erguvan mı ağlar,
Etfal-i nihal kan mı ağlar...

SEVGİ OĞULLARI KABİLESİ

Amma ne kabile: Dert kıblesi, hepsi kara bahtlı ve sarı yüzlü. Giydikleri temmuz güneşi, içtikleri cihanı yakan alev. Herbiri bir sevgiliye vurgun, kılıç gibi ağzı kan dolu. Erzakları ani belâ, üstlerine her an ateş yağar. Ektikleri kıvılcım tanesi, biçtikleri parça parça kalb. Onlar ki söze can verirler; Memnun o kabiledendi derler.

O semte ilkbahar gelince kırlara kaçarlardı. Gam yarasını gülfeşan (bir çeşit lâle) sınırlar, kan ırmağını erguvan sanırlar. Herbiri bahçenin kenarını (göğsünü, içini) dolaşır; devşirdiği lâle kendi yarası. Gülnar (bir çeşit gül) fidanı nedir yoksa gül bahçesi ateş mi yetiştirdi; gül mü güler, erguvan mı ağlar, fidan çocukları (çocuk gibi fidanlar) kan mı ağlıyor, bilmez.

GAZELLER

I

Yine zevrak-ı derunum kırılıp kenara düştü
Dayanır mı şişedir bu reh-i sengsara düştü

O zaman ki bezm-i canda bölüşüldü kâle-i kâm
Bize hisse-i mahabbet dil-i pare pare düştü

Gehi zir-i serde desti geh ayağı koltuğunda
Düşe kalka haste-i gam der-i lûtf-u yâra düştü

Erişip bahara bülbül yenilendi sohbet-i gül
Yine nevbet-i tehammül dil-i bîkarara düştü

Meh-i bürc-ü ârızında gönül oldu hâle mail
Bana kendi taliimden bu siyeh sitare düştü

Süzülüp o çeşm-i ahu dedi zevk-i vasla yahu
Bu değildi n'eyleyim bu yolum intizara düştü

Reh-i mevlevide Galip bu sıfatla kaldı hayran
Kimi terk-i nam ü şane kimi itibara düştü

II

Gül ateş gülbün ateş gülşen ateş cuyibar ateş
Semender-tıynetan-ı aşka bestir lâlezar ateş

Heman ey saki bir sâgar tutuştur dest-i dildara
Gazapla bezme geldi şem'-i meclis veş yanar ateş

Nesim ateş çıkardı gonce-i çeşm-i ümidimden
Bıraktı gülşen-i âmalime berk-i bahar ateş

GAZELLER

I

Yine içimdeki billûr kadeh kırılıp kenara atıldı; bu bir sırça kaptır, hiç dayanır mı: taşlık yola düştü.

Ruhlar meclisinde murat kumaşı bölüşüldüğü zaman bize sevgi hissesi olarak parça parça bir gönül düştü. Kâh eli başının altında, kâh kadehi koltuğunda, gam hastası düşe kalka sevgilinin lûtuf kapısına düştü. Bülbül bahara erişerek gül sohbeti yenilendi; yine tahammül nöbeti kararsız gönüle düştü.

Gönlüm sevgilinin ay gibi yüzündeki bene tutuldu: Bana kendi talihimden bu kara yıldız düştü. O ceylân gözü süzülerek konuşma zevkine elveda dedi; benim umduğum bu değildi; ne yapayım, yolum beklemeye düştü.

Galip Mevlevilik yolunda bu sıfatla hayran kaldı; kimisi adı sanı terketti, kimisi itibara düştü.

II

Gül ateş, gül fidanı ateş, bahçe ateş, ırmak ateş; aşkın semender yaradılışlı insanları için lâlelik te ateştir. Ey saki! Sevgilinin eline hemen bir kadeh tutuştur: Meclisi aydınlatan mum gibi yanar ateş kesilerek öfkeyle geldi.

Meltem, ümidimin konca gibi gözünden ateş çıkardı; bahar şimşeği, emellerimin gülbahçesine ateş bıraktı.

Hayal-i hasret-i hâlinle ah ettikce uşşakın
Şeb-i firkatte her dem ahteran eyler nisar ateş

Bana duzehden ey meh dem urur gülzarlar sensiz
Diraht ateş nihâl ateş gül ateş berg ü bar ateş

Çırağ-ı bezm-i hicri olduğum yapmış yakıştırmış
Gönül pervanesine vuslat ateş intizar ateş

Meğer kilk-i sebük-cevlânın olmuş germrev Galip
Zemin ateş zaman ateş bütün nakş ü nigâr ateş

III

Dolu nükuş-i havadır hızane-i tambur
Dımağ kâsesidir kârhane-i tambur

Kanatlanır heves-i sayde baz-ı musîkar
Tezerv-i nağmeye cay olsa lâne-i tambur

Bu mürgzar-ı terennümde andelip gibi
Hezar kuş uçurur aşiyane-i tambur

Nümune-i küre-i nâr aşk kâsesidir
Zeban-ı tazene gûya zebane-i tambur

Olur elinde onun tarumar zülf-i emel
Edince tazenesin yâr şane-i tambur

Riyaz-ı hayreti sirab-ı feyz eder Galip
Akınca su gibi mevc-i terane-i tambur

Ey sevgili! Senin yüzündeki benin hasretiyle hayale dalan âşıkların ah ettikçe ayrılık gecesinde yıldızlar her an ateş saçar. Ey ay yüzlü, sensiz gül bahçeleri bana cehennem gibi görünür: Ağaç ateş, fidan ateş, gül ateş, yaprak ve yemiş ateş... Ayrılık meclisine yanan mum olduğum sevgili yapmış yakıştırmış: Gönül pervanesi için kavuşma ateş, bekleme ateş!.

Galip! Meğer senin hafif hareketli kalemin ateşli gitmeğe başlamış: Yer ateş, zaman ateş, bu nakışlar ve şekiller ateş.

III

Tanburun hazinesi sesten nakışlarla doludur; onun faaliyet yeri dimağın bulunduğu kafatası gibidir. Tanbur bir yuva gibi nağme sülünlerine yer olunca neyin sadası şahin gibi av yakalamak hevesiyle kanat açar. O zaman tanbur bu birçok kuşların ötüştüğü yerde yuvasından bülbül gibi binlerce kuş uçurur. Ateş küresi gibi bir aşk kâsesidir; mızrabın dili sanki onun bağrından fışkıran bir alevdir. Sevgili mızrabiyle tanburun tellerini taramağa başlayınca onun elinde emel zülüfleri tarumar olur.

Ey Galip! Tanbur nağmesinin dalgaları su gibi akınca hayret bahçelerini feyizli sulara kandırır.

MÜSEDDES

Erbab-ı hirfet içre zuhur eyledi fiten
Şakird ü usta birbirine oldu dilşiken
Baistir ana bir kişi kim çulpa cümleden
Bin türlü marifetten eder bahs açıp dehen
Kundakçılarda Hacı Süleyman-ı Lâfzen
Bilmez ne yaptığın geçinirken hezârfen

Kârı idi oyuk gibi bostanda bekçilik
Karpuz taşırdı şehre ederdi eşekçilik
Dermiş ki ettim Aydın ilinde köçekçilik
Valilerin yanında da etmiş tüfekçilik
Kundakçılarda Hacı Süleyman-i lâfzen
Bilmez ne yaptığın geçinirken hezârfen

Kâzip değilse gitmiş idim hacca ben demiş
Yünlerden ip kırılsa yapardım resen demiş
Tahtırevan bozulsa ben idim düzen demiş
Katırları topal edici nâ'lbend imiş
Kundakçılarda Hacı Süleyman-i lâfzen
Bilmez ne yaptığın geçinirken hezârfen

Gahice nazma verziş eder de gazel yapar
Her beyt-i nâbecaye müşevveş temel yapar
Elbette muntazam yapamaz pür halel yapar
Hezlin müseddesin de Hevayî güzel yapar
Kundakçılarda Hacı Süleyman-i lâfzen
Bilmez ne yaptığın geçinirken hezârfen

HACI SÜLEYMAN

Sanatkârlar arasında bozgunculuk çıktı, usta ve çırağın birbirine karşı gönlü kırıldı. Buna sebep, herkesten daha çulpa bir kişidir. Ağzını açarak bin türlü marifetten bahseder: Kundakçılarda lâf savuran Hacı Süleyman, her ilmi bilir geçinirken ne yaptığını bilmez.

İşi, oyuk gibi bostanda bekçilikmiş; bazan da eşekçilik eder, şehre karpuz taşırdı. "Aydın ilinde köçekçilik ettim." dermiş, valilerin yanında tüfekçilik de etmiş: Kundakçılarda lâf savuran Hacı Süleyman, her ilmi bilir geçinirken ne yaptığını bilmez.

Yalan söylemediyse "Hacca gittim" demiş. "İp kopsa yünlerden ip yapardım, tahtırevan bozulsa düzelten bendim." dermiş. Katırları topal eden bir nalbantmış: Kundakçılar'da lâf savuran Hacı Süleyman, her şeyi bilir geçinirken ne yaptığını bilmez.

Ara sıra şiire gayret sarfederek gazel yazar her yersiz beyte karma karışık temel yapar; elbette düzgün yapamaz, bozuk ve kusurlu yapar. Havayi alay şiirinin müsedesini de güzel yapar: Kundakçılarda lâf savuran Hacı Süleyman, her şeyi bilir geçinirken ne yaptığını bilmez.

VASF-I ZENPARE-İ AVARE

Macerası çok idi dünyada
Ona derlerdi Suyolcuzade
Akdeniz sularına olsa revan
Küs-ü deryaya kalırdı hayran
Gözünü yıldıza dikse nagâh
Zühre'den gayriye etmezdi nigâh
Cayigâh etmiş idi Kıztaşı'n
Kızların taşı yarardı başın
Bir ziyafette bulunsaydı gidi
Yediği cümle kadınbudu idi
Kollar atmıştı o şahs-ı bibâk
Komşu divarına manende-i tâk
Tahteperde yarığından pinhan
Harem-i çare olurdu nigeran
Nevbenev came giyerdi veresi
Aldatırdı nice müflis teresi
Zib ü ziverle olup telli bebek
Gösterip hançeri çalkardı göbek
Sanki allarla gelincik çiçeği
Zenne kolbaşısının kız köçeği
Olsa başında dahi taş yarığı
Çatal eylerdi o telli sarığı
Salınıp kaşını gözün süzerek
Söylese kız gibi ağzın büzerek
Uzatıp boynunu gerdan kırarak
Köşebaşında bıyıklar burarak
Yağlanıp da sürünürdü yâre
Çıkarırdı kokusun biçare
Gözünün sürmesi pek taşkın idi
Sürmeli gözler için şaşkın idi
Kande giysusunu sarkıtsa zenan

BİR KADIN DÜŞKÜNÜ

Dünyada macerası çoktu, ona Suyolcuzade derlerdi. Akdeniz sularına gitse deniz anasına hayran kalırdı. Ansızın gözünü yıldıza dikse Zühre'den başkasına bakmazdı. Kıztaşı'nı yer edinmişti, kızların taşı başını yarardı.

Gidi bir ziyafette bulunsa yediği hep kadınbudu olurdu. O korkusuz şahıs, asma filizleri gibi, komşu duvarına kollar atmıştı. Tahtaperde aralığından gizli gizli komşu evlerinin içine bakardı.

Veresiye alınmış yeni elbiseler giyerdi; nice müflisler bu teresi aldatırlardı. Süs ve parlaklıkla telli bebek olarak hançeri gösterip göbek çalkardı. Allı elbiselerle sanki gelincik çiçeği veya zanne kolbaşısının kız köçeği idi.

Başında taş yarığı bile olsa o telli sarığı gene çatal yapardı. Kaşını gözünü süzüp salınarak, söz söylerken kız gibi ağzını büzerek, boynunu uzatıp gerdan kırarak, köşe başında bıyıklar burarak, yağlanıp sevgiliye sürünür ve, zavallı kokusunu çıkarırdı. Gözünün sürmesi pek taş-

Bu da sarkıntılık eylerdi heman
Söz atıp yanlarına varır idi
Rahmi vardır deyü yalvarır idi
Yalana kurmuş idi başka zemin
Ser-i sermayesi bin türlü yemin
Suk-u zergerde görüp nisvanı
Potalarda erimişti canı
Derdi altın takınan dildare
Altına batıracak canpare
Suk-u haffaftan ettikçe güzer
Kınalı bir topuğa etse nazar
Açılıp ağzı misal-i papuş
Terliği şevkine eylerdi huruş
Geçse bir semte güruh-u nisvan
Önün alırdı heman puyekünan
Seyr-i mevlûda çekerdi hasret
Sanasın kim doğururdu nekbet
Dolu dizgin gezip Atmeydanı'n
Dolaşırdı koşarak her yanın
Koçılar semtin ederdi devran
San tekerlek idi ol sergerdan
Cum'ada ermek için matluba
Sabrı kalmazdı varıp Eyyub'a
Türbe etrafını devran ederek
Canı cananeye kurban ederek
Teni kaymak gibiler şevkinden
Sütçüler yanın ederdi mesken
Erişip mevsim-i Kâğıthane
Nazeninler çıkıcak seyrane
Der idi meyl-i teferrüçle heman
Sad temenna ederek ez dil ü can

kındı, sürmeli gözler için şaşkına dönmüştü.

Nerde ve ne zaman kadınlar saçlarını sarkıtsalar bu da hemen sarkıntılık ederdi. Söz atıp yanlarına gider, merhameti vardır diye yalvarırdı. Yalana başka bir saha kurmuştu, sermayesinin kaynağı binlerce yemin. Kadınları kuyumcu sokağında görmekle canı potalarda erimişti. Altın takınan sevgiliye "altına batırılacak can parçası" derdi. Ayakkabıcılar çarşısından geçtikçe, kınalı bir topuğa baksa, ağzı pabuç gibi açılarak terliği şevkiyle coşardı.

Kadınlar grup halinde bir semte doğru geçse hemen koşarak önlerine çıkardı. Musibet doğurur gibi mevlûda gitmelere hasret çekerdi. Atmeydanı'nı dolu dizgin gezip koşarak her yanını dört dönerdi. Arabalar semtini dolaşırdı, o şaşkın sanki tekerlekti.

Cuma günü isteğine ulaşmak için, sabrı kalmaz. Eyüp'e gidip türbe etrafını dolaşarak, canı canana kurban ederek, teni kaymak gibiler aşkından sütçülerin yanını yer edinirdi.

Kâhtane mevsimi gelip de nazeninler seyrana çıkınca, gezinti arzusiyle, candan gönülden yüz selâm vere-

Sıkma ferraceli bir işvezeni
Görse sık sık bakıp ol göz dikeni
Yakasına dikilip tenhada
Sıkmağa olur idi amade
Seyredip baştaki kız yaşmağını
Bus ederdi eğilip paşmağını
Zenneye çıksa oyunda çengi
Yüreği oynar uçardı rengi

rek sözler söylerdi. Sıkma feraceli işveli bir kadın görse, o göz dikeni, sık sık bakarak tenhada yanına dikilip onu sıkmağa hazırlanırdı. Başındaki kız yaşmağını seyrederek eğilip ayakkabısını öperdi. Orta oyununda, çengi, kadın rolüne çıksa yüreği oynar, rengi uçardı.

TARİHLER

Ey Süruri, nereden istersen
Busemi al! dedi dildar bana.
Söyledim ağzın öpüp tarihin:
Verdi bir buse bugün yâr bana.
1780

Yine evlendi bozoklu kocaman
Kameti olmuş iken hemçü keman.
Ak imiş saçı, dedim tarihin;
Kara kuru karı aldı Numan.
1785

Melekülmevti düşünde görerek fevt oldu,
Vermedi hiç halel uykusuna tiryaki
Müptelâyan-ı şehir gıpta ile der tarih:
Bir gece daldı ecel uykusuna tiryaki.
1792

Muallim hanesinin damı damlardı, Veli Hace
Kılıp etfali azad istedi tecdidini anın.
Hesab-ı Ebced'i kalfa bilirmiş, söyledi tarih:
Yıkıldı mektebin sakfı, yapıldı gönlü sıbyanın.
1787

TARİHLER

Sevgili bana "Ey Süruri, neremden istersen öpücük al!" dedi. Ben de ağzını öperek bu hâdisenin tarihini söyledim: Bugün sevgilim bana bir öpücük verdi: 1780.

Bozoklu ihtiyar, boyu keman gibi bükülmüş olduğu halde gene evlendi. Saçı akmış, tarihini söyledim: Numan kara kuru karı aldı: 1785.

Tiryaki, ölüm meleğini rüyasında görerek öldü, uykusuna hiç bozuntu vermedi. Şehrin içki düşkünleri imrenerek tarih söylediler: Bir gece tiryaki ecel uykusuna daldı: 1792.

Öğretmen evinin damı damlıyordu. Veli Hoca, çocuklara tatil vererek onu yeniden yaptırmaya girişti. Kalfa, ebcet hesabını bilirmiş, tarih söyledi: Okulun damı yıkıldı, çocukların gönlü yapıldı: 1787.

KITALAR

SÜMBÜLZADE VEHBİ HAKKINDA

I

Hastayım bana yarar suy-i Kalender diyerek
Tuttu yalı gidip ol canibe Vehbi cansız
Yeniköy'de kefereyle içerek köhne şarap
Eski küfrün yine tecdit eder ol imansız

II

Taze kızlarda şimdi Vehbi-i pir
Sarfedip ayş ü işrete parasın
Desti ile gâvur gidi döküyor
Ak sakal üstüne papas karasın

III

İçerken bade sakilik edermiş
Kenizi Vehbi-i şuridehalin
Şarabı rişine döktükçe dermiş
Kızıl kana boyansın ak sakalın

IV

Bir ehl-i zarafet dedi kim Vehbi-i pirin
Divanı mı çok name-i âmali mi çoktur
Dedim ki mesavidir ikisi de velâkin
Bazı iyisi bunda var ol namede yoktur

KITALAR

SÜMBÜLZADE VEHBİ İÇİN

I

Vehbi "hastayım, bana Kalender semti yarar!" diyerek o tarafa cansız gidip yalı tuttu. O İmansız, Yeniköy'de gâvurlarla şarap içerek gene eski gâvurluğunu yenileştiriyor.

II

İhtiyar Vehbi şimdi parasını taze kızlarla yiyip içmeğe sarfediyor; gâvur gidi ak sakalı üzerine papazkarasını testi ile döküyor.

III

Perişan halli Vehbi şarap içerken cariyesi sakilik edermiş ;o, şarabı sakalına döktükçe kız da "Ak sakalın kızıl kana boyansın!" dermiş.

IV

Zarif sözlü zatlardan biri dedi ki:
— İhtiyar Vehbi'nin divanı mı daha çoktur, dünyada yaptığı işlerin ahrette görülecek hesap defteri mi?
Ben de dedim ki :
— İkisi de eşittir; ancak, bazı iyi şeyler divanında var, o defterde yoktur.

ZENAN-I İSLÂMBUL

Revnak-ı ruy-i cihan İslâmbul
Kân-ı gılman ü zenan İslâmbul
Zen-i dünyaya budur maye-i hüsn
Çehre-i âleme pîraye-i hüsn
Ümm-ü dünya dedi Mısr'a kudema
Şimdi amma bu asus-u dünya
Verdi bu şehre Cenab-ı Hâllak
Hüsn-ü hilkat ile hüsn-ü ahlâk
Pembedendir ten-i her mevlûdu
Goncedendir dahi sürhâlûdu
Yani her hurde-i esbab-ı safa.
Bu mahalden olur evvel peyda
Hoş gelir ol reviş-i nadide
Ona âlem çalışır taklide
Dahi bu şehrin içinde cânâ
Bir iki fırka olur nev-i nisa
Evvelâ fırka-i ehl-i perde
O görünmez ki dahi mahşerde
Yani ol fırka-i erbab-ı büyut
Dürc-ü sîm içre misal-i yakut
Goncedir şişede olmuş mahrus
Tutidir sanki kafeste mahpus
Değmemiş turresine bad-ı saba
Görmemiş ruyünü hurşit asla
Sahib-i gayret ü namus ü vakar
Hanesinde oturur leyl ü nehar
Dahi bir fırkası sahip - hurde
Görünür zahiri ehl-i perde
Giyer enva-i libas-ı zinet
Sanki bir serv-i murassa' - kamet

İSTANBUL KADINLARI

Dünyanın yüzünün ışığı, kadın, erkek, güzeller kaynağı İstanbul! Bütün dünya kadınlarına güzellik esasını öğreten, cihanın yüzüne güzellik süsü veren bu şehirdir. Eskiler Mısıra dünyanın anası dediler amma şimdi dünya güzeli budur. Tanrı bu şehire vücut ve ahlâk güzelliği vermiştir. Her evlâdının teni sanki pamuktan, kızıllığı goncadandır. Zevk ve sefaya dair bütün incelikler evvelâ buradan çıkar. Buranın nadide usulleri hoş görünür, bütün dünya onları taklide çalışır.

Sevdiğim, bu şehrin içinde bir iki gurup kadın vardır. Önce perde arkasındakiler gelir; onlar mahşerde bile görünmezler. Bu ev kadınları gümüş kutular içindeki yakuta benzerler. Sanki bardakta gonca, kafeste papağandırlar. Zülüflerine sabah rüzgârı değmemiş, yüzlerini güneş bile görmemiştir. Vakarlı, namuslu ve gayretlidir; gece gündüz evinde oturur. Bir kısmı da bütün dalaveraları bilir. Dışardan bakışta kapalı gibi görünür. Türlü türlü süslü elbiseler giyinir: sanki baştan ayağa incilerle işlenmiş bir selvidir. O mücevher çiçekler, o nefis altınlar,

O mücevher çiçek o hıly-i nefis
Her biri gıpta feza-yi Belkîs
Ah o kernameli ol debdebeli
O mücevherli o elmas küpeli
O felâtuni yeni ferrace
Akl-i dânayı verir tarace
Hüsnüne böyle verince zinet
Eder ol demde şikâra niyyet
Bir iki cariye ardında revan
Dolaşır çarşıyı dükkân dükkân
Öyle nazende yürür hasta gibi
Ayağı birbirine beste gibi

ZENAN-I RUM

Cilve gencinesi rum kızlarıdır
Hep nisanın dahi faizleridir
Nedir ol ince meyan-ı nazik
Söyledikçe o zeban-ı nazik
Nedir ol naz o kelâm-ı dilkeş
O temayül o hıram-ı dilkeş
Nedir ol kamet-i serv-i vâlâ
Nev fidan-ı çemen-i sun-u Huda
Nedir ol cümbüş-ü bigâne nedir
Onda ol gamze-i mestane nedir
Ona mahsus o tegafül o eda
Ona mevkuf o tekellüm o sada
Dil uciyle o hurufu icra
Şivelerle o kelâm-ı ziba
Dürr-ü şehvar-ı kelâmı dizilir
Sanki ağzına gelince ezilir
Nedir ol kamet-i vâlâ o hıram
Cümlesinde mütenasip endam

elmaslar, her biri Belkıs'ı imrendirecek derecede. Ah, o kernameli, o debdebeli o mücevherli, o elmas küpeli! O eflâtun yeni ferace en akıllının bile aklını yağmaya verir. Güzelliğini böyle süsleyince hemen bir av bulmağa niyet eder. Ardında yürüyen bir iki cariye ile çarşıyı dükkân dükkân dolaşır. Öyle hasta gibi nazlı nazlı yürür ki ayakları birbirine bağlı sanırsın.

RUM KADINLARI

Cilve hazinesi rum kızlarıdır, bütün kadınların da en üstünleridirler. Nedir o ince nazik bel! O tatlı dil söyledikçe o ne güzelliktir! O naz, o gönül çekici sözler, o temayül, o salına salına yürüyüş nedir! O yüksek selvi boy, sanki Tanrı sanatının bahçelerinde yetişmiş bir fidan. Nedir, o lâkaydane sallanış, o baygın bakış nedir! O anlamaz gibi görünüş, o eda, o konuşma, o ses hep ona mahsus. O, harfleri dil ucile söyleyiş, o şiveli güzel sözler. Sanki kelimeler inci taneleri gibi dizilir ve ağzına gelince ezilir. Hepsinde o mütenasip endam, uzun boy, o salınış nedir! Yakası, âşıklarının gönlünü yakmak için yerle bera-

Sürünür yerle beraber yaka
Dil-i uşşakını tâ kim yaka
O perişani hotoz bir yane
O reviş o kırılış mestane
O revişler nola gönlüm vari
İki engüşt ile ol reftari
Yoluna sanki düşendi ateş
Yanacaktır ayağı ol mehveş
Sanasın rahına kalb-i uşşak
Dökülüp eyliyecektir ihrak

GAZEL

Gülerek raksederek her yane
Çıktı ol çengi kızı meydane.

Ele almış yine çarparesini,
El'aman! böyle gerek canane.

Ne acep raksediyor, seyreyle,
Sabra takat mı kalır insane.

Nağmesin mutrib unuttu göricek,
Sazları oldu dahi mestane.

Yerdedir havf ile çeşm-i neyzen,
Yüzüne baksa olur divane.

Rüh-u zibası güzel, çeşmi güzel,
Kadd-i bâlâsı güzel dürdane.

Gamzesi akl alıcı mahrem-i raz,
İşvesi can verici bigâne.

Fazıl-ı hastadili atma sakın,
Nazeninim, güzelim, yabane!..

ber sürünür. O perişanî hotoz bir yanda, o sarhoşcasına yürüyüş ve kırılış! Ey gönlümün varı, o gidiş, o iki parmak üzerine basarak yürüyüş ne? Sanki yoluna ateş döşenmiş o ay yüzlü ayağı yanacak gibi yere basıyor. Sanki âşıkların kalpleri yoluna dökülüp yakacak.

GAZEL

O çengi kızı, gülerek, sarhoşçasına oynıyarak meydana çıktı. Gene çalparasını eline almış; aman, sevgili işte böyle olmalı!

Seyret, ne tuhaf oynuyor; insanda sabra takat mı kalır? Çalgıcı onu görünce nağmesini unuttu, sazları daha sarhoşçasına bir hal aldı. Neyzenin gözü korkudan yere çevrilmiştir, yüzüne baksa divane olur.

Sevimli yanağı güzel, gözü güzel; uzun boyu güzel, bir inci tanesi. Gamzesi sırları tanıyan akıl alıcı, işvesi canlar bağışlıyan bir yabancı.

Ey nazlım, güzelim, gönlü hasta Fazıl'ı sakın yabana atma!

I

Ne dem ol gözleri mestane gelir hatırıma
İptida sunduğu peymane gelir hatırıma

Dest-i cevrinde nice yıllar o kaşı yayın
Çektiğim çille-i merdane gelir hatırıma

Bir masal söyler o şuhu sararım fikri ile
Günde yüz bin kadar efsane gelir hatırıma

Beni sevmez diye beyhude sitem eylemesin
Sevmem ol mehveşi de ya ne gelir hatırıma

Ne yalan söyleyim ol şuh ile hemmeclis iken
Ne bir ahbap ne bigâne gelir hatırıma

Hahiş-i zevk-i visalinle bilir misin acep
Göricek ben seni cânâ ne gelir hatırıma

Derdimi dökmeğe dildara tez elden Vâsıf
Mesken-i mahfi bizim hane gelir hatırıma

II

O gülendam bir al şale bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün

Alıp aguşa bu çağında meyan-ı nazın
Saran ol servkadi Vâsıf öğünsün yürüsün

I

O gözleri sarhoş bakışlı sevgili ne zaman hatırıma gelse bana ilk sunduğu kadehi hatırlarım. O kaşı yayın cevredici elinde çektiğim erkekçesine çileyi hatırlarım.

"Belki bir masal söyler de o şuhu sararım" düşüncesiyle hatırıma günde yüz bin kadar efsane gelir. "Beni sevmiyor" diye boşuna sitem etmesin: O ay gibi güzeli sevmem de ya niçin hatırıma gelir?.. Ne yalan söyliyeyim, o şuh ile aynı mecliste bulunurken hatırıma ne bir ahbap ne de yabancı gelir... Sevgilim, seni görünce kavuşma zevki arzusiyle hatırıma ne geliyor, acaba biliyor musun?..

Vâsıf! Tezelden derdimi sevgiliye dökmek için gizli bir yer olarak bizim ev hatırıma geliyor.

II

O gül endamlı sevgili bir kırmızı şala bürünsün yürüsün, ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün, yürüsün. Ey Vâsıf, bu çağında nazlı belini kucağına alarak o selvi boyluyu saran öğünsün dursun!.

III

Görenler düşte cam-i lâ'l-i âlin kanlar ağlarmış
Ucundan gamzenin kanlar dökülür canlar ağlarmış

O rütbe zalim ü hunriz imiş kim çeşm-i fettanın
Nigâh-ı mestinin ettiği kana kanlar ağlarmış

Geçen bir akdenizli dilrüba nakletti mecliste
Leb-i lâ'lin-i yâre reşk ile mercanlar ağlarmış

İşittim bir tabib-i hazik-i hüsnün dehanından
Devasız derdine âşıkların dermanlar ağlarmış

Gözün aç göz göre aldanma Vâsıf reng-i fâniye
Yarın ukbada bugün nefsine uyanlar ağlarmış

IV

Gördüm ol gülnahl-i ziba ayş ü nuş etmiş gelir
Perçem-i ambermisalin zib-i duş etmiş gelir
Olmamak kabil mi dil müstağrak-ı şevk ü tarep
Neş'e deryalar gibi cuş ü huruş etmiş gelir

V

Âlemde eğer olmasa hercayi o mehveş
Bu hüsn ile olmazdı ona mihr-i felek eş
Ya âteşi canfesti ya al hare libası
Fark edemedim geçti yanımdan yanar ateş

III

Senin kızıl lâal dudaklarının sunduğu şarap kadehini rüyada görenler kan ağlarmış; gamzenin ucundan kanlar dökülür, canlar ağlarmış. Fettan gözün o derece zalim ve kan dökücü imiş ki baygın bakışının ettiği kana kanlar ağlarmış.

Geçenlerde mecliste bir akdenizli güzel anlattı: Sevgilinin lâal gibi dudaklarına imrenerek mercanlar ağlarmış. Anlayışlı bir güzellik hekiminin ağzından işittim: Âşıkların devasız derdine dermanlar ağlarmış.

Ey Vâsıf, gözünü aç, fanî renklere göz göre aldanma! Bugün nefsine uyanlar yarın ahrette ağlarmış.

IV

Gördüm: o yakışıklı gül fidanı yiyip içmiş, geliyor; anber gibi saçlariyle omuzlarını süslemiş, geliyor. Gönlün şevk ve ahenge gark olmaması mümkün mü? Neş'e denizler gibi coşmuş çağlayıp geliyor.

V

Dünyada o ay gibi sevgili hercayi olmasa bu güzellikle göklerin güneşi ona eş olamaz. Elbisesi ya ateş rengi canfesti, yahut ta al hâreli: Fark edemedim, yanımdan yanar ateş gibi geçti.

ŞARKI

Bir sözüm var sana, ey nahl-i gül-ü handanım:
Almak ister seni aguşuma bir şep canım.
Kalmadı zerre kadar sabredecek dermanım.
Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

O yılankavili fermayişi dün ben aldım.
Kara sammur için etrafa haberler saldım.
İşte bayram da gelip çatmada, şaştım kaldım..
Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

Buluruz istediğin, etme sitem beyhude,
Hele yarın bakalım bizde olan mevcuda,
Yok senin istediğin anterilik çarşuda;
Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

Dilediğin kadar al altun, elin koynuma sok.
Güvezi, pembe, yeşil, mai, şarabi şal çok;
Öyle sammuri siyaha yakışır fıstıkı yok,
Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

Gezmese elden ele sözleri Şam ü Şarkı
Vâsıf'ın gayri fütadenden olur mu farkı?
Vasf-ı hüsnünde senin söylemeyim de şarkı,
Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım?..

ŞARKI

Ey gülen gül fidanım, sana bir sözüm var: Canım seni bir gece kucağıma almak istiyor. Zerre kadar sabredecek dermanım kalmadı. Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

O yılankavili fermayişi dün ben aldım, kara samur için etrafa haberler saldım. İşte bayram da gelip çatmada, şaştım kaldım: Ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!

İstediğini buluruz, boşuna sitem etme! Hele yarın bizde bulunanlara bir bakalım. Senin istediğin entarilik çarşıda yok; a efendim, a benim sultanım, ne yapayım!

Elini koynuma sok, dilediğin kadar altın al! Güvez, pembe, yeşil, mavi, şarabi şal çok; fakat öyle samur gibi siyaha yakışacak fıstıkı yok. Ne yapayım, a efendim, a benim sultanım!

Vâsıf'ın şiirleri elden ele doğuyu ve güneyi gezmese, onun, senin başka düşkünlerinden farkı olur mu? Senin güzelliğini tasvir edip övmek için şarkı söylemiyeyim de ne yapayım, ay efendim, a benim sultanım!..

TAHMİS

KADIN TABİRLERİYLE BİR ANNE AĞZINDAN KIZINA NASİHAT

Kız dinle nush ü pendimi kavlinde sadık ol
Gözle rıza-yi kaynatayı kul halayık ol
Kim der sana ki bir çamura var bulaşık ol
Ne kesret ile zahide ne pek te açık ol
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Bir nevcivan kocaya varıp et dediklerin
Beş altı paçe kestiregör yediliklerin
Eksiklilerin er düzer eksik gediklerin
Yarım pabuçla geyıp a postal çetiklerin
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Böyle kılıkla görse a kız oynaşın şaşar
Bir kez alan miyanını âguşa bin yaşar
Hasılsız olma ol hamarat evde iş başar
Fâkir börekçi sonra seni her alan boşar
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Destgâh kurma alıp eve taze bir uşak
Bez çöz gücükte çözme kızım kimseye kuşak
Vay başına olursan eğer yüzü yumuşak
Eyler birisi göbeğinin altın iki şak
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

KADIN DEYİMLERİYLE BİR ANNE AĞZINDAN KIZINA ÖĞÜT

Kız, öğüdümü dinle, sözünde doğru ol; kaynatanın rızasını gözle, ona kul halayık ol! Sana kim der ki git bir çamura bulaş. Ne fazlasiyle sofu ol ne de pek açık. Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Bir genç kocaya varıp dediklerini yap; yediliklerini beş altı paça kestirmeğe bak. Eksiklilerin eksik gediklerini kocaları düzenler. A postal, yarım pabuçla çediklerini giyinerek sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

A, kız! Seni böyle kılıkla görse oynaşın bile şaşar. Belini bir kere kucağına alan bin yaşar. Mahsulsüz olma, hamarat ol, evde iş başar! Sonra seni, fakir, börekçi her alan boşar; sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Eve taze bir uşak alıp tezgâh kurma. Şubatta çocuk bezi çöz, kızım, kimseye kuşak çözme. Eğer yumuşak yüzlü olursan vay başına: Birisi göbeğinin altını ikiye böler. Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Bak büyük ablan oldu küçük tevbede gelin
Sizde bacınla daye dadı bir yere gelin
El birliğiyle yenge kadınlar tutup elin
Var bir kibârzadeye sardıragör belin
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Görüp geyimli elleri yüksünme hey düdük
Elbet biçer sana da sağ olsun koca kütük
Soysuzluk etme gayri değilsin kızım küçük
Oldun şükür yetiştirene işte bösböyük
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Oldu gelin bak Âtike darısı başına
Ta kıztaşı'nda girdi birinin firaşına
Düşme pek öyle çengi çegane telâşına
Girdin a dilbaz artık on üçüncü yaşına
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Kız, kaç, yanımda vızlama sivri sinek gibi,
Fink urma iki yanına kırnak köçek gibi!
Yere geçer arından erin köstebek gibi.
Ayak bağiyle sonra kalırsın eşek gibi.
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Sana düşer mi komşudan et ekmek istemek?
Duyar herif de sonra çeker bir eyi kötek.
Gir besmeleyle aş evine, sen de çek emek,
Otur hazırla akşama birkaç sahan yemek...
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Bak, büyük ablan küçük tövbede gelin oldu. Siz de ablanla dadı sütnine bir araya gelin, el birliğiyle, yenge kadınlar elinden tutsun, bir kibarzadeye varıp belini sardırmaya bak. Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Elleri giyimli görerek imrenip üzülme! Koca kütük sağ olsun, elbet sana da yaptırır. Artık küçük değilsin, kızım, soysuzluk etme, şükür yetiştirene, işte kocaman oldun. Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Bak, Atike gelin oldu, darısı başına, ta Kıztaşı'nda birisinin yatağına girdi. Pek öyle çengi çalgı telâşına düşme; a dilbaz, artık onüçüncü yaşına girdin. Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Kız, kaç, yanımda sivrisinek gibi vızlama! Kırnak köçek gibi iki yanını fink atma! Kocan utancından köstebek gibi yere geçer, sonra eşek gibi ayak bağıyle kalırsın... Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Komşudan et ekmek istemek sana yakışır mı? Sonra herif duyar da sana bir iyi kötek çeker. Besmeleyle mutfağa gir, sen de emek çek; otur, akşama birkaç sahan yemek hazırla! Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Dik çocuğun başına çörek otu sarmısak
Sevsinler uyku nushası alıp beşiğe tak
Söndür kömür ki kötü nazardan ola uzak
Gezmek senin nene keferet otur işe bak
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Hahhây bari yordamına güleyim biraz
Turp sıkayım zarafetine fos çok a bu naz
Gel tuzlayım da kokma seni vay zavallı kaz
Bin kerre sana etmedi mi sütninen niyaz
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

Dik başlı kahbe yansılayıp gitme dikime
Pay verip öyle taş başına ninemin deme
Yazık değil mi a bu çekilen emeğime
Sonra seni herifler omuzlarsa kim kime
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

KIZIN CEVABI

Pend eyler ise bir dahi ağaca sarayım,
Yanmış odunla başını gözünü yarayım,
Başlı başıma ben dahi bir iş başarayım:
Bir aşinaya yalvarayım, sonra varayım,
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Sözün tutarsam, ey bunamış, ger, yetişmeyim!
Sen yat babamla her gece de ben sevişmeyim!..
Bir dahi ben de nafile mutfakta pişmeyim,
Bir bildiğime uğramayım, hiç alışmayım...
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Çocuğunun başına çörek otu, sarımsak dik. Sevsinler! uyku muskası alıp beşiğe tak. Kömür söndür de kötü gözden uzak olsun. Gezmek senin nene, keferet, otur işe bak! Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Hah hay! Bari yordamına biraz güleyim. Zarafetine turp sıkayım, fos, bu naz çok! Vay zavallı kaz, gel seni tuzlıyayım da korkma! Sütninen sana bin kere yalvarmadı mı: Sokak süpürgesi olma, kadın kadıncık ol!

Dikbaşlı kahpe, beni yansılayıp dikime gitme! Öyle paylayıp da "Taş başına annemin!" deme! A, bu çekilen emeğime yazık değil mi? Sonra seni herifler omuzlarsa kim kime!.. Sokak süpürgesi olma kadın kadıncık ol!

KIZIN CEVABI

Bir daha öğüt verirse ağaca sarayım, yanmış odunla başını gözünü yarayım. Ben de başlı başıma bir iş başarayım: Bir tanıdığa yalvarayım, sonra varayım on beş yaşında kendime bir oynaş arıyayım.

Ey bunamış, eğer sözünü tutarsam yetişmiyeyim! Sen her gece babamla yat da ben sevişmiyeyim ha!.. Ben artık bir daha mutfakta boşuna pişmiyeceğim. Bir bildiğimin karşısına çıkmayım, hiç alışmıyayım ha!.. On beş yaşında kendime bir oynaş arıyacağım.

Tırnağım oldu kör yumadan bulaşıkları,
Babam başına çalsın o çimşir kaşıkları!
Evvel doyurup eve gelen alışıkları
Sonra düzeldip odadaki karışıkları
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Gelse görücü kocayıcak elli kerrecik
Der burn uciyle: Ağzı büyük, dişi seyrecik;
Yok yok, yaşı da, anlayışım, kırkını geçik...
Sarf eyleyip de varı yoğu bari şimdicik
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Ben istedikçe bayrama ondan balakoza
Der bana: Kahpe, sana yazık ekilen tuza..
Yazık değil mi gençliğime, bak şu yelloza!
Girmezden evvel, ablacığım, yaşım otuza
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Lâzım mıdır ki öğreneyim çamaşır yumak?
Bana düşer mi iplik eğirip de bez komak?
Ben bu yumuk elimle, a fos, saramam yumak!
Dursun musandırada hele öreke, tarak...
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Yufka, makarna açmasını açmayın bana;
Ben bilmem öyle hamur işi, samsa, baklama.
Yapıp bir iki türlü yemecik kaba saba
Davet için konağa çıkıp yarın iptida
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Bulaşıkları yıkamaktan tırnağım körleşti. Babam o şimşir kaşıkları başına çalsın! Önce eve gelen alışıkları doyurup, sonra odadaki karışıkları düzeltip kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Kocayınca elli kere görücü gelse, burun uciyle "Ağzı büyük, dişi seyrek!" der. "Yok, yok, yaşı da anladığıma göre kırkı geçmiş.." der. Bari varı yoğu harcıyarak şimdiden kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Ben ondan bayrama balakoza kumaş istedikçe bana "Kahpe, sana ekilen tuza yazık!" der. Gençliğime yazık değil mi, şu yelloza bak! Ablacığım, yaşım otuza girmeden kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Çamaşır yıkamak öğrenmem lâzım mı? İplik eğirip de bez komak bana yakışır mı? A fos, ben bu yumuk elimle yumak saramam; öreke, tarak hele musandırada dursun... Kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Bana yufka, makarna açmasını açmayın; ben öyle hamur işi, samsa, baklava bilmem. Bir iki türlü kaba saba yemekçik yaparak yarın önce davet için konağa çıkıp kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Yayıp yüzümü, Esma Hanım, kâkülümü kes!
Bir aşinaya varacağım, sen çıkarma ses.
Pek pos bıyıklı pirpiriye eylemem heves;
Dört kaşlı yosma, şuh-u cihan taze, dal fes,
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Satıp yemekten oldu evin içi tamtakır,
Titrer görünce bir eri içim sakır sakır.
Kalıp da böyle olmadan altın adım bakır,
Akşam olunca bari gezip bayır ile kır
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Sevdam sarı'dı çerpideki pembezar beze,
Yandım güneşte bezdim usandım geze geze.
Alıp kayıkta destime bir tirşe yelpaze
Bir baş çekilip eltim ile suy-i Körfez'e
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Bir afitaba geçti ki hiç sorma sıcağım
Yandı eridi aşkı ile sinede yağım.
Geçti soğuk su başıma, bilmem solum sağım.
Ahteyledim bu şart ile ki geçmeden çağım
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Bu gece beşte gel a paşam demeyip şu bu,
De şehnişinin altına geldikte "Pembe, hu!"
Haykırma pekçe, duymasın amma Hanı Dudu,
Bendeyledikçe ol gözediben eni konu
Onbeş yaşında kendime bir oynaş arayım.

Esma Hanım, yüzümü yayıp kâkülümü kes; bir tanıdığa varacağım, sen ses çıkarma. Pek pos bıyıklı pirpiriye heves etmem; dört kaşlı yosma, cihanın şuhu bir genç, dal fesli, kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Satıp yemekten evin içi tamtakır oldu. Bir koca görünce içim sakır sakır titriyor. Böyle kalıp da altın adım bakır olmadan, bari akşam olunca bayır kır gezerek kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Çerpide bir pembezar kumaşa sevdam sarıldı. Güneşte yandım, geze geze bezdim usandım. Kayıkta elime bir tirşe yelpaze alarak eltimle şöyle bir Körfez tarafına çekilip kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

Bir güneş gibi sevgiliye öyle sıcağım geçti ki hiç sorma; aşkı ile yüreğimin yağı yandı eridi. Başıma soğuk su geçti, solumu sağımı bilmiyorum. Bu şartla andiçtim, çağım geçmeden kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım.

A paşam, şu bu demeyip bu gece beşte gel. Cumbanın altına gelince "Pembe, hu!" de! Ama hızlı bağırma. Hanı Dudu duymasın. O beni eni konu bağlayıp gözettikçe kendime onbeş yaşında bir oynaş arıyayım...

KEŞAN İMAMI HİKÂYESİ

Hikâye ederlerdi Vehbi-i pir
Yalan gerçek ol şair-i binazir
Olup naib-i belde-i Mağnisa
Kudumiyle Aydın imiş ruşena
Salıp def gibi şöhre-i şairi
El üstünde tutmuşlar ol mahiri
Karosmanlar'ın piri Hacı Ömer
Çoğür şairi zann edermiş meğer
Çağırmış anı bir şeb ibram ile
Varınca o da izz ü ikram ile
Vücuh-u vilâyet de mihman imiş
Anın ağzına cümle hayran imiş
Hitap eyleyip ana Hacı Ömer
Demiş ey efendi-i sahip hüner
Eder senden erbab-ı meclis niyaz
Alıp destine sazını çal biraz
Demiş ey aga-yı misafirnüvaz
Usul-ü diğerdir bem-i suz ü saz
Hitap eyleyip ana tekrar Ağa
Edermiş kamakatte ısrar Ağa
Demiş sazınız yok ise bizde var
Sadefkâri tambure-i simtâr
Sadasın edip perde perde diraz
Edermiş heman bir taraftan niyaz
Anı kizbe hamleylemiştim fakir
Zuhur etti bende bihükm-ü kadir
Keşan camiinde imam-ı sagîr
Sagîr idi gerçi sığırdan kebir

KEŞAN İMAMI HİKÂYESİ

Anlatırlardı: İhtiyar Vehbi, —yalan veya gerçek— o eşsiz şair Manisa şehrine hâkim tâyin edilerek gittiği zaman oraya ayak basmasiyle Aydın ili şenlenmiş. Şairlik şöhreti etrafa tef gibi ün saldığından o usta sanatkârı el üstünde tutmuşlar.

Kara Osmanların en büyüğü Hacı Ömer meğer onu saz şairi zannedermiş. Bir gece ısrar ederek konağına çağırmış, o da gitmiş. Vilâyetin büyükleri de orada misafirmiş, hepsi onun ağzına hayranmış.

Hacı Ömer Ağa ona hitap ederek demiş ki:

— Ey hüner sahibi efendi, mecliste bulunanlar senden rica ediyorlar: Sazını eline al da biraz çal!

Vehbi:

— Ey misafir okşıyan ağa, demiş, sazla şiir söylemek başka bir sanattır.

Ağa tekrar ona hitap ederek aptallığında ısrar etmiş:

— Eğer sazınız yoksa bizde sedef işlemeli gümüş telli saz var.

Sesini perde perde yükselterek böylece bir yandan yalvarıp durmuş...

Ben bu hikâyeye yalandır demiştim. Tanrının hükmiyle benim de başıma geldi. Keşan camisinin küçük imamı —gerçi küçük imam ama sığırdan büyüktü— bana dedi ki :

Dedi bir iki mah sabreyledik
Dil-i zâra sabr ile cebreyledik
İşittik ki siz şair-i Şah'sız
Maarif semavatına mahsız
Değil haddimiz gerçi çardırma saz
Gönül bir iki nağme eyler niyaz
Meh-i ruzede etti ibram-ı tam
Bana durma meşk et deyu bir makam
Dedim betçe çıkmıştı avazımız
Sitanbul'da terkeyledik sazımız

— Bir iki aydır sabrediyoruz, dertli gönlümüze sabırla sıkıntı veriyoruz. İşittik ki siz padişahın şairi imişsiniz, bilgi ve sanat göklerinin ayı imişsiniz. Gerçi size saz çaldırma haddimiz değil, ama gönlümüz bir iki nağme diliyor.

Ramazan ayında bana "Durma, bir makamdan birşeyler çal!" diye boyuna ısrar etti. Kendisine dedim ki:

— Bizim sesimiz biraz kötüce çıkmıştı. Sazımızı İstanbul'da bıraktık...

Yârin âşıklar ile ülfeti pek güçtür güç
O peri vahşidir ünsiyyeti pek güçtür güç

Sakın aldanma gönül va'd-i visâl-i yâre
Sonra derd ü elem ü mihneti pek güçtür güç

Beni affeyle eğer meclise girdiyse rakîb
Çekemem doğrusu şu sıkleti pek güçtür güç

Ders-i aşkı açalım dersini vâiz kapasın
Zahidin barit olur sohbeti pek güçtür güç

Sohbeti yâr ile de pekçe uzatma Leylâ
O peri vahşidir ünsiyyeti pek güçtür güç

ŞEREF HANIM

Dildeki dag-ı füruzanı mile eğlenirim
Geceler kendi çırağanım ile eğlenirim

Ederim ziver-i aguş-u hayalim yâri
Daima hizmet-i mihmanım ile eğlenirim

Söyletip çektiğini şuh-u cefakârından
Sergüzeşt-i dil-i nalânım ile eğlenirim

Komaz avare vü tenha beni manend-i safa
Yine derd ü gam-ı cananım ile eğlenirim

Dest-i ahım dokunup saz-ı derunun teline
Nağme-i nale vü efganım ile eğlenirim

Söyleyip serdi-i mihnetle nice taze gazel
Şeref eş'ar-ı perişanım ile eğlenirim

Sevgilinin âşıklarla birlikte bulunmağa alışması pek güçtür güç: o peri vahşidir, insanlara ısınması pek güçtür.

Ey gönül, sakın sevgilinin kavuşma vadine aldanma; sonra derdi, elemi, sıkıntısı pek güçtür, güç... Eğer rakip meclise geldiyse beni affet: Doğrusu bu ağırlığı çekemem, pek güçtür.

Aşk dersini açalım, vâiz dersini kapasın; zahidin konuşması soğuk olur, pek güçtür.

Leylâ! Sevgili ile sohbeti de fazla uzatma: O peri vahşidir. Onunla düşüp kalkmak pek güçtür, güç...

ŞEREF HANIM

Gönlümde yanan yaralarımla eğlenirim; geceleri kendi çırağanımla eğlenirim. Sevgiliyi hayalimin kucağına süs yapar, daima bu misafirime hizmet etmekle eğlenirim. Cefacı şuh sevgilisinden çektiğini söyleterek inliyen gönlümün macerasiyle oyalanırım. Safa gibi beni serbest ve yalnız bırakmaz; sevgilimin derdi ve gamiyle de eğlenirim. Ahımın eli içimdeki sazın teline dokunarak inilti ve feryatlarımın nağmeleriyle eğlenirim.

Şeref! Mihnet tesiriyle nice taze gazeller söyliyerek perişan şiirlerimle eğlenirim.

I

Bak, sevdücegüm Kezban'ın on dört yaşı vardır;
Guzgunu siyah benleri, hem de gaşı vardur

Gerdanluğunu boynuna dahmış, mavu boncuh,
Gan gırmızı barnahta yüzügün daşı vardur.

Han denlü açuhtur gapusu eyan ağanın,
Dünya yise bitmez, berekâtlu aşı vardur.

Heç böyle gonuh dertlüsü yohtur bu şehürde,
Ekmek yir evünde gatı çoh oynaşı vardur.

Bir top bezi sarmış, goca bi püskül oğarmış,
Galüp kirizin gubbe gadar bir başı vardur.

II

Yaz geldi şükür, bak yine çillendi höyükler,
Fik fik ötüşürler, uçuşurlar ibübükler.

At eşşeğe, eşşek ata garman garış oldu;
Gök gubbeyi gumlendireyür dağda golükler.

Esle bicüğez can gulaguyla, ne gıyahtur,
Can goymadı govdemde davullarla düdükler.

Eyan çağurunca hele bi varma da gor bak,
Halta daharak boynuğa it denlü sürükler.

Gundah buragur da araya eyan ağa hep,
Yanguncu gibi sonra döner hem de körükler.

Varsın yimesün Niğdelü Galüp gara manca,
Ağzın dadunu heç ne bilür öyle hödükler...

I

Bak, sevdiceğim Kezban'ın ondört yaşı vardır; kuzguni siyah benleri hem da kaşı vardır. Gerdanlığını boynuna takmış: Mavi boncuk, kan kırmızı parmağında yüzüğünün taşı vardır.

Ayan ağanın kapısı han gibi açıktır; dünya yese bitmez, bereketli yemeği vardır. Bu şehirde hiç böyle misafir düşkünü yoktur, evinde ekmek yiyen çok dostu vardır.

Ey Galip, kiriz bir top bezi başına sarmış, kocaman bir püskül düzenlemiş; onun kubbe kadar bir başı vardır.

II

Çok şükür, yaz geldi, bak, gene höyükler çillendi. İbibikler fik fik ötüşüp uçuşuyorlar. At eşeğe, eşek ata karma karışık oldu; dağda atlar kişniyerek gök kubbeyi gümletiyor. Bir kere can kulağıyle dinle ne hoştur: Davullarla düdükler gövdemde can bırakmadı.

Ayan çağırınca hele bir gitme de gör bak; boynuna halka takarak it gibi sürükler. Ayan ağa hep araya kundak bırakır da sonra döner, yangıncı gibi hem de körükler.

Varsın Niğde'li Galip havyar yemesin; öyle hödükler ağzının tadını ne bilir.

I

Diyar-ı küfrü gezdim beldeler kâşaneler gördüm
Dolaştım mülk-ü İslâmı bütün viraneler gördüm

Bulundum ben dahi darüşşifa-yı Babıâli'de
Felâtun'u beğenmez anda çok divaneler gördüm

Huzur-u kûşe-i meyhaneyi ben görmedim gitti
Ne meclisler ne sahbalar ne işrethaneler gördüm

Cihan namındaki bir maktel-i âme yolum düştü
Hükûmet derler anda bir nice selhhaneler gördüm

Ziya değmez humarı keyfine meyhane-i dehrin
Bu işretgehte ben çok durmadım ama neler gördüm

II

Zannetme ben Amasya'da paşalık eyledim
Buldum yetim halkını babalık eyledim

Dilhahım üzre bir işe baş olmadım diriğ
Mecliste gerçi ben dahi âzalık eyledim

Ey hoş o şep ki yana yana bezm-i yârda
Manend-i şem' encümenâralık eyledim

Ne sofiye ne rinde yarandım zamanede
Mescidde süpha bezmde sahbalık eyledim

Buldum huzur-u kalb Ziya cümle kârımı
Tefviz-i kabza-i kader-i Hâlik eyledim

I

Kâfirlerin ülkesini gezdim, şehirler, saraylar gördüm; İslâm memleketini dolaştım, bütün viraneler gördüm. Ben de Babıâli denilen tımarhanede bulundum; orada Eflâtunu beğenmiyen çok divaneler gördüm.

Ben ne meclisler, ne şaraplar, ne içki yerleri gördüm; fakat meyhane köşesindeki gönül rahatlığını hiçbir yerde göremedim gitti. Dünya adındaki bir umumî katil yerine yolum düştü; orada hükûmet dedikleri bir nice mezbahalar gördüm.

Ziya! Dünya meyhanesinin başağrısı keyfine değmez; ben bu içki yerinde çok durmadım ama neler gördüm...

II

Zannetme ki ben Amasyada Paşalık ettim; halkını yetim bularak babalık ettim.

Gerçi ben de mecliste azalık ettim ama yazık ki gönlümün istediği şekilde bir işe baş olmadım.

Hey! Sevgilinin meclisinde mum gibi yana yana toplantıyı şenlendirdiğim o gece ne hoştu!.. Mescitte tesbih, mecliste şarap olduğum halde zamanede ne sofuya yarandım ne de rinde.

Ey Ziya! Bütün işlerimi Tanrı takdirinin eline bıraktım ve kalb rahatlığı buldum.

TERKİB-İ BEND

Saki getir ol badeyi kim maye-i candır
Aramdih-i akl-i melâmetzedegândır
Ol mey ki olur saykal-i dil ehl-i kemale
Napuhtelerin aklına badi-i ziyandır
Bir cam ile yap hatırı zira dil-i viran
Mehcur-u harabat olalı hayli zamandır
Saki içelim aşkına rindan-ı Hudanın
Rindan-ı Huda vâkıf-i esrar-ı nihandır
Saki içelim rağmine sofi-i harîsin
Kim maksadı kevser emeli hur-ü cinandır

Aşk olsun o pîr-i mey-i perverde-i aşka
Kim badesi sadsale vü sakisi civandır
Pîr-i meye sor mes'elede var ise şüphen
Vâizlerin efsaneleri hep hezeyandır
Ben anladığım çarh ise bu çarh-ı çependaz
Yahşi görünür sureti amma ki yamandır
Benzer felek ol çember-i fanus-u hayale
Kim nakş-ı temasîli seriülcereyandır
Saki bize mey sun ki dil-i tecribetâmuz
Endişe-i encam ile vakf-ı halecandır
İç bade güzel sev var ise akl ü şuurun
Dünya var imiş ya ki yok olmuş ne umurun

Bir katra içen çeşme-i pür hun-u fenadan
Başın alamaz bir dahi baran-ı belâdan
Asude olam dersen eğer gelme cihana
Meydana düşen kurtulamaz seng-i kazadan
Sabitkadem ol merkez-i me'mum-u rızada
Vareste olup daire-i havf ü ricadan
Dursun kef-i hükmünde terazi-yi adalet
Havfin var ise mahkeme-i ruz-u cezadan

TERKİB-İ BENT

Saki! O can mayası olan, ayıplananların aklına huzur veren şarabı getir. Pişmemişlerin aklına zarar veren o içki olgun insanların gönlünü cilâlar. Bir kadehle hatırımızı yap, çünkü viran gönül meyhaneden uzak düşeli hayli zaman oldu. Saki! Tanrı rintlerinin aşkına içelim, Tanrı rintleri gizli sırlar bilirler. Saki, maksadı kevser ve emeli cennet kızları olan o sofunun inadına içelim! O aşk ile beslenen içki pirine aşk olsun ki şarabı yüz yıllık ve sakisi yeni yetişmiştir...

Eğer meselede şüphen varsa şarap pirine sor, vâizların masalları hep sayıklamadır. Bu aykırı dönen çark eğer benim bildiğim çark ise, yüzü iyi görünür ama kendisi kötüdür. Felek hayal fanusuna benzer: İçindeki manzaralar çabuk gelip geçen resimlerdir. Saki, bize şarap sun, zira tecrübe görmüş gönlümüz âkıbet endişesiyle çırpınmaktadır.

Aklın ve şuurun varsa şarap iç, güzel sev; dünya varmış veya yok olmuş, ne umurun!..

Kanlı fanilik çeşmesinden bir damla içen bir daha belâ yağmurundan başını alamaz. Eğer rahat olayım dersen cihana gelme: Meydana düşen, kaza taşından kurtulamaz. Korku ve ümit dairesinden dışarı çıkarak kadere razı olmanın emin merkezinde ayak basıp dur! Eğer ceza gününün mahkemesinden korkun varsa hüküm verirken adalet terazisini elinde tut!.

Her kim ki arar buy-i vefa tab'-ı beşerde
Benzer ona kim devlet umar zıl-i hümadan
Bibaht olanın bağına bir katrası düşmez
Baran yerine dürr ü güher yağsa semadan
Erbab-ı kemali çekemez nakıs olanlar
Rencide olur dide-i huffaş ziyadan
Her âkıle bir dert bu âlemde mukarrer
Rahat yaşamış var mı güruh-u ukalâdan
Halletmediler bu lûgazın sırrını kimse
Bin kafile geçti hükemadan fuzalâdan
Kıl san'at-ı üstadı tehayyürle temaşa
Dem vurma eğer arif isen çun ü çiradan
İdrâk-i mealî bu küçük akla gerekmez
Zira bu terazi okadar sıkleti çekmez

Dehrin ne safa var aceba sim ü zerinde
İnsan bırakır hepsini hin-i seferinde
Bir reng-i vefa var mı nazar kıl şu sipihrin
Ne leyl ü neharında ne şems ü kamerinde
Seyretti hava üzre denir taht-ı Süleyman
Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde
Hür olmak eğer ister isen olma cihanın
Zevkinde safasında gamında kederinde
Canan gide rindan dağıla mey ola rizan
Böyle gecenin hayr umulur mu seherinde
Hayr umma eğer sadr-ı cihan olsa da bilfarz
Her kim ki hasaset ola ırk ü güherinde
Yıldız arayıp gökte nice turfe müneccim
Gaflet ile görmez kuyuyu rehgüzerinde
Onlar ki verir lâf ile dünyaya nizamat
Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde
Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde

İnsan tabiatında vefa arıyan, hümanın gölgesinden devlet umana benzer. Gökten yağmur yerine inci ve elmas yağsa talihsiz olanın bağına bir damlası düşmez. Eksikli olanlar olgun insanları çekemez: Yarasanın gözü ışıktan incinir.

Bu âlemde her akıllıya bir dert muhakkaktır: Akıllı insanlar zümresinden rahat yaşamış kimse var mı! Filozoflardan, âlimlerden bin kafile geldi geçti, bu bilmecenin sırrını kimse çözemedi. Ustanın sanatını hayretle seyret, eğer ârif isen, niçinden nasıldan dem vurma!

Yüksekliklerin kavranılması bu küçük akıla gerekmez, zira bu terazi o kadar ağırlığı çekmez.

Dünyanın altınında gümüşünde acab ne sefa var: İnsan göç ederken hepsini bırakır gider. Bak, şu göğün gecesinde gündüzünde, güneşinde ayında bir vefa rengi var mı! Süleyman Peygamber'in tahtı havalarda dolaştı denir; o saltanatın yerinde şimdi yeller esiyor. Eğer hür olmak istersen, cihanın zevkinde safasında, gamında kederinde olma! Sevgili gitmiş, rintler dağılmış, içki dökülmüş; böyle gecenin sabahından hayır umulur mu!.. Her kim ki soyunda ve mayasında bayağılık bulunur, o, cihanın kalbi, en büyük hakimi bile olsa, kendisinden hayır bekleme!

Nice garip müneccim gökte yıldız ararken gafletle yolunun üstündeki kuyuyu görmez. Lâfla dünyaya düzen verenlerin kendi evlerinde bin türlü dağınıklık bulunur. Kişinin aynası iştir, lâfa bakılmaz: Şahsın aklının derecesi eserinde görünür. Ben her ne kadar bazı zararlar

Ben her ne kadar gördüm ise bazı mazarrat
Sabit kademim yine bu re'yin üzerinde
İnsana sadakat yakışır görse de ikrah
Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah

Her şahsı harim-i Hak'a mahrem mi sanırsın
Her taç giyen çulsuzu Edhem mi sanırsın
Dehri arasan binde bir âdem bulamazsın
Âdem görünen harleri âdem mi sanırsın
Çok mukbili gördüm ki güler içi kan ağlar
Handan görünen her kesi hurrem mi sanırsın
Bil illeti kıl sonra müdavata tasaddi
Her merhemi her yareye merhem mi sanırsın
Kibre ne sebep yoksa vezirim diye gerçek
Sen kendini düstur-u mükerrem mi sanırsın
Ey müftehir-i devlet-i yekruze-i dünya
Dünya sana mahsus ü müsellem mi sanırsın
Hâli ne zaman kaldı cihan ehl-i tama'dan
Sen zatını bu âleme elzem mi sanırsın
En ummadığın keşfeder esrar-ı derunun
Sen herkesi kör âlemi sersem mi sanırsın
Bir gün gelecek sen de perişan olacaksın
Ey gonce bu cem'iyyeti her dem mi sanırsın
Namert olayım çarha eğer minnet edersem
Cevrinle senin ben keder etsem mi sanırsın
Allaha tevekkül edenin yaveri Haktır
Naşat gönül bir gün olur şad olacaktır

Pek rengine aldanma felek eski felektir
Zira feleğin meşreb-i nasazı dönektir.
Ya bister-i kemhada ya viranede can ver
Çün bay ü geda hâke beraber girecektir

gördümse de gene bu fikrin üzerinde ayak diriyorum:

Zor görse de insana gene doğruluk yakışır; Hazreti Allah doğruların yardımcısıdır.

Her şahsı Tanrının yakınına girmiş mi sanırsın: Her taç giyen çulsuzu Etem mi sanırsın?.. Dünyayı arasan binde bir adam bulamazsın; adam gibi görünen eşekleri adam mı sanırsın?.. Yüksek mevkide bulunan çok insan gördüm ki güler, fakat içi kan ağlar: Neşeli görünen her kişiyi mesut mu sanırsın?.. Hastalığı bil de sonra tedaviye giriş: Her melhemi her yaraya melhem ki sanıyorsun! Kibire sebep ne, yoksa vezirim diye, sen kendini gerçekten kutlu kanun mu sanıyorsun?..

Ey dünyanın bir günlük devletiyle öğünen, dünya sana mahsus ve sana teslim edilmiş mi sanıyorsun? Cihan tamahkâr insanlardan ne zaman boş kaldı: Sen kendini bu âleme elzem mi sanıyorsun?

Ey konca, bir gün gelecek sen de perişan olacaksın, bu topluluğu her an böyle devam eder mi sanıyorsun! Eğer çarka minnet edersem namert olayım; senin cevrinle ben keder mi edeceğim sanıyorsun!

İşini Allaha bırakanın yardımcısı Allahtır; bu şadolmıyan gönül bir gün gelip şad olacaktır.

Pek rengine aldanma, felek eski felektir; zira feleğin uygunsuz tabiatı dönektir. İster ipekli döşekte ister viranede can ver; zengin fakir toprağa aynı şekilde girecektir.

(Allaha sığın şahs-ı halîmin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir
Yaktı nice canlar o nezaketle tebessüm
Şîrin dahi kasdetmesi cana gülerektir
Bet' asla necabet mi verir hiç üniforma
Zerduz palan vursan eşek yine eşektir
Betmaye olan anlaşılır meclis-i meyde
İşret güher-i âdemi temyize mehâktir
Nush ile yola gelmiyeni etmeli tekdir
Tekdir ile uslanmıyanın hakkı kötektir
Nadanlar eder sohbet-i nadanla telezzüz
Divanelerin hemdemi divane gerektir
Af ile mübeşşer midir eshab-i meratip
Kanun-u ceza âcize mi hâs demektir.
Milyonla çalan mesned-i izzetle serefraz
Birkaç kuruşu mürtekibin cay-ı kürektir
İman ile din akçedir erbab-ı gınada
Namus u hamiyyet sözü kaldı fukarada)

(İkbal için ahbabı siayet yeni çıktı
Bilmez idik evvel bu dirayet yeni çıktı
Sirkat çoğalıp lâfz-ı sadakat modalandı
Namus tamam oldu hamiyyet yeni çıktı
Düşmanlara ahbabını zemm oldu zarafet
Dildardan ağyara şikâyet yeni çıktı
Sadıkları tahkir ile red kaide oldu
Hırsızlara ikram ü inayet yeni çıktı
Hak söyliyen evvel dahi menfur idi gerçi
Hainlere amma ki riayet yeni çıktı
Evrak ile ilân olunur cümle nizamat
Elfaz ile terfih-i raiyyet yeni çıktı
Âciz olanın ketmolunur hakk-ı sarîhi)

Sakin insanın öfkesinden Allaha sığın; çünkü yumuşak huylu atın çiftesi sert olur.

O nezaketle tebessüm nice canlar yaktı; aslanı da cana gülerek kasteder.

Aslı kötüye vezirlik elbisesi hiç asalet mi verir: Altın yaldızlı palan vursan eşek yine eşektir.

Mayası bozuk olan insan içki meclisinde anlaşılır: İçki insanın cevherini ayırt etmeğe mehenk taşıdır.

Öğütle yola gelmiyeni tekdir etmeli, tekdir ile de uslanmıyanın hakkı dayaktır. Cahiller cahillerle konuşmaktan tat duyar: delilerin arkadaşı deliler olur.

Yüksek mevki sahipleri affedileceklerine dair müjde mi almışlardır, ceza kanunu âcizlere mi mahsus demektir!.. Milyonla çalan vezirlik makamında serbest; her hangi bir adamın yediği birkaç kuruş kürek cezasına sebep oluyor!..

Zenginlerde din iman paradır; namus ve vatanseverlik sözü fakirlerde kaldı.

Yüksek mevki için ahbapları çekiştirmek yeni çıktı; eskiden bilmezdik, bu kavrayış yeni çıktı. Hırsızlık çoğalıp "sadakat" lâfı moda haline geldi; namus tamam oldu, vatan ve millet sevgisi yeni çıktı. Düşmanlara ahbabını çekiştirmek zarafet oldu; sevgiliden yabancılara şikâyet yeni çıktı. Doğruları tahkir ile reddetmek usul oldu; hırsızlara ikram ve yardım yeni çıktı. Gerçi doğru söyliyen evvelce de nefretle karşılanıyordu, ama hainlere saygı göstermek yeni çıktı.

Bütün düzenlemeler kâğıtlarla ilân ediliyor; lâflarla milleti refaha kavuşturmak yeni çıktı. Âciz olanın açık

Mahmileri her yerde himayet yeni çıktı
İslâm imiş devlete pabend-i terakki
Evvel yoğ idi işbu rivayet yeni çıktı
Milliyyeti nisyan ederek her işimizde
Efkâr-ı firenge tebaiyyet yeni çıktı
Eyvah bu baziçede bizler yine yandık
Zira ki ziyan ortada bilmem ne kazandık

Her millet için bir düziye lûtfunu âm et
Fikr-i gazab-ı Hazret-i Ma'bud-u enam et
Bevval-i çeh-i Zemzem'i lânetle anar halk
Sen Kâbe gibi kendini hörmetle benam et
İncinmemek istersen eğer mülk-ü fenada
Bir kimseyi incitmemeğe hasr-i meram et
Bir yerde ki yok nağmeni takdir edecek gûş
Tazyi-i nefes eyleme tebdil-i makam et
Avrat gibi mağlûb-u hava olma er ol er
Nefsin seni ram etmiye sen nefsini ram et
Manend-i şecer nabit olur sabit olanlar
Her hangi işin ehli isen onda devam et
Noksanını bil bir işe ya başlama evvel
Ya başladığın kârı pezira-yı hitam et
Uğrarsa sabâ rahın eğer semt-i Irak'a
Bağdat iline doğru dahi azm ü hıram et
Merdan-ı sühandanı ziyaret edip andan
Âdap ile var ravza-i Ruhi'ye selâm et
Tahsinini arz eyleyip evvelce Ziya'nın
Bu beyti huzurunda oku hatm-i kelâm et
Meydan-ı sühande yok iken sen gibi bir er
Bir şair-i Rum oldu sana şimdi beraber

hakkı saklanır, tutulanları her yerde korumak yeni çıktı.

Kalkınma yolunda Devletin ayağını bağlıyan müslümanlıkmış. Eskiden yoktu, bu söylenti yeni çıktı. Her işimizde milliyeti unutarak frenk fikirlerine uymak yeni çıktı.

Eyvah, bu oyunda bizler gene yandık; zira ziyan meydanda, ne kazandık bilmem.

Her millet için boyuna lûtfunu umumi olarak yay, varlıkların Tanrısının gazabını düşün! Zemzem kuyusuna işiyeni halk lânetle anar, sen kendini Kâbe gibi saygıyla adlandır! Eğer bu fanilik ülkesinde incinmemek istersen hiç kimseyi incitmemeğe kuvvetle niyet et! Bir yerde nağmeni takdir edecek kulak bulunmazsa, nefesini ziyan etme, makam değiştir! Kadın gibi hevesine mağlûp olma, er ol er; nefsin sana boyun eğdirmesin, sen nefsine boyun eğdir!

Ey meltem, eğer yolun Irak semtine uğrarsa Bağdat iline doğru da salınıp git! Oradaki söz sanatkârlarını ziyaret edip saygı ile Ruhi'nin türbesine git, ona selâm söyle. Önce Ziya'nın takdirini arzet, sonra şu beyti huzurunda okuyarak sözü bitir:

Söz meydanında senin gibi bir er yokken, şimdi, bir İstanbul şairi seninle beraber oldu.

GAZEL

Yok iştikâ-yi cevr-i felekten nisabımız
Serlevhasında hamd ile başlar kitabımız

Bizden kelâm-i tünd işidir tünd söyliyen
Düşmez sual-i hasme mugayir cevabımız

İcab-i hale vakıf olan ehl-i dikkatiz
Yok kimseden zemanede hiç içtinabımız

Sıdk ü sebât mesleğimizdir ki eylemez
Bin tiğa karşı gelse tehallüf zehabımız

Açmış birer dehan-i safa her habâbdan
İkbal-i dehre handeler eyler şarabımız

Hükm-i kazaya etmez iken arz-i inkıyad
Mahkûm-i hançer-i sitemindir rikabımız

Şah-i geda-nihadız olur tahtgâh-i feyz
Mamure-i mahabbete kalb-i harabımız

Çerh eylesin cefasını isterse bîidad
Ruz-i cezade yok mu bizim bir hesabımız

Namık celâl ü cahı tenezzülle istemez
Baş eğmez asümane ulüvv-i cenabımız

GAZEL

Feleğin cevrinden şikâyette hissemiz yok; bizim kitabımız serlevhasında hamd ile başlar. Sert söyliyen bizden sert söz işitir: Cevabımız düşmanın sualine aykırı düşmez.

Halin icabına vakıf olan dikkat sahiplerindeniz; zamanede kimseden hiçbir çekinmemiz yoktur. Mesleğimiz doğruluk ve sebattır, kanaatimiz bin kılıç karşısında kalsa değişmez.

Şarabımız, her kabarcığından safalı bir ağız açmış, dünyanın yüksek mevkiine boyuna güler. Ey sevgili! Boynumuz kader ve kazanın hükmüne bile eğilmezken senin hançerinin zulmüne daima mahkûmdur. Fakir tabiatlı sultanız; harap kalbimiz sevgi mamuresine feyizli taht yeri olur. Dünya isterse bize sayısız cefa etsin; ceza gününde bizim bir hesabımız yok mu?..

Namık tenezzül edip te yüksek mevki ve kudret istemez; bizim yüksek ruhluluğumuz göklere baş eğmez.

HÜRRİYET KASİDESİ

Görüp hükkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükûmetten.

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten,
Mürüvvetmend olan mazluma el çekmez ianetten.

Hakîr olduysa millet şanına noksan gelir sanma,
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten.

Vücudun kim hamîr-i mayesi hâk-i vatandandır,
Ne gam rah-i vatanda çâk olursa cevr ü mihnetten!

Muîni zalimin dünyada erbab-ı denaettir,
Köpektir zevk alan sayyad-i biinsafa hizmetten.

Heman bir feyz-i bâkî terkeder bir zevk-i faniye,
Hayatın kadrini âli bilenler, hüsn-ü şöhretten.

Nedendir halkta tûl-ü hayata bunca rağbetler,
Nedir insana bilmem menfaat hıfz-ı emanetten!

Cihanda kendini her fertten alçak görür ol kim
Utanmaz kendi nefsinden de âr eyler melâmetten.

Felekten intikam almak demektir ehl-i idrake
Edip tezyid-i gayret müstefid olmak nedametten.

Durur ahkâm-ı nusret ittihad-ı kalb-i millette,
Çıkar âsâr-ı rahmet ihtilâf-ı re'y-i ümmetten.

HÜRRİYET KASİDESİ

Asrımızda hâkim olanları (Hükûmet adamlarını) doğruluktan ve selâmetten sapmış görerek hükûmet kapısından şeref ve saadetle çekildik.

Kendini insan bilen halka hizmet etmekten usanmaz ve mert olan mazluma yardımdan elçekmez.

Millet hakîr olduysa onun şanına bir eksiklik gelir sanma: Cevher yere düşmekle kıymetten ve itibardan düşmez.

Vücudun ki mayasının hamuru vatan toprağındandır, vatan yolunda sıkıntı ve eziyetten parça parça olsa bile niçin gam çekmeli!

Dünyada zalimin yardımcısı alçak kimselerdir: İnsafsız avcıya hizmet etmekten zevk alan köpektir.

Hayatın yüksek bir değeri olduğuna inananlar, fani bir zevk yerine, arkalarında iyi şöhretten yapılmış ebedî bir feyz bırakmağa bakarlar.

Halkta uzun ömüre bukadar fazla düşkünlük nedendir: Emaneti çok saklamaktan insana ne fayda vardır, bilmem!..

Bir insan ki kendi kendinden utanmaz da ayıplanmaktan arlanır, o, kendisini dünyada herkesten aşağı kabul ediyor demektir.

İyi düşünen insanlar için, muvaffakiyetsizlikten faydalanarak gayretini daha çoğaltmak, felekten intikam almak demektir.

Muvaffakiyetin bütün esrarı milletin kalbinin birliğindedir ve halkın birbirine aykırı reylerinin çarpışmasından hayırlı neticeler doğar.

Eder tedvir-i âlem bir mekinin kuvve-i azmi,
Cihan titrer sebat-ı pay-i erbab-ı metanetten.

Kaza her feyzini, her lûtfunu bir vakt için saklar,
Fütur etme sakın devletteki za'f ü betaetten.

Değildir şir-i derzencire töhmet acz-i akdamı,
Felekte baht utansın binasip erbab-ı himmetten.

Ziya dûr ise evc-i rif'atinden ıztırarîdir,
Hicab etsin tabiat yerde kalmış kabiliyetten.

Biz ol nesl-i kerim-i dude-i Osmaniyanız kim,
Muhammerdir serapa mayemiz hun-i şehadetten.

Biz ol âlihimem erbab-ı cidd ü içtihadız kim
Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten.

Biz ol ulvinihadanız ki meydan-ı hamiyette
Bize hâk-i mezar ehven gelir hâk-i mezelletten.

Ne gam pür ateş-i hevl olsa da gavga-yı hürriyet,
Kaçar mı mert olan bir can için meydan-ı gayretten!

Kemend-i cangüdazı ejder-i kahr olsa cellâdın,
Müraccahtır yine bin kere zencir-i esaretten!

Felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gelsin,
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten!

Anılsın mesleğimde çektiğim cevr ü meşakkatler,
Ki edna zevki âlâdır vezaretten, sadaretten.

İradeli bir adamın azmindeki kuvvet dünyayı döndürür ve yılmaz insanların ayak diremesinden cihan titrer.

Kader her feyzini ve her lûtfunu bir vakit için saklar: Devletteki bugünkü zayıflıktan ve ağırlıktan sakın kırılma!

Zincirle bağlı bir aslana ayaklarının âcizliği suç değildir: Dünyada iş yapmak imkânından mahrum edilen gayret sahiplerinden talih utansın.

Eğer ziya (Işık, Ziya Paşa) çıkması lâzımgelen yükseklik zirvesinden uzak kalıyorsa, bu, mecburiyet dolayısiyledir: Yerde kalmış bir kabiliyetten tabiat mahçup olsun.

Biz o asil ve faziletli Osmanlı soyundanız ki baştan başa mayamız şehitlik kaniyle yoğrulmuştur.

Biz o yüksek işler yapan ciddiyet ve gayret sahipleriyiz ki bir aşiretten cihangircesine bir devlet çıkardık.

Biz o yüksek karakterli kahramanlarız ki insanlık ve yurtseverlik meydanında mezar toprağı gözümüze şerefsizlik toprağından hafif görünür.

Hürriyet kavgası korku ateşiyle dolu olsa da ne gam! Mert olan bir can için gayret meydanından kaçar mı?

Cellâdın can alan ipi kahredici bir yılan da olsa esirlik zincirinden gene bin kere üstündür.

Felek her türlü cefa vasıtalarını toplasın gelsin, millet uğrunda gittiğim bir yoldan dönersem kahpeyim!

Mesleğimde (tuttuğum yolda) çektiğim eziyetler, sıkıntılar anılsın, zira onun en aşağı bir zevki vezirlikten ve sadrazamlıktan daha yüksektir.

**Vatan bir bivefa nazende-i tannaze dönmüş kim
Ayırmaz sadıkan-ı aşkını âlâm-ı gurbetten.**

**Müberrayım rica vü havften, indimde âlidir
Vazifem menfaatten, hakkım ağraz-ı hükûmetten.**

**Civanmerdan-ı milletle hazer kavgadan, ey bidat!
Erir şemşir-i zulmün ateş-i hun-u hamiyetten!..**

**Ne mümkün zulm ile, bidad ile imha-yi hürriyet;
Çalış, idrâki kaldır muktedirsen âdemiyetten!**

**Gönülde cevher-i elmasa benzer cevher-i gayret,
Ezilmez şiddet-i tazyikten, tesir-i sıkletten.**

**Ne efsunkâr imişsin, ah ey didar-ı Hürriyet!
Esir-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten.**

**Senindir şimdi cezb-i kalbe kudret, setr-i hüsn etme!
Cemalin ta ebet dûr olmasın enzar-ı ümmetten!**

**Ne yâr-ı can imişsin, ah, ey ümmid-i istikbal!
Cihanı sensin azat eyliyen bin ye's ü mihnetten.**

**Senindir devr-i devlet, hükmünü dünyaya infaz et!
Huda ikbalini hıfz eylesin her türlü afetten.**

**Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nazende sahralar,
Uyan, ey yareli şir-i jiyan, bu hab-ı gafletten!..**

— S O N —

Vatan vefasız ve alaycı bir sevgiliye döndü: aşkına sadık kalanları gurbet kederlerinden ayırmıyor.

Korkudan ve ricadan (bir şey ummadan) uzağım; gözümde, vazifem menfaatten ve hakkım hükûmetin garezlerinden üstündür.

Ey zalim, milletin yiğitleriyle çarpışmaktan sakın: Senin zulmünün kılıcı, onların vatansever kanlarının ateşinden erir!

Zulümle, işkence ile hürriyet fikrini yok etmek ne mümkün: Eğer, elinden gelirse, çalış, insanlıktan idrâki kaldır!..

Gönüldeki gayret cevheri elmasa benzer: Baskı şiddetiyle ve ağırlık tesiriyle ezilmez.

Ah, ey hürriyet güzelinin yüzü, sen ne büyüleyici imişsin! Gerçi esaretten kurtulduk, fakat senin aşkına esir olduk.

Şimdi kalpleri çekmek kudreti sendedir, güzelliğini saklama! Güzel yüzün edebiyete kadar milletin gözlerinden uzak kalmasın!..

Ah, ey istikbal ümidi, ruhun ne kadar sevgilisi imişsin! Cihanı bin yeis ve sıkıntıdan kurtaran sensin..

Devlet ve hâkimiyet zamanı artık senindir, hükmünü dünyaya yürüt! Tanrı, saadetini her türlü felâketten korusun.

Gezdiğin nazlı sahralar zulüm köpeklerine kaldı, ey yaralı kükremiş aslan, bu gaflet uykusundan uyan!..

— S O N —

İÇİNDEKİLER